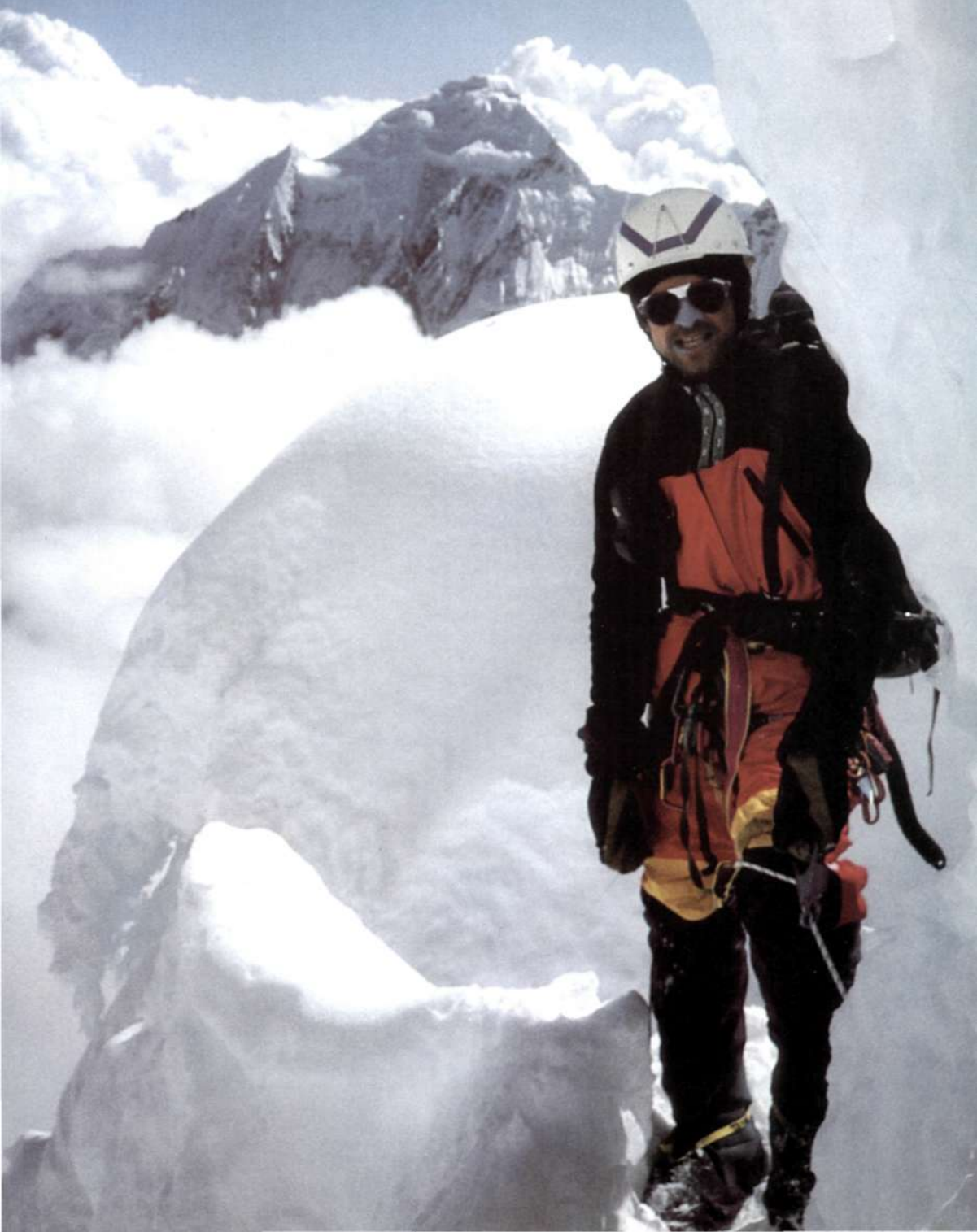

POŠTNA PLAČANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 12

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1992

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1992

12

letnik XCII izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Rztresen	Turizem se seli v gore	513
Marjan Rztresen	Uspeh na Menlungtseju, neuspeh na Anapurni	516
Pavle Šegula	Zasedanje IKAR 1992	520
Igor Maher	Škodljivi vplivi iz zraka	522
Edo Kozorog	Problemi gorskega sveta	525
Pavle Šegula	Analiza nekega snežnega plazu	527
Miloš Rutar	Kdo je bil Miran Cizelj	529
Tine Lenarčič	Planinska misel črnih revirjev	532
Urška Stritar	Še pomnite, tovariši?	534
Franci Erzin	Lubnikarji	535
	Stoletje v gorah	536
Dušan Jelinčič	Biseri pod snegom	541
Jožef Nyka	Mrzla ameriška grobnica	547
Nada Kostanjevic	Ogledovanje Svetega Danijela	548
	Odmevi	549
	Iz planinske literature	553
	Društvene novice	554

Slika na naslovni strani: **Iztok Tomazin nad 6000 metrov visoko na pobočjih Anapurne**

Foto: Filip Bence

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvofakova ulica 9, p.p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojim, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101 -678-47046. Naročnina za četrto trimesečje leta 1992 znaša 480 SIT, posamezna številka stane 160 SIT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškič« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%.

KAKŠNA JE BILA LETOŠNJA PLANINSKA SEZONA

TURIZEM SE SELI V GORE

MARJAN RAZTRESEN

Turistični poznavalci razmer v Evropi in še posebno v Sloveniji so v začetku letošnjega leta predvidevali, da se bodo turistični tokovi velik del preusmerili z morja v gore in v notranjost Slovenije (in Evrope). Čeprav je bila takšna usmeritev pričakovana, je bil letošnji turistični promet posebno v slovenskih gorah še bistveno večji od predvidenega: naše gore so bile obiskane bistveno bolj, kot so pričakovali celo največji poznavalci razmer v turističnem gospodarstvu. Na srečo je bila slovenska planinska organizacija celo na takšen naval kar dobro pripravljena, problemi, tudi ekološki, pa pri nas niso bili bistveno večji kot v drugih alpskih deželah.

Temu je bil posvečen velik del razprave na seji upravnega odbora Planinske zveze Slovenije letošnjega 9. oktobra v Domu pod Storžičem, na kateri so člani ocenjevali letošnjo planinsko sezono.

VELIK OBISK IN MALO DENARJA

Dolgo razpravo je začel neumorni predsednik PD Ljubljana Matica **Gregor Klančnik**, ki je dejal, da je bil obisk v slovenskih gorah letošnje poletje sicer odličen in bistveno večji od vseh v dosedanjih poletjih, z gospodarskega stališča pa sezona ni bila tako uspešna: v treh velikih postojankah tega društva, na Kredarici, pri Triglavskih jezerih in na Komni, je bilo sicer trikrat toliko obiskovalcev kot lani, prometa pa ne toliko več. Najbolj je bil seveda obiskan Triglavski dom na Kredarici, ki je izhodišče za velik del tudi množičnih pohodov na Triglav, vendar po Klančnikovem prepričanju takšne množičnosti nima smisla preprečevati, ker bi bilo to nesmiselno: vsaka najvišja gora je poseben planinski cilj, Triglav kot simbol slovenstva pa še toliko bolj. Po njegovem mnenju pa je Triglav oblegan le dobra dva meseca na leto, deset mesecev pa počiva. V teh treh kočah, pravi Klančnik, je problem le oskrba ob velikem navalu, ko helikopter ob morebitnem slabem vreme-

nu ne more prinesiti h koči dovolj hrane in pijače, s konji pa teh visokogorskih postojank ni mogoče normalno oskrbovati ob tolikšnem prometu.

Bistveno pripombo je imel na navodilo slovenskega notranjega ministrstva, naj bi tudi iz slovenskih visokogorskih postojank prihodnjo sezono vsak dan sproti javljali imena obiskovalcev, predvsem tujcev, najbližjim upravam za notranje zadeve. To vedno ni mogoče niti v idealnih vremenskih razmerah, kaj šele v slabem vremenu; če pa bi imena sporočili dan ali dva pozneje, bi bili morebitni sumljivi tujci (le čemu bi hodili po gorah, če bi imeli kaj masla na glavi!) že daleč, zato je takšno javljanje popolnoma odveč; tega ne delajo v nobeni alpski državi. - Takšnemu Klančnikovemu mnenju so se pridružili vsi razpravljala in lastniki visokogorskih planinskih postojank v Sloveniji, to mnenje upravnega odbora pa bo vodstvo Planinske zveze Slovenije sporočilo slovenskemu ministru za notranje zadeve.

KDO SE BOJI TUJCEV

Ob letošnjem velikem navalu v slovenske gore so prišli bolj kot prejšnja leta do izraza ekscesi. **Slavica Tovšak** iz Podravskega meddruštvenega odbora je upravnemu odboru PZS povedala nekaj konkretnih primerov, ko obiskovalci v planinskih kočah niso upoštevali hišnega reda, oskrbniki pa niso znali ali mogli v koči narediti reda - ali pa ga zaradi (tudi alkoholnega) prometa niti niso hoteli. Kočo na Kamniškem sedlu, je povedala, je »okupirala« velika skupina mladih ljudi, za dva avtobusa jih je bilo, ki so razgrajali do jutra, v številnih planinskih kočah letošnje poletje niso upoštevali priporočila PZS, naj v postojankah ne bi kadili, obiskovalci s svojimi rjuhami marsikje niso imeli popusta pri nočnini, platnenih ali plastičnih rjuh-spalnih vreč pa v kočah ni bilo mogoče kupiti, kar je zdaj posebno v avstrijskih kočah že trden običaj, že ob dveh popoldne v kočah okoli Triglava ni bilo več mogoče dobiti prenočišča za naslednjo noč, registrirani vodniki vseh kategorij pa

Vesele, prijetne božične praznike
in
srečno, zdravo novo leto 1993
želita vsem sodelavcem, naročnikom in bralcem
uredništvo in uprava Planinskega vestnika.

Poti v slovenskih gorah so bile letos precej bolj obljudene kot prejšnja leta

Foto: Joco Znidaršič

skoraj nikjer niso imeli popusta pri nočnini. Kot je dejal predsednik PD Jesenice **P. Dimittrov**, se je na vsakršno poletno sezono mogoče pripraviti, medtem ko težave nastopijo jeseni: če je lepo vreme, zahtevajo planinci, da bi bile planinske kočice odprte, če so dnevi grdi, deževni in sneženi, obiskovalcev ni, planinska društva - lastniki odprtih koč pa imajo izgube, ki jih seveda nihče ne nadomesti. Za primer je navedel Tičarjev dom na Vršiču, ki je bil jeseni med tednom večinoma prazen, ob lepih sobotah in nedeljah pa bi morala biti v njem močna skupina strežnega osebja, da bi zadovoljila vsem povpraševanjem. Podobno je, kot je dejal, tudi v njihovih kočah na Golici in pri izviru Soče. - Pridružil se je mnenju Slavice Tovšak glede prijavljanja obiskovalcev v visokogorju in anekdotično omenil znanega odličnega nekdanjega oskrbnika kočice pod Špičkom **Franca Ciuho**, ki so mu v kočico poslali policajca z nalogo, naj bi oskrbnika okaral, ker ni sproti v dolino na policijo prijavljal planincev, pa mu je zabrusil, naj kar sam vsak dan prihaja po prijavnice in jih nosi tri ure daleč v Trento, potem pa naj se takoj vrne v kočico, da bo naslednji dan spet lahko šel v dolino.

Ilvo Bergant iz PD Tržič se je kajpada pridružil mnenju kolege z Jesenic glede prijavljanja obiskovalcev, poudaril pa je, da v njihovih planinskih kočah že drugo sezono odobravajo 50-odstotni popust na ceno prenočitve tistim, ki pridejo v kočico z lastno rjuho - spalno vrečo; takšno obračunavanje jim doslej ni povzročalo nobenih težav.

KORISTNI PLANINSKI TELEFONI

Posebno predstavniki tistih planinskih društev, ki imajo kočice na lažje dostopnih markantnih točkah v sredogorju ali že v visokogorju, so se pritoževali nad šolskimi vodstvi in tudi nad ministrstvom za šolstvo: na eni strani v številnih slovenskih šolah smatrajo, da smo Slovenci vendarle alpski narod in je torej treba tudi otroke seznanjati z gorskim svetom, na drugi

strani pri rednem pouku ne posvečajo dolžne pozornosti planinski vzgoji, hoji po gorah, varstvu gorskega sveta in obnašanju v hribih; na eni strani hočejo biti profesorji in organizatorji športnih dnevvov v šolah planinci, na drugi strani niti približno ne poznajo gorskega sveta, saj pripeljejo k planinski kočici več sto učencev in se potem pritožujejo, ker v kočici ni hrane in pijače, prihaja pa tudi do sporov z oskrbniki koč, ki negodujejo nad dolinskim obnašanjem otrok v planinah; na eni strani ministrstvo za šolstvo ni nenaklonjeno športnim dnevom v gorskem svetu, na drugi strani so takšni dnevi istočasno za velike regije, tako da pride do množičnih obiskov v gorah - do obiskov nepripravljenih mladih obiskovalcev. Ob takih priložnostih je prihajalo tudi do nesreč.

Janko Rekar, oskrbnik Triglavskega doma na Kredarici, ki je prišel v Dom pod Storžičem posebej na sejo upravnega odbora PZS, človek, ki je že 24. leto v najvišji slovenski planinski postojanki, prva leta kot meteorolog in zadnja leta kot oskrbnik, je poudarjal pomen mobilnega telefona, ki so ga letos dobili v kočici. Vsak obiskovalec je lahko po telefonu iz doline vprašal, ali bo tisti večer v kočici postelja zanj, vsak je lahko rezerviral ležišče ali se preusmeril v drugo planinsko kočico ali na drug dan, če so mu povedali, daje tisti večer vse zasedeno. »Mobilni telefon bi bilo treba prinesiti v vsako planinsko kočico, ki je poleti stalno ali občasno močno zasedena,« je dejal, »in celo predlagam, da bi bilo mogoče v takih kočah prenočevati samo s poprejšnjo rezervacijo po telefonu. Morda bi bil v teh kočah nekoliko manjši promet, zato pa toliko večji red.«

Dejal je, da so pred dvema letoma skozi okno planincem prodajali čaj, ker vsi obiskovalci niso mogli priti v kočico, in se takrat spraševali, ali naj sploh spuščajo v kočico planince, ki bi prišli samo na čaj - kadar je seveda sezona na višku in kadar je obiskovalcev več, kot jih lahko dom sprejme. - Medtem ko ni mogel prehaliti mobilnega telefona, ki je po njegovem prepričanju v vsaki količini dobro obiskani planinski kočici nepogrešljiv (»če pa je v kakšno kočico premalo klicev, naj ga prihodnjo sezono dajo v drugo kočico,« kot je dejal), nad rjuhami - spalnimi

vrečami planincev ni navdušen in je dejal, da se v tako veliki planinski koči, kot je Triglavski dom na Kredarici, različno opremljenim obiskovalcem ne morejo prilagajati. Ni pa zanikal, da se vsak planinec nedvomno mnogo bolje počuti med lastnimi rjuhami, ki jih prinese s seboj, saj za vsakim prenočevalcem niti v prihodnje ne bodo v koči menjavali rjuh, kot jih niso niti doslej.

TVEGANJE V POZNI JESENI

Predstavniki PD iz Kopra je menil, naj bi PZS priporočila, da avgusta in septembra ne bi organizirali množičnih pohodov na »modne« gore in posebno ne na Triglav. Kot bo to skoraj nemogoče, pa bo mogoče uresničiti njegovo pobudo, naj bi šolska vodstva pred šolskimi izleti v gore seznanila otroke z obnašanjem v gorskem svetu in s posebnimi zakoni, ki vladajo v visokogorju.

Rajko Slokar iz PD Nova Gorica je opozoril na stanje v njemu dobro znanem Krnskem pogorju: Krnsko jezero je postalo najvišja množična plaža v Sloveniji, kopalci tam plavajo in se sončijo, velike količine maž za sončenje gotovo vplivajo na razmere v jezeru (to pa dobršen del

velja tudi za Triglavsko jezera). - Ko je govoril o gospodarjenju v planinskih kočah, je dejal, da bi morali v cenah poletnih storitev upoštevati tudi tveganje v poznojesenskih tednih, ko planinci zahtevajo, da so planinske kočice odprte - če je seveda lepo vreme, v nasprotnem primeru pa prevzamejo celotno tveganje lastniki koč.

Ker je mogoče pričakovati, da se zanimanje za gorski svet še nekaj let ne bo zmanjšalo, naj bi po mnenju **Jožeta Stanonika** tako planinska društva kot PZS premislili o obratovalnem času planinskih postojank, o obratovalnih razmerah pa naj bi sproti obveščali medije, opozarjali na prenapolnjene in prazne kočice ter tako posredno usmerjali gorske turistične in planinske tokove tudi v predele, ki so manj obiskovani. Telefonske številke planinskih postojank, ki imajo bodisi normalne telefone bodisi mobilne, naj bi skupaj objavili v telefonskem imeniku in tudi v medijih.

SKROMNA JESENSKA OSKRBA

K poslovanju planinskih koč spada tudi letošnji spor med Planinskim društvom Gorje in Triglavskim narodnim parkom: ko je PD Gorje že imelo vsa dovoljenja in privoljenja za prevoz materiala za popravilo rezervoarja pri svoji koči na Doliču,

namesto komentarja

TURA V PRETEKLOST

Planinske kočice v visokogorju so zaprte, v sredogorju so odprte le nekatere, do katerih se je mogoče pripeljati po cesti, pa še te najpogosteje le ob koncu tedna in ob praznikih. Po izrednem letu, kakršnega po številu obiskovalcev doslej še nikoli ni bilo, gore počivajo, kot bi lahko dejali tisti, kijih personificirajo.

Planinska društva s krovno organizacijo vred pa naj ne bi počivala. V teh zimskih mesecih naj bi pripravila natančne načrte, kako naj bi v prihodnji sezoni izboljšala poslovanje v svojih postojankah, kako naj bi te kočice spet čimbolj prilagodila goram, obiskovalce pa pripravila na spremenjen režim poslovanja v teh domovanjih.

Dobrih zgledov (pa slabih tudi) je v Alpah več kot preveč, verjetno pa so najprimernejše avstrijske zamisli: očistiti gore, odnesti v doline razvade, ki so jih napolnili planinci nekaj desetletij nosili tja gor, navaditi gorske obiskovalce na preprostejše življenje med vršaci, nositi s seboj posteljino (ali jo kupiti v

planinski koči), po dolgih letih norega veseljačenja spet upoštevati hišni red v planinskih postojankah in spraviti v posebne prostore škodljive razvade, kot je, na primer, kajenje.

Pozimi bi se planinski gospodarstveniki tudi lahko dogovorili o tem, kdaj bodo odprli in kdaj zaprli svoje kočice, da bodo zadovoljni tako oskrbniki kot planinci. Dogovorili se bodo lahko tudi o tem, ali naj bi od prihodnje sezone lahko prenočevali v kočah najprej tisti, ki imajo rezervirana prenočišča, in šele potem drugi, ki si tega niso oskrbeli že iz doline. Nemara bi se lahko dogovorili tudi o tem, ali ne bi dovoljevali vsaj na skupnih ležiščih ali v nekaterih sobah počitka tudi popoldne in ne šele zvečer, saj nekateri radi ležejo k počitku s kurami, da lahko zjutraj vstanejo že pred svitom.

Zdaj, ko je država Slovenija samostojna in lahko delamo, kar pravzaprav hočemo in želimo, bi se lahko - pozimi, ko je čas - dogovorili o žigih na gorskih vrhovih in v planinskih kočah, pa o vpisnih knjigah, predvsem na vrhovih, ki zdaj pogosto niso ničemer podobne.

O takih rečeh bi se lahko pogovorili zdaj, pozimi, da bomo pripravljene stopili v jubilejno leto slovenskega planinstva. Samo s praznovanji tega leta ne bomo mogli dovolj lepo proslaviti.

je paznik TNP menda opozoril centralo na Bledu, da naj bi helikopter peljal za planinsko društvo več materiala, kot je bilo dogovorjeno in dovoljeno, zato so prevoze prepovedali, ko je bilo še lepo vreme, ko pa so jih spet dovolili, se je jesensko vreme za dolgo časa tako poslabšalo, da helikopter ni mogel leteti, zaradi česar je bilo planinsko društvo močno oškodovano.

Ob tem se je izkazalo, da je med drugim sporno helikoptersko vzletišče v dolini Krme, zato so se predstavniki planinskih društev, Planinske zveze Slovenije, Triglavskega narodnega parka in Letalske enote policije dogovorili, da bo odslej edino vzletno mesto v Triglavsko pogorje iz »doline« izpred vojašnice na Rudnem polju, kjer bodo postavili skladišče za material, ki ga bodo društva pripeljala po lepi asfaltirani cesti do tja in od tod s helikopterjem do svoje kočice.

Lepo je ta del razprave končal **Janez Duhovnik**: novosti se pri nas težko uveljavijo, ko pa se, pravimo, da brez tega ne gre.

Ob ugotovitvi **Lojzeta Anzelca** iz Zasavja, da je bila letošnja poletna planinska sezona po številu obiskovalcev sicer dobra, vendar ni bil temu ustrezen tudi finančni učinek, so člani upravnega odbora PZS predlagali, da bi vsaj še oktobra v prihodnje ostale odprte vsaj nekatere planinske kočice ob najbolj obiskovanih poteh in pod najbolj obiskovanimi gorami, ki pa bi bile zelo skromno oskrbovane in bi bilo v njih mogoče prenočevati le z lastnimi rjuhami; o kočah, ki bi bile odprte tudi še pozno jeseni, bi planinsko javnost obveščali v medijih. Šolsko ministrstvo bo Planinska zveza opozorila na množični obisk učencev in dijakov ob športnih dnevih in ponudila dodatno sodelovanje pri planinskem izobraževanju.

V HIMALAJI STA BILI LETOŠNJO JESEN DVE SLOVENSKI ODPRAVI

USPEH NA MENLUNGTSEJU, NEUSPEH NA ANAPURNI

MARJAN RAZTRESEN

»Ne zgodi se prav pogosto, da bi se hkrati dve slovenski odpravi vrnili v domovino iz najvišjega pogorja sveta,« je v petek, 13. novembra (ni bilo dokazano, da bi bil nesrečen dan), na ljubljanskem letališču Brnik dejal predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar**, ko je na tiskovni konferenci pozdravljajal mini in maxi odpravo iz Nepala. Vrnila se je glavnina velike odprave na Anapurno I., himalajski osemtisočak, ki jo je vodil **Tone Škarja**, in mini odprava na sedemtisočak Menlungtse, v kateri sta bila plezalca **Andrej Štremfelj** in **Marko Prezelj** ter zdravnik **dr. Žare Guzej**. Obe sta imeli velike načrte: prva naj bi k zbirki slovenskih vzponov na osemtisočake dodala predzadnji vrh, druga naj bi med prvopristopnike na kakšno zares visoko himalajsko goro malone zadnji zgodovinski trenutek vpisala Slovence, majhen narod nekeje pod Alpami, ki je postal velik celo v Himalaji. Prva odprava se je vrnila praznih rok, brez osemtisočaka, druga okronana s popolnim uspehom: že zdaj, komaj nekaj tednov po vzponu, so v svetovnih alpinističnih krogih skoraj prepričani, daje prvostveni vzpon na Menlungtse letošnji največji alpinistični dosežek v Himalaji in s tem kajpada eden od letošnjih največjih na svetu nasploh.

HITER START NA ANAPURNI

Velika odprava na osemtisočak Anapurno (8091 m), ki je štela 14 članov in ki je odšla iz

EXPEDITION 1992

Ljubljane na pot 19. septembra, je imela več kar velikih ciljev: ponovila naj bi med drugim Britansko smer, ki so jo Angleži prvi preplezali leta 1970, na klasičen način, preplezala naj bi prvostveno smer po zajedi desno od Britanske ali direktno varianto po razu stebra. Če bi naši plezalci prišli na vrh gore, bi bil to trinajsti, predzadnji osemtisočak, na katerega bi se povzpeli slovenski alpinisti, prihodnje leto, ob 100-letnici organiziranega slovenskega planinstva, pa bi priplezali še na zadnjega iz serije osemtisočakov, na K-2, in tako kljub poznemu startu v Himalaji kompletirali serijo svetovnih osemtisočakov. Ker je bil na odpravi tudi **Viki Grošelj**, ki v svoji akciji »8000 plus« kompletira isto serijo, bi bil to zanj deseti osemtisočak. V Komisiji za odprave v tuja gorstva so se seveda s preudarkom odločili za Britansko smer na to goro: če naj bi bil dosežen najboljši

uspeh, bi odšli na pot le najbolj izkušeni slovenski alpinisti; vendar je bilo na odpravi šest mladih alpinistov, ki doslej še niso bili v himalajskem pogorju: na tej odpravi naj bi pridobili izkušnje na najvišjih višinah, da bi lahko prihodnje leto kandidirali za odpravo na drugo najvišje goro sveta, na K-2 (8611 m), ki bo to leto glavni cilj slovenskega odpravarstva. Zato so se odločili, da je bila odprava bistveno večja, kot bi bilo normalno za sedanje razmere v svetovnem odpravarstvu.

Pet dni po odhodu iz Ljubljane se je 14 članov odprave že vozilo iz Katmanduja po cesti proti Pokri, do koder je sicer le okoli 200 kilometrov, vendar je vožnja trajala kar ves dan, naslednjih pet dni pa je trajal dostopni marš do baznega tabora za vzhodno moreno ledenika Modi (ali Anapuma) na nadmorski višini 4050 metrov. Še isti dan so na prijetni travnati ravnici postavili bazni tabor, že naslednji dan pa na vrhu skalnatega pomola tisoč višinskih metrov višje prvi višinski tabor. Samo tri dni pozneje so 550 višinskih metrov višje postavili začasni tabor, kjer naj bi predvsem puščali opremo, namenjeno proti vrhu gore, že 4. oktobra, se pravi samo dva dni pozneje, pa so postavili drugi višinski tabor na višini 5900 metrov na grebenu, ki se kot steber tisoč metrov višje nasloni na zgornje pobočje južne stene.

To so slovenski alpinisti naredili sami: dokler šerpe, višinski nosači, ne opravijo predpisanih molitev in ne blagoslovijo tabora, gore in smeri, po kateri bodo plezali, se ne podajo na goro. Ko se je 5. oktobra to zgodilo, so se v akcijo vključili tudi šerpe.

POLŽEVA HITROST NAPREDOVANJA

Naslednjih pet dni so postopno napredovali proti grebenu in po njem. Na vzpon direktno po žlebu mimo grebena zaradi nevarnosti lednih podorov ni bilo mogoče misliti. Za kaj takega je primeren le alpski način. Tam pa so naši plezalci prišli do nenavadne ledene in snežene pokrajine: znašli so se med gobami in cvetačam podobnimi prhkimi lednimi in snežnimi tvorbami, na ostrem grebenu, med gobami gnilega ledu in snega na nadmorski višini 6400 metrov. Poleg tega je začelo še močno snežiti. **Vanja Furlan** in **Robert Supin** sta se takrat znašla v drugem višinskem taboru in sta morala zaradi plazov ostati tam v šotoru štiri dni; neprenehoma sta odmetavala sneg, da ju ni skupaj s šotorom pokopala debela bela odeja. Na nadmorski višini 5600 metrov je takrat zapadlo 80 centimetrov, na višini 6000 metrov poldrugi meter snega. To sneženje je ustavilo tudi alpski vzpon francoske naveze in jo prisililo k umiku, pri katerem se je smrtno ponesrečil alpinist **Pierre Beghin**, drugi član naveze pa je potem

v treh dneh sam sestopil v dolino in v slovenski bazni tabor.

Do 17. oktobra so slovenski alpinisti prišli samo do višine 6600 metrov - pravzaprav malo glede na to, da so skoraj do te višine prišli že deset dni prej. Na teh 6600 metrih so postavili oporišče, skladišče ali celo tretji višinski tabor, iz katerega sta dva dni pozneje odšla **Viki Grošelj** in **Stipe Božič**, nekoliko za njima pa še **Matjaž Jamnik** in **Benjamin Ravnik**, vendar so se vsi zaradi nemogočih lednih in snežnih razmer obrnili. Naslednja dva dni sta tod poskušala tudi **Iztok Tomazin** in **Filip Bence**, prišla le sto višinskih metrov višje in ocenila, da s takšno hitrostjo napredovanja ne bodo nikoli priplezali do vrha. To je pomenilo, da tod nima smisla več plezati, zato so sklenili, da v Britanski smeri prenehajo plezati in naslednje dni poskušajo nekoliko bolj na desno v steni priti po južni steni na dolg, a tehnično ne preveč zahteven vzhodni greben, po katerem bi nemara le lahko prodrl na vrh. Te možnosti sta se najprej lotila Grošelj in Božič, ki so jima pomagali šerpe, potem pa ob neuspelem prvem poskusu (tudi zaradi obilnih snežnih padavin) še Grošelj in Tomazin.

RAZOČARANI PLEZALCI

Odprava je tedaj pravzaprav začela razpadati: komajda je še kdo videl kakšen smisel nadaljevati pot, ki očitno ni peljala nikamor. Najprej je odnehal Stipe Božič, ki so ga doma v Splitu čakale obveznosti in se je moral vrniti. Nato sta 24. oktobra zaradi bolezni zapustila odpravo Bence in Supin, prvi zaradi ledvičnih, drugi zaradi želodčnih težav. Dva dni pozneje so **Miha Kajzelj**, **Benjamin Ravnik**, **Matjaž Jamnik**, **Uroš Rutar** in **Slavko Rožič** sporočili vodstvu odprave, da bodo naslednji dan zapustili odpravo, ker ne vidijo nobenega smisla v nadaljnjih prizadevanjih, **Vanja Furlan** pa je sklenil oditi zaradi omrznjenega prsta. Napovedani dan so zjutraj res odšli iz baznega tabora.

Kot je zapisal vodja odprave Tone Škarja, se je isti dan popoldne pri pospravljanju drugega višinskega tabora pokazalo, kako ogromno snega je zapadlo v višinah: vsaj en teden bi moralo miniti v lepem vremenu, da bi razmere na položnem ledeniku postale znosne za hojo, na strmini do grebena pa dovolj vame za plezanje. Tako je dokončno odpadla še zadnja možnost za vzpon na vrh in dan pozneje, 28. oktobra, so bazni tabor zapustili še preostali člani odprave, tako da je do 1. novembra ostal le Viki Grošelj, da je organiziral transport opreme v dolino. Le nekaj dni pozneje je večina članov odprave odšla iz Katmanduja; ostala je le peščica alpinistov, ki so pospravili, vskladiščili ali pripravili za prevoz opremo, izplačali šerpe, napisali potrebna poročila nepalskim oblastem

Menlungtse (7181 m) z vrisano prvenstveno smerjo Štremfelja in Prezlja; s trikotnikom je označen njun bivak na višini

in ministrstvu za turizem vložili prijavo za slovensko žepno odpravo na Anapurno, se pravi na isto goro, leta 1994.

V prvi oceni odprave, ki jo je podpisal vodja Tone Škarja, je rečeno, da se na tej odpravi in v tej smeri ni nihče od naših alpinistov odločil za alpski način plezanja. »Verjetno je na takšno razpoloženje precej vplivala nesreča Francozov, čeprav tudi brez nje najbrž ne bi bilo nič drugače,« je zapisal vodja, ki ni pozabil omeniti, da na odpravi ni bilo poškodb, lažje pa so zboleli le štirje alpinisti. »Glede Anapurne lahko zaključimo,« je zapisal ob koncu prvega poročila, namenjenega predvsem novinarjem na prvi tiskovni konferenci po vrnitvi na letališču Brnik, »da uspe manj kot 30 odstotkov odprav in da na dva zmagovalca pride ena smrtna nesreča. S pobočij Anapurne smo se vrnili s potrebnimi izkušnjami, da bomo imeli čez dve leti več možnosti za dokončanje te velike pustolovščine.«

PREPLEZANI DEVIŠKI GORI

Mnogo uspešnejša od te je bila mini odprava, ki je odšla skoraj neopazno na pot zadnje septembrske dni, prispela v Katmandu v Nepal 28. septembra, odpotovala dva dni pozneje z avtobusom v Tibet, ki je zdaj pod kitajsko upravo, se naslednji teden s obveznimi kitajskimi spremljevalci cijazila s terenskimi vozili in naposled po dolini Menlung prispela do baznega tabora na nadmorski višini 4600 metrov. Tri dni so trije slovenski gorniki iskali najprimernej-

šo pot do vznožja jugovzhodne stene Menlungtseja, deviške 7181 metrov visoke gore, enega od najvišjih sedemtisočakov na svetu, na katerem še ni stala človeška noga, potem pa sta Štremfelj in Prezelj od 11. do 13. oktobra opravila aklimatizacijski vzpon na neimenovan in po dosegljivih podatkih še neosvojen vrh, visok 6301 meter, severovzhodno od Menlungtseja. Ta vrh sta si izbrala zato, ker leži točno nasproti jugovzhodne stene Menlungtseja, po kateri sta nameravala splezati na vrh gore. Žal pa je bilo vse tri dni, ko sta plezala, slabo vreme in »svoje« stene nista niti videla. Na tem vzponu ju je spremljal tudi dr. Guzej do višine 5600 metrov, dvesto višinskih metrov nižje so postavili šotor, v katerem so prespali, nato pa sta plezalca splezala na vrh gore.

Le pet dni po tem, ko sta stala na aklimatizacijski gori, sta se Štremfelj in Prezelj poskusila z goro, zaradi katere sta prišla v Tibet. Dne 18. oktobra sta kmalu po polnoči vstopila v njeno jugovzhodno steno, že pred šesto uro zjutraj priplezala do luknje v seraku sredi stene in tam na nadmorski višini 6150 metrov postavila šotor, kuhala in počivala do desetih dopoldne, nato pa nadaljevala plezanje. Vendar ju je ustavilo močno sneženje in sta morala zgodaj popoldne odnehati. Iz stene sta pobrala vso svojo opremo in se vrnila v pomožno bazo, naslednji dan pa skupaj z dr. Guzejem v bazni tabor.

Dva dni pozneje se je vreme izboljšalo, izkoristila sta ta vremenski preobrat in spet odšla v pomožno bazo, naslednji dan zgodaj zjutraj do luknje, kjer sta pred dnevi že bivakirala, tam spet postavila šotor, 23. oktobra, naslednji dan, nadaljevala vzpon, morala zaradi orkanskega vetra čakati, ob pol štirih popoldne prišla na sedlo, ki je ogromna uravnava na višini 6900 metrov, in od tod ob pol sedmih popoldne kot prva človeka stopila na vrh deviške gore.

CENA ZA GORO: 30000 DOLARJEV

Vendar se ju je gora hotela otresti: s severne strani je bil na grebenu pravi orkan, tako da sta bila na vrhu zaradi vetra, pozne ure in hudega mraza le pet minut. Nato sta zdrvela navzdol in ves čas prosto sestopala, le zadnje štiri raztežaje (po 90 metrov) pred bivakom sta se spustila ob vrvi. V bivak, v svojo luknjo v seraku, sta prišla že naslednji dan ob dveh po polnoči, ob osmih zjutraj po počitku in spanju nadaljevala sestop, opoldne prišla na moreno pod steno, popoldne skupaj z zdravnikom, ki ju je čakal in imel z njima vse dni brezžično zvezo, pospravila pomožno bazo in vsi štirje - pri zadnjem opravilu jim je pomagal šerpa - so 24. oktobra zvečer prišli v svoj bazni tabor.

Od naslednjega dne do 3. novembra so potem člani majhne odprave s spremljevalci hodili,

jezdili in se vozili do meje med Tibetom in Nepalom, vsi trije pa so bili na koncu koncev 5. novembra v nepalskem Katmanduju, kjer so se sestali s svojimi slovenskimi alpinističnimi tovariši, ki so prišli s pobočij Anapurne.

Ko je Andrej Štremfelj, vodja te mini odprave, ocenjeval plezalski dosežek na Menlungtseju, je zapisal, da je bila odprava nedvomno zelo uspešna. »Kljub razmeroma velikim stroškom,« je napisal, »saj je stala 30 000 ameriških dolarjev - za tri člane -, ni bila draga. Zasnovana in izvedena je bila na moderen način, z majhno skupino in plezanjem na alpski način, kar vse močno znižuje stroške in daje dosežku višjo ceno - predvsem mednarodne strokovne javnosti. Vzpon je imel popolnoma ledni značaj in ga je mogoče primerjati s Slovenskim stebrom na Šiša Pangmi.«

Kot je na tiskovni konferenci takoj po vrnitvi dejal na brniškem letališču Andrej Štremfelj, se je Menlungtseja doslej najresneje lotilo pet odprav, vendar podvig ni nobeni uspel, ker ta gora nima šibkih točk, nima lahke smeri, po kateri bi bilo mogoče priti na vrh. Posebej je poudaril, da pri nas vzponi na gore, ki so nižje od 8000 metrov, niso posebno cenjeni, v tujini pa znajo dati težo tudi takšnim težavnim goram.

K-2 ZA 100-LETNICO SPD-PZS

Viki Grošel je šel na pot v Himalajo, da bi priplezal na svoj deseti osemtisočak na svoji akciji »8000 plus«. »Toda čeprav mi to zdaj ni

uspelo,« je dejal po vrnitvi, »s tem nikakor ni ogrožen moj projekt. Od leta 1984 sem praktično dosegal same pozitivne rezultate, zato je že po verjetnostnem računu moral priti neuspeh. Vremenski pogoji so bili taki, da pač ni šlo, vendar bomo vsekakor še poskusili.«

Slovenska odprava na Anapurno, na kateri naj bi se prvič kalilo šest mladih alpinistov, ki doslej še niso bili v najvišjem pogorju sveta, pač pa skoraj vsi že v južnoameriških Andih, kjer so plezali okrog 6000 metrov visoko, ni bila uspešna. Marsikdo je kar precej razočaran zaradi tega: preveč smo bili navajeni samih velikih uspehov naših alpinistov.

Odprava je odšla na predzadnji osemtisočak, na katerem še niso bili slovenski alpinisti. Prihodnje leto, ko bo slovenska planinska organizacija proslavljala 100-letnico svojega delovanja, naj bi splezali še na K-2 in ob tem slovenskem planinskem jubileju kompletirali serijo. Ali še obstajajo kakšne možnosti, da bi se to zgodilo prihodnje leto?

»Ni smiselno, da bi na vsak način hoteli priti na vseh 14 osemtisočakov prav do konca leta 1993,« pravi Tone Škarja. »Leta 1993 bo najpomembnejša slovenska odprava na K-2, za leto 1994 pa smo ob sedanjem bivanju v Katmanduju že vložili prijavo za znova plezanje na Anapurno, kamor bo po vsej verjetnosti odšla mini odprava. Na koncu koncev ni pomembno, ali bo slovenski alpinizem zaokrožil serijo osemtisočakov ob stoletnici ali ob stopnji obletnici slovenske planinske organizacije.«

Kam sodi klub Vertikala?

Predsedstvo Planinske zveze Slovenije je konec avgusta prejelo prošnjo Alpinističnega kluba Vertikala iz Zgornjih Pirnič pri Medvodah za sprejem v članstvo Planinske zveze Slovenije. Predsedstvo PZS se ni moglo odločiti, ko je prejelo to prošnjo, saj je to prvi primer, da za sprejem ne prosi planinsko društvo, ampak klub, ki se ukvarja samo z alpinistično in plezalno dejavnostjo in ki je bil ustanovljen letošnjega 7. maja. V pravilih tega kluba je namreč določeno, da ima namen razvijati in širiti alpinistične in plezalne dejavnosti ter vzgajati vrhunske športnike na tem področju.

Na različnih ravneh Planinske zveze Slovenije so bile ob tej prošnji široke razprave, na katerih so v glavnem ugotovili, da bi bilo treba sprejeti nov statut PZS (kar bi bilo možno šele na prvi naslednji redni skupščini PZS spomladi leta 1994), s katerim bi bilo določeno, da so lahko člani PZS društva, klubi in organizacije, ki le delno opravljajo dejavnosti, ki so skupne za planinsko organizacijo. Ob tem bo treba določiti tudi to,

pod katerimi pogoji je društvo lahko član PZS. Zdaj je namreč v slovenski planinski organizaciji kar precej planinskih društev, ki ne opravljajo nobene planinske naloge širšega pomena, saj je vsa njihova dejavnost le organiziranje nekaj izletov letno - ali pa še to ne.

Tako je upravni odbor PZS na svoji oktobrski seji sprejel sklep, da obravnavanje prošnje Alpinističnega kluba Vertikala za sprejem v članstvo PZS odložijo do sprejema novega statuta PZS, ker sedanji statut ne dovoljuje včlanjevanja klubov, ampak samo planinskih društev. Hkrati pa je upravni odbor PZS klubu Vertikala priporočil, naj sodeluje z alpinističnimi odseki planinskih društev ter s Komisijo za alpinizem in Komisijo za odprave v tuja gorstva pri PZS.

Ob tej razpravi je predsednik PZS **Andrej Brvar** dejal, da ne bi želel, da bi bil upravni odbor PZS v enaki vlogi, kot je bilo nekdanje Slovensko planinsko društvo, ki je povzročilo ustanovitev Turistovskega kluba Skala.

Pa je vendarle postal: klub Vertikala je že ustanovljen.

ORGANIZATORKA SREČANJA PRIHODNJE LETO BO SLOVENIJA

ZASEDANJE IKAR 1992

PAVLE ŠEGULA

Letošnje, 44. zasedanje delovnih komisij in delegatov Mednarodne komisije za reševanje v gorah (IKAR) je bilo od 21. do 25. oktobra v Bischofsbergu pri Windischgarstnu v Zgornji Avstriji. Kraj slovi po romantični legi, vendar časa in priložnosti za turistične užitke ni bilo. Dela je bilo čez glavo, dež in sneg pa sta poskrbela, da udeležencev ni vleklo v mokro naravo, kjer so prireditelji komaj našli priložnost za programsko močno okrnjen nastop krajevnih gorskih reševalcev.

Z organizacijskega vidika je bil za Slovenijo in številne druge udeležence posebej zanimiv sprejem novih članov na občnem zboru letošnjega 24. oktobra, medtem ko je bistveni, strokovni del zasedanja kot ponavadi potekal v podkomisijah, ki so o njem na kratko poročale na skupnem sestanku.

SPREJEM NOVIH ČLANIC IKAR

Razpad nekdanje Jugoslavije, predvidena razdelitev ČSSR in spremembe v Romuniji so tudi v IKAR zahtevale ustrezne spremembe.

Predsedstvo je letos obravnavalo vloge gorskih reševalnih služb Slovenije, Hrvaške in Češke ter ustna predloga Slovaške in Romunije za sprejem v članstvo. Pokazalo se je, da strokovnih ovir ni; pri nekaterih je sprejem odvisen le še od mednarodnega priznanja matičnih držav oziroma od uradnega pisnega zahtevka prizadetih.

Prva je bila na vrsti Slovenija. Predsednik **Martin Schori** je predlog utemeljil z naslednjimi besedami:

»GRS pri PZS je kot ustanovni član v IKAR že od leta 1955, slovenski reševalci so v njej od vsega začetka zastopali interese dokaj različnih GRS drugih jugoslovanskih republik in pokrajin. Po političnih spremembah in zlasti po priznanju samostojnosti Republike Slovenije lahko GRS pri PZS predstavlja samo svojo državo. Gospod **Danilo Škerbinek** je za sprejem GRS v IKAR zaprosil 15. marca 1992. Vloga je utemeljena, zato predlagam, da dosedanjo delegacijo GRS Jugoslavije prekvalificiramo in sprejmemo kot predstavnico GRS Republike Slovenije.«

Delegati so predlog soglasno sprejeli, nakar je Danilo Škerbinek na kratko predstavil GRS pri PZS, prikazal njeno organiziranost, dosedanjo in sedanjo vlogo v IKAR in delo sploh ter se delegatom zahvalil za izkazano zaupanje.

Sledilo je priznanje GSS PSH, ki sta jo zastopa-

la gg. **Aleraj** in **Mesaric**. GSS bi s prenehanjem članstva Jugoslavije in z osamosvojitvijo GRS pri PZS formalno ostala brez stika z IKAR. Predsedstvo IKAR meni, da za sprejem ni zaprek in se je v tem smislu na seji 23. 10. 1992 odločilo, da zboru predlaga sprejem GSS (Gorske službe spasavanja).

Delegati so predlog soglasno potrdili, nakar se je za izkazano zaupanje v imenu hrvaške delegacije zahvalil **dr. B. Aleraj**, ki je na kratko predstavil GSS in PSH.

Podobno so delegati odobrili tudi sprejem GRS Češke in GRS Slovaške, ki ju je g. Schori uvodoma predstavil z besedami, da »gre za tovariše, ki kot enotna delegacija ČSSR že delajo in dolga leta aktivno sodelujejo z IKAR«. Članstvo prične veljati z dnem mednarodnega priznanja njihovih držav.

Kot zadnja je bila na vrsti GRS Romunije - Salvamont, ki že dolga leta tesno sodeluje z avstrijsko GRS. Načelnik zadržkov za sprejem ni, zato naj Salvamont do naslednjega zasedanja IKAR opravi potrebne formalnosti in pisno zaprosi za sprejem, dotlej pa lahko kot opazovalec sodeluje v njenih dejavnostih.

IKAR je črtal Jugoslavijo

Mednarodna komisija za reševanje v gorah IKAR ali CISA je v dveh dneh dela v podkomisijah za klasično reševanje, letalsko reševanje, v zdravniški podkomisiji, za reševalno tehniko in opremo ter za plazove določila najustreznejše ukrepe za učinkovito reševanje v gorah v prihodnje. Tretji dan so avstrijski reševalci zaradi slabega vremena prikazali samo majhen letalski del svojega reševalnega dela, zasedala pa je tudi delegatska skupščina IKAR, ki je obravnavala predsednikovo poročilo, stanje financ, sprejela skupno poročilo podkomisij, izglasovala spremembe v članstvu ter določila kraj in čas zasedanja IKAR v letu 1993.

Slovenska delegacija v sestavi **D. Škerbinek**, **M. Salberger**, **T. Ažman**, **F. Mulej**, **F. Zupane**, **M. Kotovič**, **B. Vengust** in **P. Šegula** je nestrpno pričakala točko, v kateri naj bi delegati članic IKAR odločali o prihodnjem statusu slovenske GRS, in malo manj neučakano, kje bo zasedanje IKAR prihodnje leto.

Slovensko zastopstvo GRS je že ob prihodu v Windischgarsten imelo jasno stališče, ki ga bo zagovarjalo v dveh točkah: 1. Zaradi

UTRINKI S PLENARNEGA ZASEDANJA PODKOMISIJI IKAR

Podkomisija za tehniko reševanje in opremo (KTR) je dobila novega predsednika, odličnega praktika nemške GRS **dr. Karla Goetzfrieda**, ki mu bo kot tehnični pomočnik sekundiral slovit vodja švicarske gorske reševalne službe v Zermattu **Bruno Jelk**. Podatkov o delu je bilo mnogo, omejujem se le na nekatere.

Planinsko radijsko omrežje za klic v sili (PROKS) na frekvenci 434.475 MHz, o katerem smo tudi v PV mnogo pisali, ni več aktualno. IKAR je svojo nalogo opravila in se bo v prihodnje omejila samo na ozaveščanje in skrb za koristi alpinistov. Rešitev naj bi bile javne radijske ptt zveze.

Štirideset odstotkov vseh nesreč v gorah gre na škodo planincev - popotnikov, zato je nujna ločena statistična obdelava teh nesreč z namenom, da uvedemo učinkovitejše preventivne ukrepe za preprečevanje nesreč med planinsko popotniško srenjo.

KTR se bo v letošnji zimi posebno prizadevno posvetila problematiki reševanja v zimskih razmerah.

Podkomisija za plazove (KSP) z zadovoljstvom ugotavlja, da se je število smrtnih žrtev v deželah IKAR v zimi 1991/1992 občutno zmanjšalo. Po nepopolnih podatkih jih je bilo 117, med njimi 61 na ožjem območju Alp.

osamosvojitve Slovenije slovenska GRS ne bo več zastopnik za Jugoslavijo, ampak le za svojo državo; 2. GRS pri PZS je bila na ustanovnem sestanku IKAR v Boznu leta 1955 in je takrat prevzela obveznost, da bo zastopala vse republiške GRS, ki so se ali se še bodo organizirale na ozemlju Jugoslavije. Zato GRS Slovenije predlaga delegatski skupščini članic, da se naši GRS prizna neprekinjeno članstvo v IKAR vse od njene začetka leta 1955 dalje.

Ta dva predloga sta bila podlaga za pogovor D. Škerbineka in B. Vengusta s predsednikom IKAR **Martinom Schorjem** in sekretarjem **Hanspetrom Vengerjem**. M. Schori je najine razlage in utemeljitve v daljšem pogovoru v celoti sprejel in obljubil, da jih bo zagovarjal na predsedstvu IKAR. Nazadnje naju je še vprašal, kakšno stališče ima slovenska GRS do sprejema hrvaške GRS v IKAR. Pohvalila sva hrvaško organizacijo, ki je zrasla na slovenskih reševalnih izkušnjah in z njeno pomočjo ter izpolnjuje pogoje za članstvo v IKAR.

Pod točko 7 (sprejem novih članov) je predsedujoči M. Schori z daljšim priporočilom predlagal delegatom članic IKAR, da sprejmejo slovensko GRS kot starega in novega

Razmeroma majhnemu številu žrtev so zagotovo v večji meri botrovale ugodne vremenske in snežne razmere kot pa dosledno izvajanje preventivnih ukrepov. Največ je bilo med žrtvami plazov turnih smučarjev (69) in alpinistov (20), preseneča majhno število žrtev med smučarji zunaj urejenih smučišč (13).

Med hujše nesreče sodi smrt 9 vojakov španske vojske spomladi 1992.

Omenjeni so bili še Evropska poletna univerza o naravnih nesrečah v Chamonixu, pa nova, 3. izvedba še vedno nepopolnega švedskega radarskega odmevnika tipa RECCO, primerne za organizirano reševanje, ter nahrbtnik francoske gorske žandarmerije z najnujnejšo opremo za načrtno delo reševalcev na plazu.

O preventivi, ki je in bo alfa in omega varstva pred plazovi, je KSP že septembra izvedla pisno anketo, delegati so opisali številne, v deželah IKAR uporabljene prijeme. Vtem okviru je KSP predložila plenarni seji novo resolucijo, v kateri službam za sneg in plazove po Evropi ponovno predlaga poenotenje skale za stopnjo nevarnosti plazov.

Pozornost zaslužijo izsledki južnotirolskih raziskav o verjetnosti preživetja v plazu, ki za obdobje tik po nesreči pomenijo bistveno večje možnosti. Sicer nepoškodovane žrtve plazov imajo v prvih 15 minutah po zasutju kar 93 odstotkov možnosti, da ostanejo žive, če so seveda njihovi sopotniki - laični reševalci pri-

člana, ki naj zastopa novo slovensko državo. To je utemeljil tako lepo, da niti mi ne bi mogli bolje. Toda vseeno je bilo zelo modro, da je načelnik D. Škerbinek razložil, kaj se je v Jugoslaviji lani in letos zgodilo ter da ta država ne obstaja več. Slovenija gre odločno v parlamentarno demokracijo, je dejal in povedal, kolikšna je nova država in koliko je njenih prebivalcev, ki so ljubitelji gora, med njimi pa so tudi najboljši alpinisti sveta. GRS je letos praznovala 80 let svojega delovanja; ima dobro organizacijo in odlično sodeluje z vsemi GRS sosednjih držav. V naši državi, je dejal, je v vseh njenih delih varno in mirno; zato predlagamo, da ob 100-letnici organiziranega slovenskega planinstva počastimo ta jubilej tudi z delegatskim zasedanjem članic IKAR v Sloveniji, v Kranjski Gori.

Delegati so nagovor sprejeli z aklamacijo in nato še soglasno potrdili predsednikov predlog.

Pod točko 8 so delegati članic soglasno sprejeli predlog, da bo prihodnje zasedanje IKAR zadnji teden v septembru ali prvi teden v oktobru 1993 v Kranjski Gori.

merno opremljeni in sposobni, da jih v tem času najdejo in rešijo iz snega. Možnosti organiziranih reševalcev so zaradi problemov z obveščanjem in zamudnega dostopa na kraj nesreče bistveno manjše, saj v tako kratkem času praviloma ne dobe niti obvestila o nesreči.

Podkomisija za letalsko reševanje (KLR) je (podobno kot KTR) zaradi odstopa predsednika morala dobiti novo vodstvo.

V preteklem letu se je KLR veliko ukvarjala s predlogi o lastnostih helikopterja za reševanje v gorah in bila v ta namen sproti v stiku s proizvajalci.

Poročevalec je omenil nove pripomočke in potrebe za orientacijo v prostoru v pilotski kabini in frekvenco za sporazumevanje helikopterja z neposrednim zaledjem.

Pomanjkljiva prostorska dokumentacija (karte) je lahko usodna za helikopter in reševalce. Zaradi kabla, ki ni označen na karti, so avstrijski letalci-reševalci doživeli nesrečo in ob podpori vseh članov IKAR zahtevajo dopolnilo zakonskih določil za označevanje nadzemnih vodov.

Zdravniška podkomisija (ZK) je med drugim pripravila navodila za priročne lekarne v planin-

skih postojankah, napotke za blažitev bolečin in predpise o nujnih ukrepih v gorah na evropski ravni. Na njenem dnevnem redu je bila tudi že omenjena študija o preživetju v plazju.

V prihodnjem obdobju bodo na dnevnem redu vprašanja intubacije in novih opornic, obeta se tudi 13. srečanje zdravnikov GRS v Innsbrucku, ki bo posvečeno kirurškim posegom zdravnika GRS na terenu.

ORGANIZATORJI 45. ZASEDANJA IKAR

Slovenija je doslej že pripravila troje rednih zasedanj IKAR: leta 1962 na Vršiču, leta 1971 na Bledu in leta 1981 v Bovcu. Organizirala je tudi sejo podkomisije za plazove na Voglu leta 1965 in Konferenco o nesrečah v plazovih na Bledu leta 1971, v sodelovanju s Koordinacijsko komisijo GRS nekdanje Jugoslavije pa tudi srečanje na Jahorini leta 1977. Spričo svoje letošnje 80-letnice in 100-letnice, ki jo bo v letu 1993 slavila PZS, je slovenska delegacija predlagala IKAR, naj svoje zasedanje in letu 1993 izvede na Gorenjskem, kar so delegati sprejeli soglasno in z odobravanjem.

ZRAČNI PROMET IN GORSKI SVET

ŠKODLJIVI VPLIVI IZ ZRAKA

IGOR MAHER

Gorski svet je potrjen mnogim človekovim dejavnostim, ki pa glede na obseg povzročajo tudi neprijetnosti, predvsem s stališča varovanja okolja. Vse bolj negativno vlogo na žalost dobi tudi zračni promet. Čeprav je trenutno najbolj izpostavljen problem helikopterskega prometa, pa ne smemo pozabiti drugih oblik tako imenovane male aviacije, ki se pojavljajo v naših gorah. Poleg helikopterjev so to še majhna (športna in šolska) motorna letala, jadralna letala, ultra lahka letala (ULL), letalski modeli, padala, jadralna padala, zmaji, motorni zmaji in baloni. Glede na način vplivanja na okolje jih lahko razdelimo v dve skupini. V prvi so padala, zmaji in baloni, torej sredstva brez motorja. Njihov vpliv se kaže predvsem kot motnja za živalski svet ob nenadnem pojavu. Druga skupina pa so zračna plovila z motornim pogonom (letala, helikopteri, modeli, motorni zmaji), katerih negativen vpliv na okolje se še poveča zaradi delovanja hrupa, ki ga povzroča delovanje motorjev. Poleg tega delovanje motorjev pomeni tudi onesnaževanje zraka, kar pa je v celoti gledano večinoma zanemarljivo.

Omejil se bom predvsem na motorna zračna plovila. To pa še ne pomeni, da vpliv (jadralnih) padalcev in zmajarjev lahko zanemarimo, kajti

takšno letenje postaja vse bolj množičen pojav. Število pilotov jadralnih padal in zmajev je v Alpah ocenjeno na dobrih sto tisoč, skupno število poletov pa že presega 3,5 milijona letno. Z množičnostjo pa narašča tudi verjetnost negativnih vplivov v občutljivih gorskih ekosistemih. Posledice take športne dejavnosti na okolje so še nepopolno preučene. Zdaj pripravljajo dva projekta (enega pri etološki postaji Univerze Hasli v Bernu, drugega pri Društvu za biologijo divjadi v Munchnu), katerih prve rezultate lahko pričakujemo leta 1993. Jasno pa je že zdaj, da za živali nenaden pojav takega letalca predstavlja močno stresno situacijo. Na ta način so neredko ogroženi še zadnji zaščiteni in do sedaj nedotaknjeni predeli.

SVOBODA NA RAČUN DRUGIH

Motorni, predvsem helikopterski promet tudi v gorskem svetu dobiva vse večji obseg. Vse več je taksi poletov, montažnih del, transportov materiala. Močno se povečuje število poletov za potrebe športa, rekreacije in turizma, kjer ne gre samo za neposreden prevoz ljudi, temveč tudi za povečano oskrbo visokogorskih postojank in vse večje potrebe po reševanju ponesrečenih. Tudi uporaba helikopterja za prevoz smučarjev (heliski, helismuk) dobiva vse večji

obseg, predvsem v Severni Ameriki. Veliko skrb povzroča tudi vse večje število ULL. Res je, da letenje predstavlja veliko svobodo človeka, vendar gre predvsem pri motornem letenju ta svoboda na račun kratenja svobode drugih ljudi in na račun ogrožanja živali. Zračni promet neredko narašča tudi v zaščitenih območjih narodnih parkov, kjer prihaja do močnega križanja z naravovarstvenimi interesi. Tako npr. v narodnem parku Great Canvon v ZDA po ocenah opravijo od 15 do 42 tisoč helikopterskih poletov letno, promet pa naj bi se še potrojil do leta 2010.

Pri nas zračni promet na srečo ni tako razvit. Po podatkih letalske enote policije, ki pri nas opravlja helikopterske polete za civilne potrebe v gorskem svetu, je ta v prvih devetih mesecih letošnjega leta (do 25. septembra) opravila 229 ur letenja. Od tega je bilo 25 odstotkov za potrebe gorskega reševanja, 70 odstotkov za oskrbo in gradnjo gorskih postojank in drugih objektov, preostalih 5 odstotkov pa za potrebe usposabljanja letalcev-reševalcev ter za usposabljanje gorske policijske enote in specialne enote. Glede na prejšnja leta je opazno precejšnje povečanje uporabe helikopterja v gorah, kar je predvsem posledica večjega turističnega obiska gora. S tem se je povečala tudi potreba po oskrbovanju postojank, zaradi večjega števila nesreč pa se je za okoli 60 odstotkov povečalo število poletov za potrebe GRS. V preteklih letih je letalska enota opravila med 150 in 180 ur letenja letno, letos pa je bilo to število do konca septembra že močno preseženo. Vse večji so tudi interesi po komercialnih helikopterskih poletih za potrebe turizma.

DELOMA PREUČENI VPLIVI NA ŽIVALI

Motorna transportna sredstva delujejo moteče na človeka in živali predvsem zaradi hrupa. Pri tem ni pomemben samo nivo hrupa, temveč pri človeku predvsem psihosocialni vidik. V naravnem okolju deluje hrup povsem drugače kot v urbanem, stalno obremenjenem okolju. Škodljivost hrupa se pri živalih poveča v povezavi z gibanjem, torej z vizualnim zaznavanjem. V vse večji paleti stresnih faktorjev, ki so posledica človekovih dejavnosti, je pojav letala ali helikopterja dodatna oblika, ki lahko preseže prag vzdržljivosti. Nenaden pojav pomeni za živali veliko presenečenje, na katero panično reagirajo.

Še najbolj so preučeni vplivi zračnega prometa na ptice in med sesalci na kopitarje, ki so običajno najštevilnejši predstavniki večjih živali.

Pri ptičjih vrstah so opazili zapuščanje gnezd in zmanjšano skrb za zarod. Samec divjega petelina je, na primer, med svatovanjem zelo občutljiv na zvočne motnje in je že prelet letala moteč faktor. Če je preplašen, preneha peti, s tem pa je onemogočen stik s samico in s tem razmnoževanje. Vse to pomeni izginjanje občutljivih, običajno redkih vrst z obremenjenega območja.

Na kopitarje (jeleni, ovce, koze, gamsi) ima zračni promet najrazličnejše vplive. Zaradi motnje se preplašene živali razbežijo, spremene se vzorci prehranjevanja, nastopijo fiziološke motnje. Ena od takih motenj, ki je znak stresne situacije, je tudi povečanje srčnega utripa. Tako so pri kanadski debelorogi ovci ob nizkem preletu letala zabeležili tudi do 3,5-kratno povečanje utripa. Zaradi stresa se močno poveča poraba energije, še posebno v neugodnih zimskih razmerah. 45 kg težak kopitar v teku porabi

Helikopter na Kredarici. Foto: Boštjan Rigler.

8-10-krat več energije kot pri hoji, za tek v 50 cm globokem snegu pa potrebuje 60-krat več energije kot za hranjenje in hojo po kopnem. Živali lahko izgubo energije nadomestijo z daljšim časom hranjenja, če je hrana na razpolago. S tem pa se zmanjša čas energetsko ugodnejšega počitka, med katerim prežvekujejo. Dodatna aktivnost gre torej na račun počitka in prebave. Zaradi strahu se zmanjša njihova pozornost, poveča se smrtnost zaradi padcev v skalnem svetu, poškodb v plazovih, izčrpanosti in lakote. Prizadete so predvsem mlade živali, ki še nimajo ustvarjenih zalog. Splašene živali zapuste zanje optimalno izbrana mesta, umikajo se v odročnejše, manj ugodne predele, kjer se koncentrirajo in z objedanjem povzročajo škodo v gorskem gozdu, ki ima na takih mestih običajno varovalni značaj.

PRIVAJANJE NA ZRAČNE KORIDORJE

Uporaba helikopterjev za prevoz smučarjev (helismuk) poleg že omenjenih slabih vplivov zračnega prometa pomeni tudi dostop smučarjev v običajno mirnejša, manj obremenjena območja. Pri tem prihaja do istih vplivov na divjad in rastlinstvo, kot jih ima običajna turna smuka. Povečana prisotnost helikopterjev pa tudi povečuje nevarnost proženja plazov.

Helikopterji in ULL običajno predstavljajo hujši stresni faktor kot letala, kajti zaradi večje prilagodljivosti terenu je njihov pojav bolj nenaden in je zato presenečenje večje.

Seveda so različne živalske vrste različno občutljive na motnje iz zraka. Tako na primer ameriški mulasti jelen skoraj ne reagira na prelete majhnih letal na majhnih višinah, medtem ko je kanadska debeloroga ovca zelo občutljiva na nizke prelete. Zato bi bilo primerno ugotoviti, kako na takšne motnje reagirajo naše vrste gorske divjadi.

Na počasi leteča ULL in zmaje so še posebno občutljive vrste, ki imajo zračne naravne sovražnike. Počasi leteča zračna plovila lahko zamenjajo z zračnimi plenilci (npr. ujedami), kar živali splaši.

Živali pa so se sposobne prilagoditi motnjam. Tako, na primer, gamsi in druga parkljava gorska divjad dobro razlikuje med različnimi pojavi. Za pastirje, ki hodijo po svojih običajnih poteh in kličejo živino na pašo, se skoraj ne zmenijo, medtem ko so do »tujih« oseb zelo nezaupljivi. Tudi na zračne motnje se sčasoma prilagodijo, vendar le v primeru, če je motnja (hrup) pogosta in vedno enaka, na primer v okolici letališč. Pri virih hrupa, ki niso vezani na vedno isto smer, pa teže pride do navajenosti. Zato je zelo pomembno omejiti človeške dejavnosti na ustaljene poti oziroma zračne koridorje, na katere se živali privadijo.

Zelo pomembna je tudi višina preleta. Z višino

namreč upada nivo hrupa in vpliv vizualne motnje. Zato je poleg koridorjev potrebna določiti tudi minimalno višino preleta, seveda glede na prisotnost posameznih živalskih vrst. Pri kanadski debelorogi ovci npr. pri preletu na višini nad 250 in 400 metri ne pride do motenj.

Komercialni turistični poleti helikopterjev so škodljivi tudi zato, ker na ta način v gorski svet pridejo ljudje, katerih ekološka zavest je običajno na precej nizki ravni. Večinoma so navajeni dolinskega udobja, ki ga zahtevajo tudi v gorah, neredko na račun okolja in drugih obiskovalcev gora.

ZAHTEVE PO OMEJITVI POLETOV

Zaradi vse številnejših spoznanj o negativnih vplivih zračnega prometa na gorsko okolje in zaradi naraščajoče naravovarstvene zavesti se povečujejo težnje po omejevanju takega prometa. V Franciji je že od leta 1977 z zakonom prepovedana uporaba helikopterja za prevoze smučarjev. Prepoved velja tudi v Avstriji z izjemo Tirolske in Vorarlberga. V Švici od leta 1973 velja Zakon o zračnem prometu, ki dovoljuje pristajanje helikopterja nad 1100 metri nadmorske višine v turistične namene le na 48 točno določenih mestih. V Italiji se vse bolj zavzemajo za kontrolo komercialnih turističnih poletov. Ti naj bi bili nad zaščitenimi območji povsem prepovedani, za višine nad 1100 metrov pa naj bi potrebovali posebna dovoljenja. V dolini Aoste od leta 1990 že velja regionalni zakon, ki zahteva posebno dovoljenje za polete nad 1500 metrov nadmorske višine.

Problem zračnega prometa obravnava tudi Alpska konvencija, ki so jo novembra 1991 podpisali predstavniki držav na prostoru Alp, razen Slovenije, ki je bila še v postopku priznavanja in jo bo podpisala v kratkem. Konvencija naj bi zagotovila celovito varstvo alpskega okolja in mednarodno sodelovanje pri vseh okoljevarstvenih problemih. Posamezni sklopi problemov so obravnavani v tako imenovanih protokolih. Tako je v protokolu o prometu poudarjeno, naj bi se zmanjšala obremenitev z zračnim prometom. Omejili naj bi uporabo in gradnjo novih letališč, prepovedana bi bila uporaba helismuka, ULL in drugih motornih transportnih sredstev. Ustvarili naj bi mirna območja, kjer bi bila uporaba motornih sredstev možna le za potrebe reševanja in prelete na velikih višinah. Tudi v protokolu o turističnih in prstočasnih aktivnostih se med drugim zavzemajo za popolno prepoved motornih sredstev pri zadovoljevanju športnih in rekreativnih potreb, predvsem ULL in helikopterjev za potrebe smučanja.

Tudi pri nas so prizadevanja za ureditev razmer na našem nebu že dolgotrajna. Delovna skupina Komisije za varstvo narave pri PZS se je leta 1987 (PV 87: 50-52) zavzela za prepoved

vsake uporabe helikopterjev v turistične in smučarske namene, podprla pa je helikoptersko reševanje in oskrbo postojank. Dotaknila se je tudi problema panoramskih poletov in obremenitev v okolici letališč, predvsem na primeru Bovca. Tudi v dokumentu »Slovenski gorski svet in planinska organizacija« je svoje mesto našel problem helikopterske oskrbe postojank. Še najbližje je učinkoviti zakonski omejitvi zračnega prometa Zakon o TNP (Uradni list SRS 17/81), ki prepoveduje presegati maksimalne ravni hrupa 50dB(A) čez dan in 45 dB(A) ponoči oziroma v osrednjem območju 45 dB(A) podnevi in 40dB(A) ponoči. Izjema je le opravljanje rednih dejavnosti v narodnem parku in reševanje z letali ali helikopterji, uporaba vojaških letal v izjemnih razmerah ter aerosnemanje v okviru geodetskih del. Osnova za ta določila zakona je Odlok o maksimalno dovoljenih ravneh hrupa za posamezna območja naravnega in bivalnega okolja ter za bivalne prostore (Uradni list SRS 29/80). Seveda pa TNP obsega le del našega gorskega sveta, drugi deli pa so razen že omenjenega odloka tudi brez te zaščite.

DOVOLJENO IN PREPOVEDANO

Na podlagi vsega povedanega se zavzemam za naslednje cilje:

- Na nebu nad našim gorskim svetom je potrebno zračni promet (malo aviacijo) čim bolj omejiti.
- Vzpostaviti je treba učinkovito kontrolo zračnega prometa, kar je osnova za morebitno omejevanje.
- Vsako širjenje letaliških zmogljivosti v alpskem svetu je nesprejemljivo.

KONFERENCA IUCN »IZOBRAŽEVANJE ZA TRAJNOSTEN TURIZEM«

PROBLEMI GORSKEGA SVETA

EDO KOZOROG

Konec septembra, od 17. do 24., je bila v Sloveniji, v Kranjski Gori in Portorožu, mednarodna konferenca o izobraževanju za trajnosten turizem v okviru **IUCN (The world Conservation Union** - sedež Gland, Švica). To je mednarodna organizacija, ustanovljena leta 1948, v katero je včlanjenih 467 vladnih in nevladnih organizacij. Njeno glavno delovanje je skrb za ohranitev okolja oziroma naravnih virov. Ob začetku konference je Slovenija uradno postala članica IUCN.

Biotehniška fakulteta - oddelek za gozdarstvo že osem let sodeluje z njeno **Komisijo za izobraževanje in komuniciranje**, saj sodobno doktrino gospodarjenja z gozdom gozdarstvo

• Turistične polete z letali je treba omejiti na določene koridorje in določeno minimalno (relativno!) višino.

• Popolnoma je treba prepovedati uporabo ULL in motornih zrnjev v alpskem svetu.

• Prepovedati je treba uporabo helikopterjev v turistične in smučarske namene.

• Helikopter naj uporabljajo le za reševanje, v obrambne namene, za potrebe MNZ in za geodetska dela.

• Helikopter naj bi uporabljali tudi za oskrbo planinskih postojank, transport materiala in montažna ter gradbena dela na drugače nedostopnih mestih. Take polete naj bi časovno in prostorsko omejili. Uporaba helikopterja naj bi bila smotrna, usklajena med različnimi uporabniki storitev. Vzpostavili naj bi zračne koridorje, ki bi jih določili glede na potrebe uporabnikov, zahteve pilotov in seveda glede na zahteve naravovarstvenikov. Ti bi morali opredeliti mirna območja, kjer taki poleti ne bi bili dovoljeni. Določena naj bi bila tudi minimalna višina poleta, ki je v nekaterih zakonodajah postavljena na 300 metrov nad tlemi.

• Za potrebe oskrbe postojank in transporta materiala naj bi uredili primerna vzletišča. Za območje TNP je predlagano vzletišče na Pokljuki, druga dosedanja vzletišča (Mojstrana, Krma, Bohinj) pa naj bi opustili.

• Več pozornosti je potrebno posvetiti proučevanju biologije in ekologije ogroženih živalskih vrst, kar bi omogočilo bolj strokovno načrtovanje in omejevanje zračnega prometa.

• Z dopolnitvami k Zakonu o TNP oziroma z novim Zakonom o varstvu okolja je potrebno doseči zakonsko osnovo, ki bi omogočala celovito reševanje takih problemov na celotnem območju gorskega sveta.

širi tudi na gospodarjenje z gozdnato krajino in drugimi obnovljivimi naravnimi viri. Gozd je poleg morja in gora eden izmed najpomembnejših turističnih resursov v Sloveniji.

Zato je bila gozdarski fakulteti zaupana tudi organizacija letošnjega kongresa za **izobraževanje za trajnosten turizem** ali okolju prijazen turizem (sustainable tourism). Izraz eko-turizem ni identičen, saj slednji pomeni aktivnejše oblike turizma v rezervatih, pragozdovih, parkih, ki navadno potekajo pod strokovnim vodstvom.

Na konferenco je bilo prijavljenih 70 udeležencev, od tega 45 iz Slovenije. V predprijavi je bilo veliko več udeležencev iz tujine, vendar jih veliko ni prišlo zaradi razmer v »Jugoslaviji«. V resnici tudi večina tistih, ki so na konferenco prišli, niso točno vedeli, kam prihajajo.

POTEK KONFERENCE

Potovalna konferenca je na različnih primerih na poti iz Kranjske Gore v Portorož (prek Vršiča in po dolini Soče) ter na tujih izkušnjah z referati obravnavala izobraževanje kot temeljni pogoj za to, da ostane turizem na nekem območju trajnosten. Pogoj za to je, da so vsi štirje udeleženci v turizmu, to je okolje, lokalno prebivalstvo, turistični management in sami turisti, maksimalno usklajeni. Turizem je trajnosten le, če se okolje zaradi turizma ne pokvari, če prebivalstvo svojih navad preveč ne spremeni, turisti pa ne smejo biti le potrošniki, temveč turizem sprejemajo kot učenje (o naravi, tuji deželi, prebivalstvu...). Skratka, lokalno prebivalstvo in narava morata vplivati na turiste, ne pa obratno. To pa pomeni popolnoma drugačen pristop k turizmu. Pri vsem tem je seveda pomemben tudi zaslužek lokalnega prebivalstva, ki velikokrat le od turizma lahko živi na nekem območju.

Na nekaterih primerih v tujini smo videli, da tak način turizma že več let načrtno uvajajo, nekateri projekti pa že uspešno tečejo (npr. v Novi Zelandiji in na Škotskem). Drugi so predvsem predstavljali svoje programe zaščite okolja (predvsem v parkih in rezervatih) ter svoje probleme in izkušnje z množičnim ali industrijskim turizmom.

Na domačih primerih smo lahko videli oboje. Pozitivni primeri so na primer turizem na kmetijah, Škocjanske jame, Sečoveljske soline in delovanje Triglavskega parka. Več pa je primerov množičnega (industrijskega) turizma: smučišča v Kranjski Gori, planinstvo v Julijskih Alpah, kakajstvo na Soči ter obmorski turizem. Konferenca je skušala odgovoriti na vprašanje, kako vzgajati lokalno prebivalstvo, turistični management in same turiste. Vzganjanje je lahko formalno v šolah, tečajih ipd. in neformalno - v vsakdanjem življenju, zlasti pa v medijih.

Iz domačih referatov je bilo opaziti naslednje:

- Večina naših udeležencev na konferenci je imela tudi svoje referate, prisotni pa so bili večinoma le na dan svojega referata. Iz tega lahko sklepamo, da smo pripravljene le učiti druge, ne pa tudi obratno. Morebitni vzrok, da je bila participacija konference previsoka, odpade, saj je bilo veliko udeležencev tudi iz večine vzhodnih držav, ki so morali plačati tudi drago pot do Slovenije.
- Veliko domačih referatov je bilo namenjenih bolj promociji Slovenije in domačega kraja kot pa razmišljanju o problematiki, ki jo je obravnavala konferenca. Za konferenco je bilo to nekoliko moteče, čeprav je bilo nekaj takih referatov prav poučnih. V njih smo slišali, da pri nas še velikokrat merimo kakovost turizma v številkah (število nočitev, obiskovalcev, postelj...).
- Veliko lokalnih referatov je na koncu svoje

predstavitve svojega turističnega kraja izrazilo upanje, da bo konferenca rešila njihovo lokalno problematiko. Vendar je bila tema konference, kako in koga izobraževati, da bo turizem trajnosten, ne pa reševanje konkretnih primerov.

Iz vsega lahko povzamemo, da je bila konferenca s takim naslovom pri nas točno ob pravem času, vendar smo jo premalo izkoristili v pravi smeri.

Motor organizacije je bil **prof. dr. Boštjan Anko**, ki je svojo vlogo zares odlično izpeljal. Pri tem je imel nedvomno veliko težav, saj je bila predvidena že pred osamosvojitvijo.

V Kranjski Gori in na Vršiču je konferenca obravnavala predvsem probleme v gorskem svetu. Naši referenti so v Kranjski Gori predstavili problematiko gorskih smučišč, na Vršiču pa problematiko Triglavskega narodnega parka in množičnih gorskih dejavnosti. V Trenti je bil predstavljen tudi Informacijski center TNP v izgradnji.

V nadaljevanju objavljamo dva referata avtorja tega prispevka (prirejena in skrajšana), ki se najbolj dotikata problematike gorskega okolja.

VREDNOTE INDIVIDUALNIH GORNIŠKIH DEJAVNOSTI

Alpinizem je ena izmed najaktivnejših oblik udejstvovanja sodobnega človeka v gorskem svetu, ki temelji na individualnem odnosu do gorskega okolja. Združuje elemente igre, športa in dela in teži že k umetnosti in religiji (**Turna** 1930).

Čeprav se je množično planinstvo razvilo iz pionirskega alpinizma, ostaja na nivoju igre in teži k estetskemu, le izjemoma tudi športnim vrednotam. Večina drugih vrednot pa je povsem drugačnih kot pri alpinizmu in zato velikokrat prihaja z njim celo v konflikt.

Od časa, ko so tržaški botanik in evropski alpinist dr. Julius Kugy, filozof in samohodec dr. **Klement Jug**, pravnik, politik in publicist dr. **Henrik Tuma** in drugi s svojimi zgledi, vrednotami in dejanji postavili temelje slovenskemu alpinizmu, se je tudi alpinizem precej spremenil in tudi razvojno razcepil. V tem času so se dolgo razvijale polemike med etiki in estetici, ali je alpinizem tudi šport, danes pa nemalo plezalcev meni, da niso nič več kot športniki. Športne vrednote alpinizma so se torej zelo močno razvile, vendar so tudi vse bolj pod vplivom komercialnih medijev, za katerimi stojijo veliki izdelovalci opreme. Alpinizem kot šport in posredno tudi kot neintelektualno delo je torej prevladal nad igro, intelektualnim delom, nad umetnostjo in religioznostjo. Razvil se je iz športa osebnosti v tekmovalni šport. Ideologi niso več filozofi, ampak športne zvezde (alpinisti in plezalci, ki so okoli svojega individualnega pristopa do gora zgradili ideologijo, katero sku-

šajo prodajati sponzorjem). Posledica tega je stagniranje individualnega razmerja do gora; potrošna ideologija, ki je največji problem sodobnega sveta in obvladuje skoraj celoten šport, vse bolj obvladuje tudi alpinizem. Vse večja množičnost, ki je posledica komercializacije s strani proizvajalcev plezalne opreme, in pomanjkanje drugih vrednot je vzrok, da postaja tudi alpinizem vse manj okolju prijazen (predvsem v večjih plezalskih centrih). Gora in stena vse bolj postajata le športni objekt.

Zato je nujno, da se alpinizem - tako kot se je v preteklosti osvobodil pretiranega vpliva nacionalizmov - sedaj osvobodijo premočnih komercialnih vplivov in poleg športnih ohrani in obnovi tudi druge vrednote alpinizma, kot so etika in estetika, kultura, znanost, svoboda in lastna filozofija plezalcev. Kot so se nekoč alpinisti prodajali različnim političnim ideologijam in se na vrhovih slikali s političnimi voditelji, tako se danes prodajajo potrošni ideologiji in se prav tako slikajo z zaščitnimi znaki svojih sponzorjev. Razvoj alpinizma prehaja vse bolj pod vpliv proizvajalcev opreme, ki nanj vplivajo prek plezalskih revij, plakatov, športnih zvezd itd. Alpinistični dosežki vse bolj postajajo samo športni rezultati, namesto da bi se alpinizem promoviral tudi z raziskovalnimi, kulturnimi in estetskimi dosežki.

Vzporedno z alpinizmom se danes vse bolj razvijajo tudi druge alpinizmu sorodne individualne dejavnosti, med katerimi je vse več tudi povsem novih. Alpinizmu, turnemu smučarstvu, jamarstvu in drugim se danes pridružujejo še jadrarno padalstvo, treking, gorsko kolesarjenje, kajakaštvo, gorski fotolov in druge, ki so še bolj odvisne od proizvajalcev opreme. Nekatere dejavnosti so novejšje in še nimajo razvite svoje filozofije ter postavljenih svojih vrednot. Zato je še večja nevarnost, da zapadejo pod vpliv medijev in množičnosti.

Za razvoj okolju prijaznih dejavnosti v gorskem okolju je torej zelo pomembno razvijanje, predvsem pa spoštovanje individualizma, ki je v odnosu do gora in okolja pozitiven. Pri tem se moramo zavedati moči medijev, ki lahko omogočijo prehod nekaterih pozitivnih vrednot na množično planinstvo, večinoma pa je obratno.

Literatura:

- Jug, K.**, 1928: O smotru alpinizma, Planinski vestnik, vol. 32, no. 4, pp. 3-5.
Ložar, R., 1933: Več alpinizma, Planinski vestnik, vol. 27, no. 6-7, pp. 228-231.
Torelli, A. 1932: Naš alpinizem, Turistovski klub Skala, pp. 1-4, Ljubljana.
Turna, H., 1930: Pomen in razvoj alpinizma, Turistični klub Skala, Ljubljana, 296 p.
 * 1989: Naša alpinistična misel, Alpinistični razgledi, Ljubljana, 211 p.

O ZIMI 1991/1992 IN PLAZU POD RODICO

ANALIZA NEKEGA SNEŽNEGA PLAZU

PAVLE ŠEGULA

Po podatkih Podkomisije za plazove IKAR je zima 1991/92 v deželah, ki jih povezuje, terjala mnogo manj življenj kot v preteklem letu. Razmere kaže preglednica 1.

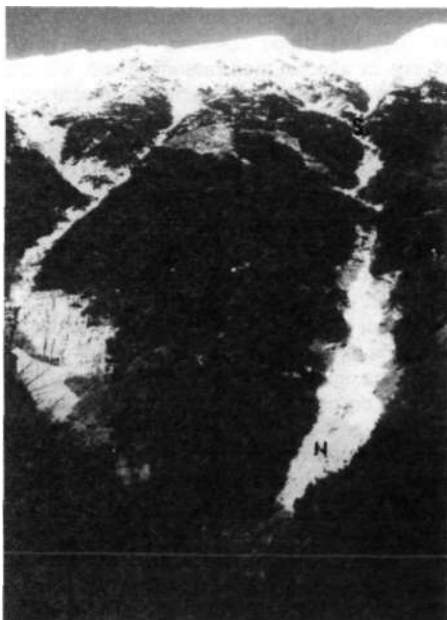
Anglije, ČSSR, Liechtensteina in Slovenije ne omenjam, ker plazovi tamkaj niso terjali smrtnih žrtev.

Prednjačili so spet turni smučarji. Smučarji, ki z urejenih smučišč beže na svoje v deviški

Mrtvi v snežnih plazovih pozimi 1991/1992

Država	Planinci		Smučarji					Skupaj
	TS	A	VS	PIS	Ceste	Hiše	Razno	
Avstrija	7		2					9
Bolgarija		1						1
Francija	12	10	5			1		28
Italija	8	1					1	10
Nemčija	1							1
Norveška	2	1	1					4
Poljska		1						1
Španija	22			2				24
Švica	5		2		4		2	13
Kanada	2	2					2	6
ZDA	10	4	3		1		2	20
Skupaj	69	20	13	2	5	1	7	117

Legenda: TS = turni smučarji, A = gorniki, alpinisti brez smuč, VS = smučarji zunaj urejenih smučišč, PIS = smučarji na urejenih smučiščih.

Snežna odeja se je utrgala pod grebenom med Rodico in Suho Rodico v višini približno 1900 metrov. Plazovina je odtekala po dveh grapah. Ponesrečence je nosilo v grapi Ružni (na sliki desno: S - stojišče, kjer je plaz zajel, N - nahajališče, kjer je odložil člane skupine).

sneg, po dolgem času močno zaostajajo za gorniki - pešaki. Kot vidimo, nesreča niti na urejenih smučiščih ne počiva, udari pa tudi na cestah, v bivališčih in še kje.

Zelo hudo je bilo tokrat v Turčiji. Po podarkih **Ibrahima Gurerja** z Univerze Hacattepe v Ankari je januarja in februarja 1992 po izjemnih snežnih padavinah v od sveta odrezanih vaseh in vojašnicah umrlo najmanj 281 oseb.

Pri nas nismo zabeležili smrtno nesreče, čeprav je zadnja leta v naših gorah tudi pozimi vse bolj živahno. Plazovi nam očitno prizanašajo in nas le od časa do časa opozorijo, da zima v visokogorju ni šala. To so imeli priložnost spoznati rojaki s Tržaškega, ki so se 24. 11. 1991 v neprimernem vremenu odpravili na Rodico. Iz Nemškega Ruta so se s terenskim vozilom pripeljali do konca gozdne ceste na nadmorski višini 1100 metrov, nato pa peš odšli proti vrhu. Na ravnem delu mulatjere na južnem pobočju Rodice je nedeljske turiste v višini 1500 metrov med prečenjem grape Ružne nemilo presenetil plaz, ki je četverico, B.C., S. C, G. P. in N. P., nosil več kot 300 metrov globoko do Gradiče v bližini mladinskega zavetišča. Petega, R. T., ki je hodil na čelu skupine, plaz ni zajel; bil je že prek grape in je takoj po nesreči odhitel v dolino po pomoč.

Prizadeti so imeli veliko sreče. Nezgodo so

prestali brez usodnih poškodb. Dobil so udarce v kolena in ramena, praske o obrazu, uničili in izgubili so nekaj opreme. G. P. je med drugim utrpela zlom piščali.

Na srečo so se B.C., N.P. in G. P. iz plazu lahko izmotali brez tuje pomoči in pomagali S. C, ki je tičal do vratu v snegu. Ta bi se z lastnimi silami najbrž ne mogel rešiti iz snežne pasti.

R. T. tega ni vedel; njegov odziv na dogodek je bil napačen.

V zmedenosti ni niti poskušal ugotoviti, kje so tovariši in kaj se jim je zgodilo (kar je prva zapoved ob nesreči v plazu, saj prav sopotnikom uspe najti največ preživelih žrtev plazu). Misleč na organizirano pomoč je nemudoma odhitel v Rut, prek domačinov alarmiral policijo in GRS ter se s **S. Mavrom** in še nekaterimi pomagalci vrnil na goro, da pomaga pogrešanim. Ti so bili že vsi na varnem, zato so akcijo GRS ob 11.30 preklicali in sestopili.

Vremenske in snežne razmere so bile tega dne neugodne: bilo je megleno, rahlo je pršilo, v višjih legah pa snežilo. Če bi nesojeni obiskovalci Rodice upoštevali ta svarilna znamenja, bi njihova usoda gotovo ne bila na preizkušnji.

Vreme na bližnjem Voglu od 21. do 24. 11. kaže preglednica 2.

Datum	Višina snega (cm)	Nov sneg (cm)	T ^{max} °C	T ^{min} °C
21. 11.	55	00	+2,5	-1,8
22. 11.	70	20	+0,8	-2,0
23. 11.	75	5	-1,2	-3,4
24. 11.	80	5	+0,5	-3,2

Pihal je šibak veter. Temperature so bile mile, čez dan celo pozitivne.

Z manj sreče bi se prigoda lahko končala tudi drugače.

Aparat za treniranje roke

»Tec hand« so imenovali prvi aparat, ki je posebej namenjen za razgibanje dlani, pesti in podlakti. Francosko podjetje Tecmachine ga je razvilo v sodelovanju s plezalcem **Patricem Edlingerjem**. Naprava je namenjena za treniranje plezalcev in alpinistov ter vseh športnikov in dejavnosti, ki intenzivno izkoriščajo moč roke, podlakti in pesti ter za funkcionalno rehabilitacijo. Štirje parametri, in sicer napor, hitrost, pot in čas, omogočajo umetno ustvarjanje pogojev, kakršni so pri naravnih gibih plezalcev in drugih športnikov in pri avtomatičnem postopku oblikovanja programov za treninge.

ONEČAŠČEN SPOMENIK V MARTULJKOVI SKUPINI

KDO JE BIL MIRAN CIZELJ

MILOŠ RUTAR

Jeseni, ko so se planinci in alpinisti odpravljali na turo ali plezanje v Martuljkovo skupino, so na Pečeh ob spomeniku predvojnemu alpinistu **Miranu Cizlju**, padlemu v NOB, opazili razbito ploščo, na kateri je bilo vklesano: »Spomin Miranu Cizlju, alpinistu - partizanu.« Tudi v tem idiličnem svetu, visoko pod vršaci Julijcev, pod mogočnim Špikom, so se zaslepljenci znesli nad spomenikom padlemu borcu, po vsej verjetnosti zato, ker besedo partizan istovetijo s komunistom, pa so se zato maščevali nad njim.

O Miranu Cizlju je bilo že veliko napisanega. Vsi njegovi najbližji prijatelji, športniki, alpinisti - soplezalci in soborci so si edini: Miran Cizelj je bil izredno pošten in pokončen mož, s prirodno srčno kulturo, v boju preudaren in pogumen; v spominu vseh, ki smo z njim prijateljevali, je ostal nepozaben tovariš.

ŠPORTNI IN ALPINISTIČNI DOSEŽKI

Rodil se je 8. maja 1915 v Gradcu, kjer je kot predmetni učitelj služboval njegov oče. Družina se je po prvi svetovni vojni preselila v Maribor, kjer je Miran končal klasično gimnazijo. Po uspešno končani šoli za rezervne oficirje je leta 1939 odšel v Beograd študirat na Državni inštitut za telesno kulturo (DIF), kjer ga je tik pred končnimi izpiti zatekla vojna.

V dijaških in študentskih letih je bil Miran v Sloveniji osrednja športna osebnost (kot so zdaj **Cerar, Daneu, Križaj**). Telovadil je pri mariborskem Sokolu in bil uspešen zlasti v parterni gimnastici, v atletiki je skakal v daljavo in višino, tekmoval je v namiznem tenisu, bil je reprezentant v odbojki, nogomet je igral v prvem moštvu SSK Maribor, na Pohorju pa je 1939. leta v smuku senzacionalno premagal vse favorizirane Gorenjce in bil v slalomu in kombinaciji drugi, v jadralnem letalstvu si je pridobil znak C, v skokih v vodo je bil slovenski prvak. V vrhunskih športnih dosežkih, vsestranosti in talentu mu pred vojno v Sloveniji daleč ni bilo enakega.

Vseeno pa so bili Miranu Cizlju najbolj pri srcu gorski vršaci in alpinizem. Z **Dušanom Vodebom** in mariborskimi alpinisti je takrat preplezal najzahtevnejše smeri: Direktno in Dibonovo smer v Špiku, Bavarsko, Skalaško, Prusikovo in Dolgo nemško v Triglavu. Pogosto je plezal v steni Jalovca, prvi je ponovil smer v Hudičevem steburu Prisojnika, plezal je v stenah Škraltice, Široke peči, Kukove špice, Mojstrovke in Travnika. S prijatelji pa je vselej najraje krenil

Mariborski predvojni vrhunski športnik in alpinist Miran Cizelj je v Julijcih preplezal številne vrhunske smeri. Najbolj mu je bila pri srcu Martuljkova skupina.

v Martuljkovo skupino, kjer je preplezal dve prvenstveni smeri: direktno v Riglici in Mariborsko v severni steni mogočnega Špika (2472 m).

Že 22. junija 1941 se je Miran Cizelj, rodoljub in zaveden Slovenec, v Mariboru vključil v OF. Kot prometnik je služboval v Mattersburgu, v prvih dneh novembra 1943 pa sta s študentom **Vojmirom Jurkovičem-Jurkom** (padel 30. novembra 1943 pod Krvavcem) pobegnila pred aretacijo in se priključila naši 3. kranjski četi Gorenjskega odreda pod Storžičem.

Ker sta bila predana, sposobna in izkušena izobražena, je poveljstvo odreda imenovalo Jurka za političnega komisarja, Mirana pa za operativnega oficirja 3. kranjske čete. Miran, rezervni podporočnik, nas je mlade, neuke učil vojaške abecede, Jurko pa je vodil politične, kulturne in vzgojne ure. Četa je veliko pridobila, bila je kot prerोजना.

REŠEN IZ OBJEMA SMRTI

Miran je imel prijeten bariton in je vodil četni pevski zbor. Nepozabni so bili zimski večeri ob tabornem ognju, ko smo kramljali in tiho prepevali: Slovenci kremeniti, Za vasjo je čredo pasla, Ko so fantje proti vasi šli, Črnolaska. Ko pa nam je Miran pripovedoval o športnih nastopih, uspehih in plezalnih vzponih, smo ga poslušali z največjim zanimanjem.

Miran Cizelj, ki je v Julijih prepezal vse zahtevne smeri, v Jalovcu.

Neko noč sva skupaj dežurala in dolžnost bi moral prevzeti opolnoči. Toda ko sem odprl oči, je bil že dan. Planil sem pokonci, misleč, da sem zaspal, kar je bil v partizanih hud prekršek. Miran me je ob žerjavici smeje se potolažil: »Vse je v redu, opolnoči sem bil pri tebi, pa si tako sladko in trdno spal, da te nisem hotel buditi.« Tovariška gesta iskrenega tovariša!

Taborili smo pod Krvavcem. Politični komisar Jurko, terenec Fajfar in kurir Grega so bili v hiši v vasi Ambrož. Nemci so jih dopoldne med malico presenetili. Grega je ušel, Jurka je rafal brzostrelke prerešetal, Fajfarja pa so Nemci ujeli in vklenjenega odpeljali v dolino. Komandir Luka in Miran sta z dvema mitraljezoma stekla za nemško patroljo. Ker se je nenadoma dvignila megla, so borci spustili nekaj rafalov za patroljo. Miran je odšel v izvidovanje. Zaslišal je tih, pritajen glas: »Tovariši, živ sem, jaz sem Fajfar...« V grmovju je našel skritega prvoborca Fajfarja, po obrazu vsega oblitega s krvjo. Pripeljali so ga v taborišče in poslali v bolnišnico.

Ko so Nemci nad seboj zaslišali partizane, so namreč panično zbežali proti postojanki v Cerkljah. Ujetnika je vodja patrolje ustrelil v glavo. Vendar ga je strel samo oplazil in mu prebil le ličnico. Čez štirinajst dni je bil rešeni Fajfar zopet med nami. Odločnost in iznajdljivost je ujetemu Fajfarju rešila življenje.

SMRTNA OBSODBA PRED BORCI

Mrzlega januarskega dne v letu 1944 je patrolja iz doline v taborišče pod Krvavcem pripeljala zvezanega mežnarjevega, **Šnekovega Lojza** iz Visokega. S terena so sporočili, da je izdajalec, ovaduh, in da je sodeloval na tajnih sestankih v Stari pošti v Kranju. Pred večer so obsojenca zvezanega pripeljali pred postrojeno četo, ki naj bi mu sodila. Obsojeni Lojze ni kazal strahu; pred nas je stopil z odločnim korakom, z dvignjeno glavo.

Komandir Luka je poročal zbranim borcem: »Pred nami je odkriti sovražnik, ki deluje in rovari proti OF in partizanskemu boju. Sodeloval je na tajnih sestankih, izdajal in ovajal je sosede, ki sodelujejo z nami. Zaslišimo ga in če je kriv, predlagam najstrožjo kazen!«

Z Miranom sva se spogledala. Prvič sva bila med sodniki, med tistimi, ki odločajo o človekovem življenju in smrti.

Obsojenec je za hip povsobil glavo, nato pa odločno in glasno pribil: »Tovariši, nisem izdajalec, nikoli nisem bil na kakšnem sestanku, nobenega nisem izdal. Edino, kar je, je to, da hodim v cerkev, ker sem veren. Verjemite mi, nisem kriv, nedolžen sem.«

Miran se je šepetaje obrnil k enemu od soborcev, nato pa še k meni: »Kaj misliš, ali je kriv ali ne? Je krivda dokazana? Kje pa so tisti, ki imajo dokaze o obsojenčevih zločinih?«

Skomignil sem z rameni, v očeh mnogih je bilo čutiti dvom, negotovost, sum... Tedaj se je Miran odločil in stopil pred soborce: »Tovariši, slišali smo obtožnico o obsojenčevem delovanju in rovarjenju proti našemu boju. Podatki niso povsem prepričljivi in tudi obsojenec krivde ne priznava. Kje pa so obveščevalci, ki imajo natančne podatke? Naj javno dokažejo obsojenčevo krivdo!«

Nastala je grobna tišina. Veter je raznašal naše razdvojene misli in dvome.

Tišino je pretrgal umirjen, lep, drhteč, a odločen glas. Nekaj teatralnega, toda iskrenega, resničljubnega je bilo v njem: »Tovariši, sodili mi boste. Tako mlad bom moral umreti. Toda vedite, umiram nedolžen, s čisto vestjo! Zdi se mi, kot da sem na odru, da igram Miklovo Zalo. Kot me tam obsodijo po krivici, tako sem brez krivde tudi pred vami. Ne obsojam vas. Vi mislite pošteno. Borite se za svoje ideale. Krivi so tisti, ki so me očrnilili in nedolžnega obsodili. Stojim zvezan in nemočen pred vami. Razsodite in odločite!«

Obsojenčeve besede so padale po nas kot strele z jasnega neba. Črv suma je načel našo vest.

Njegove besede so razbile dvome med porotniki: Obtoženi Lojze je bil namreč uspešen amaterski igralec vaškega ljudskega odra na Visokem.

Alpinist Miran Cizelj je padel 18. januarja 1944 na Spodnjem Vetrnem nad Golnikom

Soglasno smo sprejeli Miranov predlog, da počakamo do naslednjega dne. Ta dan so v četo prispeli trije obveščevalci s terena. Obsojeni Lojze ni bil kriv. Zaradi usodne napake in površnosti bi bil kmalu - nedolžen - ob glavo.

Lojzeta so takoj odvezali in spustili. Ostal je pri nas v taborišču. Po dolini pa se je že raznesel glas: Partizani so ubili nedolžnega! Toda povratek »likvidiranega« Lojzeta je v vaseh pod Krvavcem zajezil propagando sovražnikov ter med vaščani visoko dvignil glas o poštenosti in pravičnosti našega boja.

Miranove življenjske izkušnje, njegova humanost, odločnost in poštenost ter zrelost so nedolžnemu rešile življenje.

ZADNJI STREL

Miran se je v zasedi na Poljani pod Storžičem hudo prehladil. Odnegli so ga v vas Spodnje Vetrno nad Golnikom. Našel pa se je izdajalec in kriška policija je obkolila Matjažkovo hišo pod gozdom. Miran se je ves vročičen in iznemogel po vseh štirih splazil v dimno kamro za sušenje mesa, ker se prebiti ni mogel. Ko so ga policisti odkrili, je počil en sam strel, s katerim si je Miran vzel življenje. Bilo je meglene dne 18. januarja 1944...

Po vojni so Miranu Cizlju na hiši v Spodnjem Vetrnem pod Karavankami odkrili spominsko ploščo s Kajuhovimi verzii: Le nikar ne jočite za nami...

V eni od najlepših dolinic v Sloveniji nad vasjo Gozd Martuljek, v planinski idili, kjer se prične pristop za gornike, plezalce in ljubitelje tišine, se

razteza biser Julijcev, venec Martuljkove skupine: Špik, Oltar, Kukova špica, Frdamane police...

Tu na Pečeh, pod mogočnim Špikom, ki se strmo dviguje visoko v nebo in kljubuje viharjem, dežju, mrazu, ledu in soncu, v tem svetu tišine, kjer mladi fantje in dekleta preskušajo svoje moči in sposobnosti, kjer so že mnogi alpinisti omahnili v smrt, je pomnik Miranu Cizlju, bronasto poprse, ki so ga planinci in borci odkrili leta 1950. Na Mariborskem otoku so plavalci na stolpu odkrili ploščo (pred leti so morali stolp porušiti). V Mariboru je Cizljeva ulica, najboljšim športnikom v občini Maribor pa za vrhunske dosežke Telesnokulturna skupnost vsako leto podeljuje Cizljevo plaketo.

Predsedstvo Planinske zveze Slovenije je na seji 19. oktobra sklenilo, da bo PZS poskrbela za obnovo razbite spominske plošče alpinistu Cizlju v Martuljku.

Na Pohorju SK Branik organizira tradicionalni mednarodni slalom Cizljev memorial in prav tam, ob Ribniški koči, so smučarji, planinci in borci leta 1980 odkrili granitni spomenik z vklepanimi stihii poeta **Janka Čara**:

*Zemljo slovensko si ljubil z žarom srca,
julijske vode, smučin srebrnenje,
tihe gozdove in stene previsnih gora.
Njej si podaril najdražje - življenje.*

Športnik, partizan, nepozabni tovariš Miran Cizelj ne bo pozabljen.

Poziv za rešitev strehe Evrope

Območje Mont Blanca vse bolj ogrožajo turistična industrija, promet in množične športno-rekreativne aktivnosti. Da bi zaustavili nekontroliran in ekološko nesprejemljiv razvoj, organizacija Mountain Wilderness poziva vse planince, alpiniste in ljubitelje narave, naj podprejo njihove zahteve po zaščiti oziroma formiranju mednarodnega parka Mont Blanc. Vsi, ki delijo njihovo mnenje, jim lahko pošljejo razglednico v znak podpore. Razglednice bodo zbrali in posredovali pristojnemu ministrstvu.

Njihov naslov: Mountain Wilderness France
Secretariat c/o Francois Labande
F - 74200 Thonon - Les - Bains

Storimo to za svoje vnuke!

PLANINSKA MISEL ČRNIH REVIRJEV

TINE LENARČIČ

Planinsko društvo Trbovlje slavi že vse letošnje leto svoj 80. rojstni dan. Ustanovljeno je bilo 8. decembra 1912 v dvorani Ane Forte na Vodah kot Trboveljska podružnica Slovenskega planinskega društva. Ustanovljena je bila kot ena izmed 24 takratnih podružnic SPD na Slovenskem v tedanji avstroogrski monarhiji. Vsa letošnja dela, vse akcije in prireditve so bile namenjene počastitvi tega visokega jubileja, tako številni izleti, predavanja, obnova planinskega doma na Mrzlici (1122 m), filatelistična razstava na temo Gorski svet in varstvo okolja doma in po svetu, nočni pohod z baklami na Mrzlico, slikarska razstava v likovni galeriji Trbovlje v Delavskem domu s planinskimi motivi, objave in intervjuji v Radio Trbovlje in časopisu Zasavc, pregled zgodovine društva na kabelski TV Kanal 10, slavnostna seja društva in osrednja prireditev s koncertom domačih pevskih zborov ob sodelovanju Glasbene šole Trbovlje pa bo 11. decembra 1992 zvečer v gledališki dvorani Delavskega doma Trbovlje.

Po vsej verjetnosti bo do tega datuma izšla drobna brošura s kratkim orisom dela in uspehov PD Trbovlje.

OPERETA »V KOCBEKOVI KOČI«

Trboveljska planinska organizacija je ena od najstarejših če ne celo najstarejša telesnokulturna organizacija v Trbovljah. Takratno društvo je štelu okoli 50 članov. Za predsednika so izvolili **Jurija Naglava**, rudniškega nameščena. Na ustanovnem občnem zboru so pripravili skioptično predavanje. Sicer pa so bili takrat najpomembnejši člani tega društva poleg J. Naglava še **Jože Mahovec**, **Karel Režun**, **Andrej Oset**, **Franc Dreo**, **Jože Prelogar** in še kdo. Podružnico SPD v Trbovljah so ustanovili z namenom, da se rudarji in drugi občani narodnostno prebude, šlo pa je tudi za to, da ljudje začno obiskovati bližnje hribe organizirano in da se širi medsebojno tovarištvo ter goji družabnost. Nemški vpliv v takratnih Trbovljah je bil zelo pomemben, saj so Slovenci v glavnem opravljali le fizična dela, uradnikov, trgovcev ali učiteljev iz vrst Slovencev pa je bilo razmeroma malo.

Kmalu po ustanovitvi podružnice SPD v Trbovljah so pričeli markirati pota na bližnje vrhove Mrzlica, Kum, Sv. planina, prirejali so družabne prireditve, tako na primer planinski semenj, planinski ples, predavanja in podobno. Lotili pa

so se tudi uprizoritve izvirne slovenske operete »V Kocbekovi koči«.

Sicer pa so Savinjšani še pred ustanovitvijo Podružnice SPD v Trbovljah postavili in leta 1899 odprli na Mrzlici (1122 m) za potrebe planincev prvo planinsko kočico v Zasavju. Poimenovali so jo po **Janezu Hausenbichlerju**, nekdanjem županu Žalca in začetniku savinjskega hmeljarstva, častnem županu več savinjskih občin. Otvoritev te kočice so se udeležili tudi planinci iz Trbovelj. Leta 1928 jo je prevzela Trboveljska podružnica SPD. Pogorela je 6. julija 1942.

Planinska misel in planinska dejavnost se je zelo razmahnila na različnih področjih dela - na gospodarskem, markacijskem, smučarskem, fotografskem, izletniškem, kulturno-propagandnem, mladinskem, vzgojnem, narovarstvenem, alpinističnem in še na drugih.

Na gospodarskem področju se je društvo uveljavilo z gradnjo, vzdrževanjem in oskrbovanjem planinskih koč in domov - leta 1931 so dogradili in odprli nov planinski dom na Mrzlici (ta je 6. julija 1942 pogorel), leta 1946 je bila zgrajena nova planinska kočica na Mrzlici, ki so ji dodali dogradili še depandanso in napeljali elektriko iz doline - in ko je ta kočica postala pretesna, nefunkcionalna, napadla pa jo je tudi goba, so na isti lokaciji zgradili v letih 1961-63 nov, zidan in prostoren planinski dom. Poimenovali naj bi ga po **Tonetu Sterniši** kot najzaslužnejšem za zgraditev tega doma, vendar je to sam odklonil.

GOSPODARSKA IN ŠPORTNA DEJAVNOST

Hkrati z začetkom gradnje novega doma je društvo pričelo graditi tudi štiri kilometre dolgo cesto od Podmeje do Mrzlice in jo je tudi dogradilo ter usposobilo za motorni promet. Dotedanjo planinsko kočico v leseni izvedbi pa so znova postavili na Štorovi ravni na Mrzlici na lokaciji, na kateri je stala kočica predvojnega Turističnega društva Prijatelj prirode. Kočo je društvo imenovalo po **Leopoldu Majdiku** Poldetova kočica - po znanem in zaslužnem planincu iz Trbovelj.

V letih 1947/48 je društvo v celoti obnovilo svojo drugo planinsko kočico, na Kumu (1220 m), in jo v začetku septembra leta 1948 tudi odprlo, vključno z depandanso. Leta 1950 jo je PD Trbovlje v celoti brezplačno z vsemi nepremičninami in premičninami ter zalogo jedil in pijač odstopilo novemu ustanovljenemu PD Kum-Trbovlje.

Planinska kočna na Mrzlici (1122 m)

PD Trbovlje je sodelovalo z delom svojih sredstev in delom svojih članov pri zgraditvi Zasavske kočne na Prehodavcih v Julijcih v letih 1952-54, pomagalo pa je seveda pri gradnji in vzdrževanju še nekaterih drugih planinskih koč in domov ter bivakov.

Društvo je z delom svojih članov nadelalo in markiralo številne planinske poti na Mrzlico, Kum, Sv. planino ter v smeri do Šmohorja, Kala in Čemšeniške planine. Te poti vzdržuje in obnavlja še sedaj. Sodelovalo je tudi prav pri začetkih uvajanja, markiranja in vzdrževanja Zasavske planinske poti od Kumrovca do Kuma, se pravi od leta 1956 dalje.

Izletniška dejavnost je ena od osnovnih dejavnosti v društvu. Vsako leto organizira društvo številne ture v nizko- in sredogorje, pa tudi v visokogorje, vsako leto tudi prek sto izletov, vključno z mladinskimi, udeležuje pa se jih več tisoč mlajših in starejših planincev.

Organizirana smučarska dejavnost se je začela 8. januarja 1929, ko je bil ustanovljen smučarski odsek pri PDT. Odsek je vzgojil številne smučarje, tudi tekmovalce. Deloval je do leta 1941, to je do okupacije, po letu 1945 pa se je oblikoval kot samostojno smučarsko društvo.

Naj omenim, da se je začela pri PDT organizirana fotoamaterska dejavnost leta 1931. Planinci-fotografi so posegali na razstavah po najvišjih priznanjih za dosežene uspehe, tako doma kot tudi na tujem. Delovati je ta sekcija prenehala z okupacijo, po letu 1945 pa se je ta dejavnost vključila v Ljudsko tehniko.

Zelo znani so tudi trboveljski alpinisti. Leta 1948 je bil pri PDT ustanovljen AO. Z leti se je dejavnost tega odseka zelo razmahnila. Prejemali so visoka priznanja za dosežene uspehe.

Pod vodstvom dolgoletnega načelnika odseka **Janeza Bizjaka** so leta 1978 organizirali alpinistično odpravo zasavskih alpinistov na Grenlandijo. Tu so splezali na nekatere vrhove, ki do takrat še niso bili osvojeni in so jim dali naša domača imena, med njimi tudi Slovenija, Trbovlje in druga. Udeleževali so se tudi odprav v Himalajo, odprli vrata v Patagonijo in njen gorski svet z vzponom na Fitz Roy, v steni tega imajo tudi prvenstveni vzpon oziroma smer, in na Cerro Torre. Številne vzpone so opravili tudi v zahodnem gorskem svetu. Med najboljšimi so tudi športni plezalci in jadralni padalci. Trije člani AO so bili proglašeni za najboljše športnike Trbovelj.

POMEMBNO KULTURNO POSLANSTVO

Posebno mesto v društvu imata vzgoja in izobraževanje. Mlade planinske kadre društvo izobražuje v planinskih šolah in na tečajih. Skoraj vsako leto organizirajo planinsko šolo za mlade in odrasle, alpinistično šolo, plezalno šolo, občasno pa tudi šole za planinske vodnike. Številni mentorji so se udeležili planinskih mentorskih tečajev, mladi pa tečajev za mladinske vodnike za poletne in zimske razmere, tečajev za inštruktorje ipd. Pripravili so številna predavanja.

Nadvse pomembno mesto v društvu ima mladinski odsek. V njem so zajeti vsi mlajši člani. Organizirani so v vseh pedagoških enotah Osnovne šole Trbovlje, pa tudi v vseh srednjih šolah. Vsako leto pripravijo skupaj z mentorji številne izlete, predvsem na bližnje, pa tudi daljne vrhove. V zadnjih letih deluje takšna skupina v vrtcih. Vsako leto pripravijo tudi planinsko šolo, organiziranih pa je bilo tudi več planinskih mladinskih taborov v različnih alpskih dolinah. Znane so tudi mladinske planinske

prireditve, tekmovanja, nastopi, kvizi in podobno. Na tisoče mladim je društvo s svojimi člani, mentorji in vodniki omogočilo, da so iz leta v leto stopali na planinske vrhove v naši domovini in na tujem. Večina mladih planincev je ostala zvesta goram tudi v kasnejših letih.

Kulturno propagandni odsek tega društva organizira vsako leto več planinskih in potopisnih predavanj, koncerte in proslave ter umetniške razstave s planinsko tematiko, filatelistične razstave, priložnostno izdaja publikacije, razglednice, prospekte, značke, nalepke, pogoste so objave v radiu Trbovlje in časopisih ter revijah, propagira prostovoljno delo itd. Društvo ima urejeno bogato fototeko z več kot 4300 fotografijami različnih planinskih dejavnosti. - Svoje mesto ima odsek za varstvo narave in okolja, ki ima v svojem sestavu tudi gorsko stražo. Planinske poti je treba kar vsako leto očistiti, prav tako tudi okolico planinskih domov navla-

ke. Naloge gorske straže pa so tako znane. Odsek je v preteklosti skrbel tudi za pogodbitve na območju Mrzlice.

Markacisti že dolga leta skrbe za markirano pota na Mrzlico, Sv. planino oziroma Partizanski vrh, do Čemšeniške planine, deloma do Kala in do Šmohorja. Tu pa je tudi skrb za vzdrževanje in označbo Zasavske planinske poti, ki poteka po tem območju.

Na kratko je zelo težko opisati in navesti številne podatke. Zgodovina PD Trbovlje je namreč zelo bogata in pomembna ne le za Trbovlje in njihove občane, pač pa tudi za Revirje in Slovenijo. Mnogo je bilo narejenega, mnogo še bo, če bodo imeli člani še naprej dosti dobre volje, moči in sredstev, ki naj bi jih dala družba prek občine in podjetij, pa tudi posameznikov. Bogato tradicijo planinskega izročila, ki ga trboveljski planinci vztrajno bogate iz leta v leto, je treba nadaljevati in v tem ne smemo zaostajati.

O PLANINSKI PROSLAVI, POLITIKI IN DEMOKRACIJI

ŠE POMNITE, TOVARIŠI?

URŠKA STRITAR

Pred 14 leti so pri nas vladali drugačni časi, pred 14 leti smo praznovali 200-letnico prvega vzpona na naš Triglav, pred 14 leti sem bila tudi jaz precej mlajša in brez sivih las. Vsako nedeljo sem tekala po gorah, med delavniki vzgajala cicibančke v vrtcu, vsak dan pisarila možu v kranjsko vojašnico in prebedela marsikatero noč pri tipkanju svojih planinskih dogodivščin. Lepo je bilo takrat. Takrat skoraj ni bilo Planinskega vestnika, kjer ne bi morila bralcev s svojimi doživljaji. Prav rada se spominjam svojega mentorja **Tineta Orla** in njegovih latinških izrekov, s katerimi je skoraj vedno končal bodrilne besede. Po nekaj letih objavljanja so me povabili v Kulturno komisijo pri Planinski zvezi Slovenije. To je bila zame velika čast, ki sem jo odgovorno in zagnano sprejela. Plaho in nesproščeno sem sedela na naših sestankih: tako mlada in življenjsko nevedna med pomembnimi imeni in bradami slovenskega planinstva.

Tisto leto pa ni bilo navadno leto; čakalo nas je nekaj velikega, enkratnega. V veliki dvorani kina Union v Ljubljani smo morali pripraviti veličastno, a vendar poceni proslavo ob 200-letnici prvega vzpona na našega gorskega prvaka. Kulturniki smo pošteno zagrabili za delo, vsak na svojem koncu, kjer je vedel in znal.

Ponudila sem se, da bom skušala preskrbeti mešani pevski zbor - brez **Jakoba Aljaža** in njegovih pesmi tudi takrat ni smelo biti pravega planinskega jubileja (pa čeprav je bil duhovnik). Pomagala mi je kar moja mami, ki je že dolga

leta prepevala v zboru Glasbene matice Slovenije. Nastop v polni Unionski dvorani bi osrečil vsakega predanega pevca in pevovodjo. Takratni dirigent maminega zbora je menil, da bi šlo brez honorarja, skrbela pa ga je slaba pripravljenost pevcev. Zato je velikodušno ponudil udeležbo svojega drugega, veliko boljšega zbora Consortium Musicum. Zadovoljna sem bila, da sem dobila dobre izvajalce. Moj predlog so sprejeli tudi »kulturniki« PZS, s tem pa smo si nakopali neznanski kup težav. Nenadoma smo se znašli v politični godlji, ki je nismo niti želeli, niti iskali.

Čez nekaj dni pa je zares počilo. Še danes ne morem pozabiti tistega dopoldneva. Prav mirno in prijetno sem se igrala s svojimi malčki v službi, ko je potrkalo na vrata igralnice in v sobo je pokukal velmož iz naše komisije. Prav strog in resen je bil videti, le s težavo je zadrževal jezo. Njegove oči in besede so besno obtoževale:

»To, kar si naredila, je nezaslišano, pravi politični škandal! Kako si si upala povabiti dirigenta z nezaželeno krščansko preteklostjo in pevce, ki prav pogosto pojejo v cerkvah? Vse si uničila, le s težavo bomo zlezli ven iz nevšečnosti. Ne vem, kaj bo zdaj. To ni le nesreča zate in za vse nas, ampak za vso našo najbolj množično organizacijo!«

Obtožbe, obtožbe, same obtožbe! Postala sem grozovit grešnik, ki se mu podirajo tla pod nogami. Bolj ko sem premišljevala, manj sem razumela. Dobrega petja in umetnosti pač nisem hotela mešati s slepo naravnostjo takratnih samoupravnih oblasti. V svoji mladostni

vnemi na to še pomislila nisem. In ker kazen mora biti, in to vzgojna, sem morala takoj poiskati nov, moralnopolitično neoporečen zbor. Vozila sem se v Kamnik in nazaj, vabila in se trudila, nazadnje pa je Lira le uslišala moje prošnje. Tako sem se vsaj malo spokorila in popravila, kar se je pred očmi strogih kritikov sploh popraviti dalo. In ko sem vse to opravila, mi je komisija zaprla svoja vrata. Vrgli so me ven - no, predlagali so, naj sama odstopim. Proslava je seveda bila, veličastna in v duhu časa, jaz pa sem si morala sama kupiti karto, če sem jo hotela videti.

Zdaj se temu samo še smejim. Morda tudi bolje razumem nevidni strah, ki je vladal med ljudmi. Morali so pač skrbeti zase in za ugled svoje organizacije. En mlad človek gor ali dol, kovalo ga bo pač življenje!

Letošnje poletje sem na televizijskem zaslonu opazovala množico ljudi, ki je na Kredarici ob petju Glasbene matice počastila novo kapelico. Cinično sem jim pomežiknila in zavzdihnila: »Časi in ljudje se pa res spreminjajo!«

Res dolgo nisem nič napisala v Planinski vestnik. Zamerila se mi je Planinska zveza Slovenije in kultura v njej. Danes sem spet prišla za pero - pogumna ali pa neumna, ker verjamem, da bo to objavljeno. In če bo, bom morda lažje spala in spet lažje pisala.

Neprijetna izkušnja pa mi ni vzela mojih gora. Še vedno pridno obiskujem vrhove. Uživam na tihih in skritih lovskih stezah, na sončnih grebenih in prijaznih planinskih tratih. Gore so del mojega življenja, hrepenenja in upanja. Najlepše pa je to, da na teh poteh nisem sama; z menoj je tudi moja družina.

Za konec pa še to: kdaj se bo našel kakšen planinski zgodovinar in ugotovil ter objavil, koliko mož je resnično doseglo vrh Triglava tistega znamenitega avgusta 1778, trije ali štirje? Odgovor je menda shranjen v dunajskih arhivih.

Dvigovanje Strehe sveta

Znano je, da gorstva spreminjajo podnebje. Kaj pa obratno? Ali je možno, da ima podnebje vpliv na rast gorstev? *Douglas Burbank* je junija v reviji *Nature* (357: 680, 1992) objavil svoje trditve, ki govorijo v prid tej možnosti. S tem je dopolnil hipotezo, ki sta jo leta 1990 postavila *P. Molnar* in *P. England* in po kateri naj bi klima vplivala na dvigovanje gorstev.

Burbank je preučeval porečji *Inda* in *Gangesa*, dveh največjih rek, ki zbirata vode z največjega gorstva sveta - Himalaje. Indijska plošča, ki se je odvojila od starodavne južne celine *Gondvane*, se je pred približno 20 milijoni let združila z veliko *Evrazijsko* ploščo. Pri tem je na stiku prišlo do močnih gubanj, nastala je Himalaja, ki pa naj ne bi bila tako visoka, kot je dandanes. Po novih ugotovitvah naj bi novo nastalo gorstvo spremenilo gibanje zraka in podnebje ter s tem povzročilo močna deževja. Posledica tega bi bila močna erozija. Seveda bi v tem primeru šlo za erozijo izrednega obsega, za odnašanje milijard ton materiala, ki bi ga vode *Inda* in *Gangesa* odlagale v nižinah. Na ta način naj bi gorstvo postalo lažje, kar je omogočilo njegov nadaljnji izostatski dvig.

V zvezi s hipotezo ostajajo mnoga vprašanja odprta, marsikaj bo še potrebno podrobno preučiti in poiskati točne vzročne povezave.

ČUDNI TIČI HODIJO V HRIBE

LUBNIKARJI

FRANCI ERZIN

Sobotno popoldne sredi oktobra. Dežuje že drugi dan skoraj neprekinjeno. Dan je, da bi bilo še najlepše kje na toplem ob pečenem kostanju in moštu.

Pa vendar se z dežnikom v roki vzpenjam čez Lužo proti vasi Gabrovo in naprej proti Lubniku. Dež je nekoliko ponehal in meglice se dvigajo. Lepo se vidi cerkvena Sv. Lovrenca in tam čez pogorje nad Poljansko dolino in še čez proti Primorski. Za mano je Šmarna gora. Nikjer ni nikogar. Tu in tam pobere kakšen kostanj ob poti, ki je letos še kar lepo okrogel, in ga dam kar v žep. Toliko se ga bo do vrha že nabralo, da bo za pokušino. Kljub vlagi in dežju se mi zdi, da je narava odeta z neko lepoto. Nasploh imam občutek, da so poti na Lubnik najlepše jeseni, ko se drevesa odenejo v svoja živo pisana oblačila. Tik pod vrhom končno dohitim dve planinki, ki se mi nasmejita, rekoč: **Pa** le nisva edini v tem vremenu rinili na Lubnik! Skupaj stopimo v planinski dom. V njem je živahno in tam v kotu ob mizi harmonikar razteguje meh in drugi so za njim potegnili pesem. Toplo je v domu, za nas kar vroče.

Tisto deževno soboto se jih je kar precej povzpelo na Lubnik, kajti Lubnikarji so imeli svoj občni zbor, srečanje, ki ga imajo vsako leto v oktobru. Lubnikar pa lahko postane vsak, ki se v enem letu vsaj 15-krat povzpne na Lubnik in se vpiše v posebno knjigo. Letošnje leto jih je bilo kar 312, ki so izpolnili te pogoje.

Predsednica Kluba Lubnikarjev, ki deluje že 17 let, **Milka Kolman**, je dejala, da so Lubnikarji veseli ljudje, ki jih družijo rekreacija in hoja, seveda pa se tudi radi zabavajo. Največ jih je iz Škofje Loke, so pa tudi iz Kranja, Medvod, Ljubljane in okolice. Pozimi, ko je dom na Lubniku zaprt, oskrbujejo in dežurajo v zavetišču Lubnikar tik pod vrhom.

Nekateri so se v Lubnik kar zaljubili. Ne navečičajo se, pa čeprav pridejo na vrh skoraj vsak dan ob vsakršnem vremenu. Kar precej jih je, ki imajo za seboj že prek 1000 pohodov, nekaj pa celo prek 2000 v vseh letih, odkar so Lubnikarji. V zadnjem letu je največ vzponov opravil **Janez Krek** iz Škofje Loke, in sicer 285, od ženskih predstavnic pa 190 pohodov **Marija Malovrh**, prav tako iz Škofje Loke. Najstarejši Lubnikar je iz Ljubljane, in sicer 83-letni **Franjo Klemene** s 60 vzponi v letošnjem letu. Razveseljivo je, da je med Lubnikarji tudi precej mladih, celo najmlajših. Tako je najmlajši 5-letni **Jožko Debelak** iz Breznice, ki je tako rekoč

tudi najbližji sosed planinskega doma na Lubniku.

Veliko zaslug, da je vse več Lubnikarjev, pa tudi drugih planincev in obiskovalcev na Lubniku, imata nedvomno prijazna in gostoljubna Ivan in Marija Okršlar, ki sta že drugo leto oskrbnika v planinskem domu na Lubniku, ki je last PD Škofja Loka. Vedno najdeta prijazno besedo, pa tudi za na zob in pod zob imata vedno kaj pripravljeno. Tako sta za srečanje Lubnikarjev pripravila odličen golaž in pečenice z zeljem. Če jima bo zdravje dopuščalo, pravi Marija, bosta drugo leto ponovno prevzela oskrbnišтво planinskega doma na Lubniku.

In povratek v dolino. Nekateri Lubnikarji se odpravijo že podnevi, drugi pa se ob glasbi še malo zavrtijo in nato z baterijami odidejo v noč.

Tema je, ko se vračam. Grmi, bliska se in lije, kot da mora sedaj nadoknaditi vse zamujeno v vročem poletju. Ali bodo res spet poplave? Z baterijo iščem stezico. Kakšno stezico neki, saj se je spremenila v potoček! Cap... cap... samo vprašanje je, koliko korakov še, pa bo voda vdrla v čevlje. Srečam samotnega planin-

ca, ki gre v tej noči in nalivu - celo navzgor. Izmenjava nekaj besed o situaciji v planinskem domu in greva zopet vsak v svojo smer. Nad vasjo Gabrovo me objame megla. Sedaj gre celo z baterijo težje, pa vendar še zadnji hip obsvetim živo pisanega močerada. Oba obstaneva: on zaslepljen od moje baterijske svetlobe, jaz zato, da ga ne pohodim. Topla in vlažna noč je, kot nalašč za močeradarsko vasovanje. Močno se zabliška. Spet stojim, kajti sedaj sem jaz zaslepljen. In nato močno zagrmí.

Še čez Kobilo in mimo Grebenarja, pa sem pri gradu. Škofja Loka je mrtva, le tu in tam se skozi meglico pokaže kakšna lučka. In začuda: noge imam še vedno suhe, trenirka pa - ne vem, ali je mokra od dežja ali od znoja.

Na svidenje, Lubnikarji! Mogoče se srečamo spet drugo leto. Seveda pa se bo treba v letu dni vsaj 15-krat povzpeti na Lubnik. Bomo pa pozimi namesto na Šmarno goro, Katarino, Jakob, Jošt, Kališče... kdaj skočili tudi na Lubnik. Za ohranitev kondicije in zdravja je ravno prav naporen, seveda če se ga lotimo iz Škofje Loke in ne šele pri lovski koči.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

STOLETJE V GORAH

Konec novembra je Cankarjeva založba iz Ljubljane izdala bogato, 276 strani debelo knjigo formata 21 x 29 centimetrov »Stoletje v gorah«, obogateno s 125 barvnimi fotografijami, posvečeno stoletnici slovenske planinske organizacije. V knjigi je pet velikih poglavij, in sicer Sto let dolga pot, Gradnja koč in poti, Alpinizem in odprave, Gorska reševalna služba in Portreti najpomembnejših mož, ki so jih napisali Jože Dobnik, Božo Jordan, Marjan Raztresen, Marjan Salberger, Pavle Šegula, Tone Škarja, Danilo Škerbinek, Bine Vengust in Franc Vogelnik, medtem ko so fotografije prispevali Oskar Dolenc, Rajko Gorjan, Peter Janežič, Matevž Lenarčič, Igor Maher, Igor Modic, Raško Podobnik, Peter Škoberne, Franc Sluga, France Štele, Tone Škarja, Ciril Tovšak, Franc Vogelnik in Eka Zavrl. Knjiga ni le golo naštevanje dejstev o prelomnih trenutkih slovenske planinske organizacije, ampak marsikje kar romansirana biografija te množične organizacije slovenskih gornikov. Kot povabilo k branju knjige, ki je nekakšna zgodovina SPD in PZS, objavljamo nekaj odlomkov. (Op. ur.)

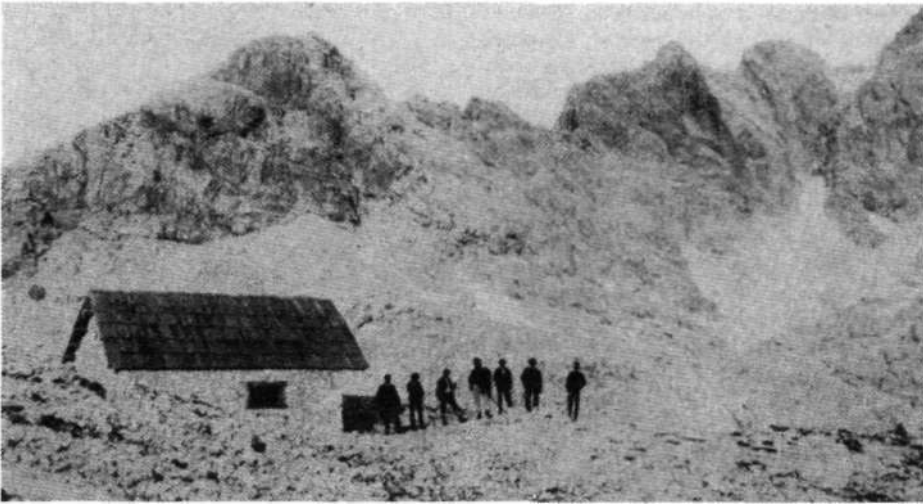
POVABILO KAMNIŠKIM NARODNJAKOM

Slovenska planinska organizacija se ni razvijala samo ali predvsem v svojem centru, ampak se je sčasoma razrasla po celotnem ozemlju Slo-

venije. »Skrb naša mora biti,« je že v prvem letniku izhajanja, leta 1895, zapisal Planinski vestnik, »da zvedo kolikor največ mogoče tudi tujci o naših krasotah, poleg tega pa tudi, da se uverijo o naši gostoljubnosti in miroljubnem značaju našem. Tujci pa prinašajo v dežele, kamor zahajajo, denar - najlepši dokaz za to nam je bogata Švica - in naravna lepota naših pokrajin mora tudi nam postati vir blagostanja. Da se to dokaže vsaj deloma, se je ustanovilo Slovensko planinsko društvo, kateremu je namen, oživiti slovensko turistiko, z zaznamovanjem potov in drugimi ugodnostmi privabiti tujce v lepe naše kraje, poleg tega pa tudi s slovenskimi napisi pokazati tujcem slovensko lice naše domovine. Ti slovenski napisi pa so velike važnosti za nas. S tem, da svetu pokažemo javno svoje slovensko lice, bodedo obudili pri domačih mlačnejših in omahljivcih ponos, pri tujcih pa spoštovanje do nas in našega jezika.«

Malone isti trenutek, ko so v Ljubljani ustanovili Slovensko planinsko društvo, so se začele v krajih okoli gora rojevati njene podružnice.

Bilo je 19. julija 1893, ko je kamniški župan **Josip Močnik** povabil narodno zavedne kamniške meščane v ugledno gostilno Kenda (ki nosi danes ime Planinka; slavnostna seja ob 74-letnici ustanovitve je bila prav v isti sobi kakor tista, na katero je vabil Močnik).

Prva planinska koča na Kredarici

Kronist **Miha Kos** nam takole opisuje rast kamniške podružnice SPD: »27. februarja 1893 so se v gostilni pri Maliču sestali ljubljanski ‚piparji‘ in ustanovili novo slovensko planinsko organizacijo, ki so jo imenovali Slovensko planinsko društvo. Ideja ljubljanskih piparjev je prepojila tudi narodno zavedne Kamničane. Kamniški župan Josip Močnik je povabil kamniške narodnjake na ustanovni občni zbor z naslednjim vabilom: ‚Vrli gospodje narodnjaki! Radi nujnega važnega pogovora prošeni in vabljeni ste, da se danes dne 19. 7. 1893 na večer ob pol 8 uri gotovo snideste v gostilni pri gosp. Kenda. Da vam je narodnost prva stvar, sem obverjen; nadejam se pa radi tega tudi z gotovostjo, da se današnjega večera polnoštevilno udeležite. Tudi rojaki, ki bi se radi nujnosti morda ne bili osebno vabili, so dobrodošli.«

Prvega občnega zbora se je udeležilo 32 narodnjakov - zavednih Kamničanov. Takoj po ustanovitvi je izvoljeni odbor navezal tesne stike s **Franom Kocbekom**, ustanoviteljem savinjske podružnice, in **dr. Frischaufom**, profesorjem v Gradcu, velikim ljubiteljem naših planin. Leta 1903 so pričeli z graditvijo koče na Kamniškem sedlu, ki je bila dograjena in odprta leta 1906.

ZAČETEK V GORIČARJEVI GOSTILNI

Učitelj iz Homca Miha Kos, ki je postal tajnik kamniške podružnice SPD, se je prijavil za člana SPD že v Ljubljani; bil je eden prvih, ki se je prijavil za člana. S kamniškimi prijatelji je torej ustanovil kamniško podružnico kot prvo za Ljubljano. Kos je prva leta vodil pri podružnici tajniške, nekaj časa tudi blagajniške posle, v odboru je bil do preselitve v Pirniče leta 1904. Kar pomenita za odkrivanje Savinjskih Alp Frischauf in Kocbek na severu, pomeni Miha Kos

za južno stran Kamniških planin. Danes lahko rečemo, da PD Kamnik po Kosu ni imelo njemu enakovrednega člana. Res se je podružnica še nadalje trudila ohraniti društvu razvoj, vendar je društvu manjkalo dovolj delovnih članov.

Vzrok ustanovitve podružnice v Kamniku nam izpričuje pismo, ki ga je pisal v imenu osrednjega društva tajnik **Anton Mikuš** podnačelniku planinskega društva **dr. Furlanu**, ki je bil takrat odvetniški koncipient pri **dr. Valentinu Temnikarju** v Kamniku, naj pospešuje ustanovitev Kamniške podružnice in stori vse, »da nas ne bodo nemškutarji prehiteli v Kamniških planinah.«

Ko se je v začetku leta 1893 ustanovilo v Ljubljani SPD, se je Fran Kocbek takoj obrnil nanj, odnosno na **prof. Štritofa** za informacije, če bo SPD razširila svoj delokrog tudi v Savinjske Alpe, v tem primeru da je rade volje pripravljen sodelovati. Že 20. junija 1893 je prejel nato od tajništva (A. Mikuš) odgovor, v katerem se mu zahvaljujejo za pripravljenost sodelovanja na Štajerskem ter ga prosijo, naj prevzame poverjenišvo za SPD, markiranje vseh potrebnih potov, postavljanje kažipotnih tabel in podobno; istočasno so mu dostavili do A. Dolinarja v Lučah (10. julija 1893) ves za to potrebni material: table in barvo. V Mozirju so za dan 20. avgusta 1893 sklicali sestanek, na katerem so določili ustanovni občni zbor Savinjske podružnice SPD, ki se je vršil v Mozirju v gostilni **Alojza Goričarja** dne 28. avgusta 1893. Na ustanovnem občnem zboru je bil Kocbek soglasno izvoljen za načelnika novi podružnici ter je ostal to do leta 1927, ko se je sedež podružnice premestil v Celje.

»Nepozabno mi je pismo Osrednjega odbora v Ljubljani z dne 17. 7. 1893, ki ga je pisal tajnik g. Anton Mikuš in kjer stoji med drugim: ‚Le naprej z zastavo Slave! Naša je slovenska domovina, mi smo gospodarji, a Nemci so naši

gostje, nemškutarjev pa ne poznamo. Slovenski pečat hočemo udariti našim zemljam. Slovenski napisi naj bodo vidni znakovi, neovržne priče naše narodnosti. Delajmo brez krika in vika, a dejanja naj govore... Naša bo zmaga!» Tako je zapisal Fran Kocbek.

PLANINSKA LETA ANTONA AŠKERCA

Pesnik **Anton Aškerc** se je kot mozirski kaplan močno zanimal za narodnoobrambno dejavnost Kocbeka in njegovih planinskih somišljenikov in je bil med vidnimi udeleženci prvega občnega zbora savinjske podružnice SPD, ko se je pisalo leto 1893. Bil je tudi med prvimi člani ustanovitelji. Na prvi seji 29. avgusta 1893 je bil navzoč in je predlagal, naj bi nova podružnica SPD izdala »popis Sav. planin s slikami«. Založba naj se prepusti odboru v Ljubljani. Predlagal je tudi, da naj se Savinjska dolina anonkira v slovenskih časnikih.

29. julija 1894 se je v Goričarjevi gostilni v Mozirju vršil I. občni zbor Savinjske podružnice SPD. K poročilu načelnika Kocbeka je navzoči Anton Aškerc pripomnil, »naj bi odbor gledal na to, da bodo napisi samo slovenski, kajti naša lepa slovenska domovina naj tudi na zunaj kaže svoje slovensko lice«. Dalje je navajal Kocbekove zasluge »za razvoj in prospeh društva, v načelniku je bila tako rekoč koncentrirana vsa podružnica, ker on sam je zaznamoval pota, on je vodil stavbo koč na Molički planini itd. V priznanje teh zaslug naj se imenuje koč na Molički planini Kocbekova koč po svojem vstvaritelju g. Franu Kocbeku, nadučitelju.« Občni zbor je Aškercov predlog soglasno sprejel. Pri zadnji točki je Aškerc še predlagal, naj se ime »Kocbekova koč« vsekaj v kamen.

Aškerc se za savinjski brstič slovenske planinske organizacije gotovo ni zavzemal kot fanatični hodeč, saj nam vedo njegovi biografi povedati, da je težko hodil in da je hribovskih potov na svojih farah za svoje moči dovolj užil. Na diskusiji na ustanovni seji in na prvem občnem zboru je jasno povedal, kaj ga je napotilo med ustanovitelje organizacije, ki je ude vodila na dolge in naporene ture: narodno-obrambni značaj SPD.

Aškerc je bil v svojih nazorih tako trdovraten, da ni odnehal za pičico. V Mozirju so radi napisali na eni tabli, kjer je bilo nemško ime zelo neznamo pod velikim slovenskim besedilom, prišli ž njim navskriž, tako da dolgo let ni bil več član SPD. V Ljubljani je za nekaj let zopet vstopil v društvo, a leta 1910 je zopet izstopil; zakaj, ni znano, skoraj gotovo iz osebnih razlogov. Bil je v gotovih zadevah zelo občutljiv.

FRAN KADILNIK

Fran Kadilnik (1825-1908) iz Stare vasi pri Krškem se je, medtem ko se je marljivo izpopol-

Fran Kadilnik, veleturist svojega časa

njeval v trgovski stroki in znanju jezikov, dokler ni bil zmožen samostojno voditi trgovine, najdlje pri znanem Souvanu, postopoma, a neustavljivo zblíževal s tedaj še dokaj samevajočimi gorami. V začetku je redno hodil na Šmarno goro in v Polhograjske Dolomite. Toda ko je leta 1858 prirajžal na Bled na oddih, ga je zamikal Stol, ki tam obvladuje vso pokrajino, in se je nemudoma odpravil nanj. Zatem ga je pritegnila ponosna piramida Grintovca, tako da se je leta 1865 kar petkrat povzpел nanj. Kakor da bi se bil utrjeval za korenjaško osvovitev Triglava.

Leta 1866 se je s **prof. F. Globočnikom** in Madžarom **Rosnerjem** pripeljal na Bled. Zatopili so se v Costov opis gore, dokler jih ni premagal spanec. Navsezgodaj so bili na nogah; spotoma so najeli vodnika **Jožeta Šesta** s sinom, da sta jih prvega dne varno privedla na Velo polje, od koder je »najlepši pogled Triglava«. Ko se je zdanilo, so se štirje možje, Rosner je namreč izjavil, da »on ne za milijon, tudi za celi svet na Triglav ne gre«, odločno zagrizli v strmine, srečno priplezali na vrh, kjer so se mudili dobro uro, ob pol dveh pa so bili že na Velem polju in zvečer v Srednji vasi. Potem se je Kadilnik zvesto hodil priklanjat kralju Julijcevu; do leta 1900 je bil devetnajstkrat na njegovem vrhu.

Na vrsto so prišle gore, ki si jih je bil zviška ogledal s Triglava: leta 1867 Storžič in Kočna, leta 1870 Črna prst in Nanos, zatem še Snežnik. Leta 1872 se je odpravil še mnogo dlje in višje, na sam Grossglockner: »Meni solze veselja v očeh igrajo, ko odkrit v slovesnem trenutku klobuk v roki držim. Sonce je lepo sijalo, nobena vetra ni bilo in nobene megle videti, kakor daleč so segale oči. Okoli in okoli je ohrbje svoje nižje glave v nebo molelo. Verjemite mi, da vsa fantazija ni nič proti velikanskemu stvar-

jenju, ki tu leži na ogled. Vrh, na katerem sem stal, je najvišji mnogim deželam, res, tako veličasten, da ti zmanjka besed opisati ga spodobno.« Domov grede pa se je razgledal še po Koroški in čez Karavanke z Dobrača. Leta 1876 jo je mahnil na Begunjščico, leta 1877 na divji Mangart.

Nič ga ni motilo, če se je odpravil od doma sam, »saj me pa tudi samo to tja vabi, ker je nevarno«, bil pa je tudi prav vesel, če se mu je kdo pridružil, pa čeprav mu je pred odločilnim naskokom na vrh zmanjkalo korajže. Tudi v svojih poznih letih nikakor ni odnehal. V svojem devetdesetem letu je prehodil za 107315 višinskih metrov gora in nič koliko kilometrov tja in nazaj. Pa ni hodil zato, da bi po trgovsko dlakocepsko sešteval metre in kilometre. Šopek planinskih cvetlic, s katerim je vselej prikorakal v Ljubljano, priča o tem, da je hodil z odprtih srcem, da je ljubil in opazoval gorsko *naravo* in živel ubrano z njenim utripom.

Svojih doživetij ni pestoval zase, čeprav se je človek v tistih časih s svojim zahajanjem v nekoristni pustinski svet izpostavljaval javnemu posmehu. Tudi Kadilniku ni bilo prizaneseno. Sproti je pisal o svojih turah ter jih priobčeval v Novicah. Njegovi navdušeni spisi planinskih doživetij, tedaj še vseskozi pionirskih, so bili netivo, ki je vžigalo podobna slovenska srca, in takšnih izjemnih posameznikov je bilo čedalje več, začeli so se povezovati v stalne družbe. Nazadnje se je razlegel klic piparjev, da se naj že končno zganemo ter ustanovimo svoje planinsko društvo.

Fran Kadilnik je bil še prava planinska grča, medtem ko je SPD pohlevno, a spodbudno brstelo po vseh slovenskih deželah. V njem je lahko videlo svoj vzor. Lahko mu je bilo hvaležno, zakaj zapustil mu je malodane vse svoje premoženje, ki si ga je bil ustvaril s svojo pridnostjo in skromnostjo.

Odšel je z osrečujočim spoznanjem, da je s tem, ko je bil vseskozi pokončen in zvest samemu sebi in svojim goram, veliko storil tudi za svoj narod. Dočakal pa je celo tudi to, da mu je le-ta izkazal svojo hvaležnost.

JANKO MLAKAR

Janko Mlakar (1874-1953) iz Železnikov je zapustil svoj rojni kraj v podnožju Ratitovca, še preden je shodil. Šolal se je v Ljubljani in po maturi leta 1893 stopil v bogoslovje. Tri leta je kaplanoval v Postojni, potem se je odločil za katehetski poklic, ki ga je opravljal najprej na osnovnih šolah, po letu 1910 pa na ljubljanskem liceju in ženski realki do upokojitve leta 1926.

V hribe se je zagledala že kot gimnazijec: po brezpotju je s prijateljem pred sončnim vzhodom prilezel na Stol, brez pomisleka se je kot

Janko Mlakar, hudomušni Janko, ki ga poznajo rodovi slovenskih planincev

peti udeleženeц pridružil **Finžgarju**, ki je vodil »ekspedicijo« na Triglav. Po tistem je zvesto obiskoval domače gore poleti in pozimi. Že kot bogoslovec se je loteval dolgih in napornih oglednih popotovanj po Alpah, ko se je pa poklicno osamosvojil, si je začel izbirati višje cilje: Stubaiske in Oetzalke Alpe, Ortler, Brentske gore, Wallis.

V **Lojzetu Cilenšku** je našel neustrašnega planinca, s katerim se je povzpel na Jungfrau, pridružil se jima je še **dr. J. Cerk** in so šli na Hochgall, Gross Venediger, Dreiherrn Spitze. S Cilenškom sta jo mahnila na Hochfeiler, Olperrer, Schonbichlerhom in Schwarzenstein. Leta 1914 se je odpravil skozi Aosto proti Mont Blancu. Med vojno se je lahko zatekal samo v Grintovce in Bohinj. Po vojni so prišli na vrsto Sauleck, Grossglockner, Sonnblick, Wiesbachhorn, leta 1925 Mont Blanc, leta 1927 Monte Rosa in Matterhom, naslednje leto Hochkonig in Dachstein, leta 1929 Lechtalske Alpe, Allgause Alpe, Zugspitze, Karwendel, Steinernes Meer, Watzmann ...

Maturiral je tisto leto, ko je bilo ustanovljeno SPD. Prvo službeno mesto ga je odtegnilo od žarišča slovenskega planinstva. Ko se je pa po letu 1910 ustalil v Ljubljani, so ga kmalu »odkrili« in izvolili v odbor SPD, v katerem je sodeloval 31 let. Bil je tudi odgovorni urednik Planinskega vestnika, zadnjih pet let pa podpredsednik SPD. Leta 1933 je odgovorna bremena prepustil novemu rodu. Še naprej pa se je odzival na vabila, kadar so ga planinci želeli imeti med seboj kot predavatelja, saj je kakor nihče drug

poznal Alpe, posebej slovenske gore, duša planincev mu je bila odprta knjiga v vseh ozirih, še bolj pa duša mladine, s katero je imel opraviti vsak dan v svojem poklicu. Goram je dolgoval najvišjo modrost, do katere se je trudoma povzpela: »ridendo dicere verum«, smehljaje se povedati bridko resnico. Svojo besedo je umel začiniti z iskrivim humorjem. Zadnjič je predaval 7. junija 1951.

Že na prvih turah in popotovanjih si je J. Mlakar nabral bogato zakladnico vtisov o neizčrpnih lepotah alpske pokrajine. V prvih poskusih jih je že dokaj spretno, tekoče in resnobno ubesodoval, njegovo pero je bilo kos tudi prvim razburljivim doživetjem v gorah. V Planinskem vestniku se je prvič oglasil leta 1896 in mu je potem ostal zvest skoraj 58 let, njegovi planinski spisi in pripovedi pa so izhajali tudi v Domu in svetu, Mentorju, Mladiki in Koledarju Mohorjeve družbe.

V svojem prvem članku, ki je podpisan z »J. M.«, opisuje romanje skozi dolino Vrat čez Luknjo v Trento, v drugem pa turo na Stol. Leta 1897 je urednik v nadaljevanjih priobčeval dolgo Mlakarjevo popotovanje čez Alpe do Salzburga in nazaj in ga zavoljo živahnega, prikupnega pripovedovanja postavil že na uvodno mesto, čeprav bralci še dolgo niso zvedeli, kdo se skriva za monogramoma J. M. Leta 1898 se je J. M. že deloma razkril v tretji osebi kot »hudo-mušni Janko« ter iz svoje popotne torbe stresal prgišča smeha na račun svoje spodletele ture na Grossglockner (zagodilo mu jo je vreme); po uteho se je bil prisiljen zateči v Dolomite, katerih »vršaci so čudovito raztrgani in razriti«; »Mogočne so res ture s svojimi nepreglednimi snežnimi poljanami in širnimi ledeniki; toda v krasoti jih gotovo prekašajo Dolomiti po svojih čudovitih fantastičnih oblikah.« Iz globin prsi se

mu je utrgal vzdih: »Srečo otroških let si užival le enkrat, izgubil si jo za vselej; sladak spomin nanje uživaš le v planinskem raju.«

Leta 1900 je J. M. zajel »Iz mojega nahrbtnika« ter svoje bralce v prvi osebi z vedrim smehljajem povedel na Grossglockner: »Užitek, katerega ponuja razgled o lepem vremenu, presega gotovo vse, kar hribolezec pričakuje.« Dve leti nato je bil J. M. resno opremljen »S cepinom in vrvo«, njegov cilj so bile Stubaiske Alpe: »Nič me ne spominja na ničevost in minljivost človeško. Čutim se nekako bliže neskončnosti.« Neutešljivo hrepenenje ga je gnalo naprej v Oetztaleske Alpe... In še dalje in še višje, hodil je s še bolj tenko čutečim srcem, pisal s še bolj izbrušenim peresom...

Kot planinski pisec je bil Mlakar tako priljubljen, da je SPD izdalo njegove Izbrane planinske spise v treh zajetnih knjigah (1938-1939). Znal pa se je tudi resnobno zamisliti in bolj ali manj humorno okrcati nevšečne pojave v našem planinstvu (Spomini in opomini, Planinski vestnik 1936-1937). Poskušal se je tudi v leposlovju, napisal je obsežne Spomine (leta 1940 so izšli v knjižni izdaji); v njih opisuje čas in okolje, v katerem je rasel in zorel.

In ko se je njegovo življenje nagnilo v jesen, je kot osebnost, ki je ugnetal slovensko planinstvo, poprijel za pero ter živo in prepričljivo orisal zgodovino SPD od začetka do konca Tominškove dobe, leta 1931 (Planinski vestnik 1953). S prijateljsko toplino in iskrenostjo je napisal izčrpen življenjepis **Jakoba Aljaža** (1953).

Ko je obhajal sedemdesetletnico, mu je pisatelj Finžgar navdušeno in z občudovanjem voščil: »Nihče izmed Slovencev ni preplezal toliko in tako visokih gora kakor ti; hvala Bogu, da te je varoval, hvala tebi, ki si nam vse to zapisal!«

Sodelovanje med Hrvati in Slovenci

Sodelovanje med Planinsko zvezo Slovenije in Planinsko zvezo Hrvaške, ki se je ob razpadu Jugoslavije preimenovala v Hrvaško planinsko zvezo, je bilo v Jugoslaviji takšno, kakršno je bilo pač sodelovanje med vsemi republiški organizacijami zvezne države. Odkar pa sta Slovenija in Hrvaška samostojni in mednarodno priznani državi, bo sodelovanje seveda meddržavno. Obe zvezi bosta verjetno podpisali protokol o sodelovanju, ki pa skoraj gotovo ne bo izenačeval članov obeh planinskih organizacij

glede popustov in ugodnosti: na koncu koncev nimajo enakih ugodnosti v slovenskih planinskih kočah, na primer, niti člani avstrijske ali švicarske planinske organizacije, kot jih nimajo slovenski planinci v teh dveh državah. Brž ko bo v okviru UIAA, mednarodne zveze planinskih organizacij, predvideno tako tesno sodelovanje, da bodo planinci vseh držav-članic izenačeni glede ugodnosti, bodo olajšave seveda veljale tudi za planince nekdanjih jugoslovanskih republik, ki so postale samostojne države in članice UIAA. Ni pa seveda izključeno, da bodo planinci iz Hrvaške in Slovenije našli možnosti tudi za drugačne oblike sodelovanja in medsebojnih ugodnosti.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

BISERI POD SNEGOM

DUŠAN JELINČIČ

*V zbirki Domače in tuje gore izide ta mesec pri mariborski založbi Obzorja kot že 36. knjiga delo **Duška Jelinčiča**, tržaškega novinarja in alpinista, ki mu je dal naslov Biseri pod snegom. To je po njegovih Zvezdnatih nočeh, v katerih opisuje svoj vzpon na osemtisočak Broad Peak, njegova druga alpinistična knjiga. Jelinčič je bil namreč leta 1990 član odprave Alpe Adria na Everest, ki jo je pod pokroviteljstvom Dežele Furlanije-Juljske krajine organiziralo Slovensko planinsko društvo iz Trsta v sodelovanju s Komisijo za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije ob 10. obletnici delovne skupnosti Alpe-Jadran. Odprave so se udeležili slovenski alpinisti iz zamejstva in iz Slovenije, italijanski alpinisti iz Trsta in dežele Furlanije-Juljske krajine ter iz Lombardije.*

*Jelinčičeve Zvezdnate noči so nekateri ocenjevalci označili kot eno od najboljših gorniških knjig, ki so vsaj tisto leto 1990 izšle v slovenskem jeziku. Urednik zbirke Domače in tuje gore **Franček Vogelnik** pa pravi, da so Biseri pod snegom še boljše Jelinčičevo delo: vsaka črtica v knjigi, pravi, je biser, celota pa mojstrsko nanizana ogrlica, ki jo lahko mirne duše uvrstimo med dragotine našega gorniškega lep-slovja.*

Za pokušino objavljamo z dovoljenjem avtorja in založbe nekaj črtic iz te Jelinčičeve knjige, ki naj bodo povabilo k branju knjige, ko izide. (Op. ur.)

MARC BATTARD

Med malico zmoti jutranji mir prihod helikopterja. V francoskem taborišču završi. To pomeni, da prihaja Marc Battard, znameniti francoski alpinist, ki je v enem samem dnevu, v rekordnem času dvaindvajset ur, priplezal na Everest. Od tistihmal so ga stisnili v svoje trde klešče sponzorji in senzacij željna občila in ga niso več izpustili. Pa tudi sam se verjetno ni maral otresti tega trdega, a tako bogatega objema, polnega zlata in vsakovrstnih darov.

Tako Battard sedaj namerava, potem ko se je pred dnevi že povzpel na kitajski osemtisočak Šišo Pangmo, opraviti na Sagarmati pravo senzacijo, ki bo bogat med za bogate sponzorje, ki nato bogato obogatijo s tem bogatim medom, s katerim so obogatili nekega človeka, v tem primeru Marca Battarda, lahko pa bi bil seveda tudi kdo drug, le da bi se povzpel na vrh Everesta v dvaindvajsetih urah.

Sedaj bo Battard poskušal preplezati Everest

in Lotse v štiriindvajsetih urah, tako da bo prišel na Everest brez kisika in prespal na njegovem vrhu! Potem naj bi sestopil do Južnega sedla med vrhovoma in nato pohitel še na četrto goro na svetu, ki vedno sameva in je njena edina krivda le ta, da je najbližji sosed Sagarmate, pa je zato nihče nima za mar. Izreden načrt za izrednega gornika. Če se mu posreči, bo to eden od največjih alpinističnih podvigov vseh časov, če ne sploh največji.

Vendar ali je to res? Pred njim je prišla v bazo močna ekipa, ki mu bo pripravila progo prav do vrha, ki mu bo nosila na goro opremo in hrano, postavila šotore, napela vrvi... On bo moral le hoditi v družbi alpinistov, ki mu bodo dajali pravilen ritem in se pri tem izmenjavali, da bo slednji vedno pravišnji. Bo potem to res še podvig?

Elise Battardovega helikopterja se sedaj vrtijo nad nami in povzročajo zračne vrtince. Johan pa zasmehljivo de: »Naj gremo ven ploskat?«

Vendar pa mislim, da ni Battard nič kriv. Kdo ne bi sprejel ponudbe, kateri izmed nas, ki smo tu v šotoru, če bi prišli k njemu in mu rekli: »Damo ti toliko in toliko denarja, številno in močno ekipo, ki bo vse pripravila, ti boš pa moral le opraviti podvig, s katerim boš nato zaslovel po vsem svetu. In če boš to opravil, boš dobil še mnogo denarja in podobnih ponudb...«

Ob ropotu helikopterja se spomnim, kako je na približevalnem pohodu njegova odprava spoštljivo in skoraj pobožno in svečano govorila o njem. Mlajši člani so celo nekoliko utišali glas, kadar so spregovorili ime tega božanstva, ki je takrat lebdelo nad njihovimi besedami, sedaj pa lebdi nad našimi glavami in nam grozi, da nam odnese šotore.

Spomnim se še, kako je ta francoska odprava naredila vse, da bi pripravila čim več senzacij, s katerimi bi se poklonila le bogu denarju, ne pa alpinizmu. Z njimi je namreč mlad, komaj sedemnajstletni fant, ki bo skušal postati najmlajši osvajalec Sagarmate, pa tudi alpinist, ki ima namesto noge protezo, z njo pa bo naskakoval našega očaka. Temu res privoščim, da pride na vrh, pa ne zaradi sponzorjev, temveč zaradi samega sebe in tistega, kar bi pomenil njegov tokrat resničen podvig. Dokazal bi svetu, da lahko kljub še tako hudi telesni pohabljenosti z neizmerno voljo do življenja in jeklenim značajem opraviš čudeže. To je pravi radostni krik po življenju. Tega fanta hočem čim prej spoznati; zagotovo vem že sedaj, da je čudovit človek. Pa tudi ta umetno ustvarjeni idol, lebdeči Bat-

tard, je po trditvah tistih, ki ga dobro poznajo, skromen, prijeten in prav simpatičen. Porabniški moloh ni ugonobil njegove duše...

UMOR POD K2

V velikem šotoru imam pred sabo tri knjige, pa ne vem, za katero bi se odločil. Poleg njih je še dnevnik, ki ga hranim kot nekaj najbolj dragocenega, ob meni pa so prijatelji, ki kartajo. Kot v igri kart razvrstim knjige pred seboj, nanje pa položim dnevnik. Simbolika: bo iz dnevnika nastala knjiga? Bo, če bom vanjo vdihnil dušo. Pri tem se spomnim na prijatelja, nekoč vrhunskega alpinista, danes priznanega sociologa, ki mi je pred časom prepričano razlagal: »Veš, vsi, ki hodimo na odprave, menimo, da moramo napisati knjigo prav o poteku odprave, in smo skoraj prestrašeni, če se zavemo, da smo se le za las odmaknili od tega namena. Jaz pa mislim, da to ni tako nujno. Kaj pa lahko sploh še napišemo o odpravah? Saj vsi premelevajo popolnoma iste stvari: najprej pripovedujejo o neskončni hoji z nosači, nato o osvajanju gore, o velikih in majhnih tragedijah, vedno začinjenih z osebnimi junaštvii avtorja, nato pa o otožnosti odhoda in o obljubah, da se bomo še vrnili v tiste čudežne kraje. Vse to postaja vse bolj nezanimivo, puščobno in dolgočasno, ker je vedno tako podobno. V literaturi pa moramo biti pogumni. Ničesar se ne smemo prestrašiti...«

Takrat mi je prijatelj dejal: »Vidiš, ti, ki si bil v Karakorumu, bi lahko napisal kako kriminalko, ki bi se dogajala na ledeniku Godwin Austin. Naslov bi lahko bil ‚Ljmor pod K2‘ ali kaj podobnega. Veš, kako zanimivo bi bilo! Česa takega ni še nihče napisal in vsi bi to brali. Pa nikaner ne misli: taka knjiga bi lahko imela veliko literarno vrednost - to je odvisno samo od avtorja. In v tako knjigo bi lahko vtikal vse izkušnje, ki si jih doživel v Karakorumu, vsa svoja opazovanja, sklepe in psihologijo ljudi, ki se pehajo za osem tisočaki. Morilec bi bil lahko temačen Čeh ali Poljak, umorjeni pa, recimo, flegmatičen Anglež ali veseljaški in skrivnosten Američan. Še Slovence bi lahko vtaknil vmes kot vezni člen. Najprej bi vsi mislili, da gre za zavist med alpinisti, nato pa bi se zadeva razširila in odkrilo bi se, da gre za tatvino nove superlahke zlitine za cepin ali dereze, ki še ni patentirana, ta patent pa bi veljal milijone. Umori bi se začeli že v Islamabadu ali Ravalpindiju, nato bi še odkrili, daje s to novo revolucionarno zlitino povezana mreža prekupčevanja z mamilii, v katero bi bili vpleteni tudi alpinisti. Veš, kako imenitna knjiga bi to lahko bila! Ti pa pišeš o vzponih, naporu in o zmagah nad goro...«

Takrat me je prijatelj pogledal in oba sva se široko zasmejala. Nato sva še dolgo govorila o tem norem načrtu in se nato oba strinjala, da

je v vsaki norosti kal resnice, ki bo nekega dne prišla na dan. Bolj ko sem nato mislil in v raznih kombinacijah razvrščal knjige pred seboj, bolj sem se nagibal k temu, da zamisel nikakor ni slaba in da je prijatelj v šali povedal veliko resnico. Neskončne so poti literature...

ŠERPA PINZU

Vsi naši višinski nosači, skupno jih je deset, so prijetni in prijazni, najprijaznejši pa je Pinzu. Spi v šotoru s Sergiom. Kot vsi šerpe namerava čez nekaj let opustiti ta nevaren in do skrajnosti izčrpavajoč poklic in odpreti majhen hotelček-lodž na obronkih Himalaje ali pa šerpovsko trgovino z alpinistično opremo v Katmanduju.

Nikoli ne sili v ospredje, zato še ni postal sirdar, vodja nosačev, kar bi po dolgoletnem stažu že lahko bil. Pinzu je namreč že sedemnajst let višinski nosač, nikoli pa še ni prišel na vrh Everesta, čeprav je za to dovolj sposoben. Zaradi tega tudi ne zasluži toliko kot drugi, saj ima nošnja na večjih višinah večjo veljavo, predvsem pa je denarno donosnejša, v glavnem pa so si jo zagotovili bolj stremiljivi nosači. Nekateri nosači si odprejo lodž že z denarjem, ki so ga prislužili v petih letih nošnje, Pinzu pa bo morda po dvajsetih.

Nič za to! Pinzu zaupa usodi. Je najbolj veren od vseh naših šerp in kadar gre na goro, ima na nahrbtniku vedno pripeto sveto Budovo podobno. Sergio pravi, da potem, ko se odpravi spat, moli še dolgo v noč. Kot skoraj vsi šerpe je budist, pa tudi fatalist, s svoje davne poti na Everest pa ima za sabo žalostno zgodbo.

Pred leti sta bila Pinzu in njegov brat močna in zanesljiva višinska nosača. Marsikatera odprava ju je hotela imeti, saj sta bila prísrčna fanta, ki se nista otepala niti najtežjega in najbolj nehvaležnega dela.

Prišel pa je eden od usodnih dni, ko se zdi, da ne odločaš o ničemer; zate izbirajo višje sile, proti katerim nimaš moči, pa naj so to bogovi, duhovi ali višja energija.

Pinzu se je z bratom vzpenjal po Ledenem slapu in nič ni kazalo, da bi se moralo zgoditi kaj usodnega. In vendar... Ko se je Pinzu, ki je hodil spredaj, sredi Slapu nenadoma ozrl kot v hudi slutnji, se mu je v trenutku zazdelo, da se mu podira svet na glavo, takoj nato pa, da je zapadel v hude moreče sanje, iz katerih ni izhoda: brata ni bilo od nikoder! Kot da bi prešel v druge svetove, kjer obstaja le duh in je telo nekaj minljivega.

Zaprj je oči in jih nato široko razprl, kot bi upal na čudež - skrajno možnost bratove rešitve: toda brata kljub temu ni bilo od nikoder. Nevidno in neslišno je strmoglavil v eno od orjaških razpok, ki zevajo v tej stalno se premikajoči ledeni gmoti. Nihče ga ni več videl...

POGOVOR, KI GA NI

Odtlej Pinzu še bolj odločno, vztrajno in prepričano zebra svojo molitev k bogovom, kadar stopa prek Ledenege slapu, in ne odneha, dokler ni Slap za njim. Takrat se resnično oddahne, saj lahko vsak korak skriva zasedo, ki je ugonobila njegovega brata. Snežna pot, pod njo pa skrit prepad, ki se je morda odprl prav te dni, da bi zadostil svojemu nenasitnemu pohlepu po človeških življenjih. V Lednem slapu pod Everestom je svojo pot končalo veliko šerp, zato mu izkazuje tako spoštovanje. Tudi zaradi spomina na Pinzujevega brata, ki je nenadoma kot izpuhtel in odšel v drugo razsežnost, kjer ostane le spomin.

Sicer sem Pinzujja prvič opazil in se z njim pogovoril ob dogodku, pri katerem mi je bilo neprijetno. Nekega dne sem ga namreč videl, kako pere Sergiovo perilo. Ko sem se pozanimal, kako in kaj, je moje začudenje, nato pa ogorčenje raslo. Sergio je namreč Pinzujju dal sto rupij, kar je za njihove razmere čedna vsota, da mu opere nekaj perila in obleke. Sto rupij: enodneveni zaslužek nižinskega nosača.

Ob ogorčenju na soplezalca sem se zamislil. Pinzu je Sergiovo perilo prav divje obračal v vedru in je bil verjetno tudi zadovoljen, da je z relativno malo dela zaslužil toliko denarja. Pri tem pa sem pomislil na ponižanje, da si šerpa služi vsakdanji kruh s pranjem perila enega od naših alpinistov. Ob tej misli mi je bilo zelo nelagodno, občutki pa nikoli ne varajo.

ln vendar, morda obstaja tudi druga resnica. Domislil sem se namreč, kako sem se pred leti podil po Indiji. Pot me je zanesla v Kalkuto, tam pa se mi je, ko na to še nisem bil pripravljen, nenadoma ponudil kuli, da me s svojo rikšo, ki jo vleče z rokami, za majhen denar popelje kamorkoli. Brez pomišljanja sem odbil, saj se mi je zdela misel, da me bo vozil človek s svojimi nogami, dobesedno neznosna. Zdelo se mi je celo, da je to klasičen primer izkoriščanja človeka po človeku.

Toda ko sem rikšarja zavrnil, je tudi luč v njegovih očeh ugasnila. Nadejal se je zaslužka, pa se je moral odpovedati temu upanju. Z očmi me je rottil, naj me vendar popelje, jaz pa sem ga - tega sem se žal prepozno zavedel - nečloveško in kruto zavrnil zaradi svoje... pretirane človečnosti.

To napako sem popravil nekaj dni kasneje v New Delhiju. Z veseljem sem najel rikšarja, med vožnjo pa je možakar veselo prepeval...

Kaj pa, če je imel tudi v tem primeru Sergio prav in je le moja občutljivost neprimerna za te kraje in napačna za to miselnost? Vendar, kaj pravi pregovor? Ne želi drugemu tistega, kar si ne bi želel, da bi drugi naredili tebi. Jaz ne bi šerpi nikoli pral perila, pa naj me ustrelijo. Resnica ima torej vedno dva obraza, oba pa sta tudi vedno enako resnična...

»Bili so na vrhu...«, mi reče. Pričakoval sem besede: »Vrh, vrh...«, ali pa »posrečilo se jim je, posrečilo se jim je...«, tako pa me rahlo presenetil.

»Kdo?« vprašam v odgovor. Presenečen sem. Prepričan sem, da je v moji podzavesti tlel stavek: »Ma va?«, kaj res? Vendar sem ga zatrl za bolj priročen in pravzaprav medel in nepristranski »kdo?«

»Dva Francoza, Kanadčan in Američan,« spet odgovori, ne more pa še vdihniti topline v svoje besede. Kot da bi bil zamišljen sam vase in njegove stavke sestavlja energija, ki je ločena od njegovih telesnih reakcij. Pogovarjata se dve drugi osebi, ne jaz in Lorenzo. Torej naju je vrh drugih še kako prizadel.

Mož otipljivi jaz, ki trenutno prebiva v tej bazi, pa čeprav mu misel stalno uhaja iz nje, bi se začudil in bi ga vprašal, kdo mu je sporočil to veliko novico, ko pa sem ga videl, da se je vračal iz japonsko-korejske baze in ne iz francoske ali ameriške.

Vendar pa ta najin pogovor poteka in drugačni razsežnosti.

»Kdaj?« nadaljuje moj dvojnik, ki je sad čudne alkimije časa, kraja in prostora, v katerem bivam. Vtis imam, da bi človek brez čustev, reakcij in možganov, ki bi ga postavili sem za mesec dni, govoril tako kot midva. Slutim pa, da je moja misel, tista najgloblja, resnična, nekje daleč. Morda je že dolgo daleč od tega ledenika, ki mi ni mogel osvojiti srca in vlti navdušenja za te pretirano velike ledene odlo-me, ki nam grozijo na poti na goro.

»Prav sedaj...«, premislek, »morda pred dvajsetimi minutami.« Lorenzo med odpiranjem ust obmolkne, kot da bi mu bilo žal, da je govoril preveč.

»In to si zvedel tako hitro?« vprašam, čeprav me odgovor sploh ne zanima. Sicer pa, ali je to sploh vprašanje? Hotel sem le doseči, da pogovor med nama ne bi zamrl. Morda celo upam, da bom med njim začutil tisto noro željo po vrhu, ki bi bila v tem trenutku najbolj logična, razumljiva, pa tudi nujna, saj je vrh ne samo moja želja ali strast, temveč predvsem dolžnost. O tem se hočem prepričati, čeprav natanko vem, da to ni res. Dolžnosti obstajajo le v birokratskih govorih, ne pa v duši posameznika. Morda pa si le želim, da vedno navdušeni Lorenzo prenese name nekaj svojega navdušenja.

Vendar spretno prikriva svoja čustva. Ali je zavisten? Ali je presrečen, ker mu to pomeni, da bo tudi sam dosegel vrh? Ali pa je res samo brezbrizen in ga zanima le lasten uspeh? Ne vem in nenadoma me ne zanima več. Strežnem se. Ne bom vlek el besed iz človeka, ki jih ima dobesedno prilepljene na jezik.

»Bil sem pri Korejcih, pa je prišel Francoz, ki jim je sporočil novico,« mi odgovori z istim tonom brez barve, čustev in tresljajev. Sedaj nimam več moči, da bi nadaljeval pogovor. Morda je tudi njemu neznosen, pa si ne more pomagati. Morda bi želel biti sam, pa ga le nadlegujem s svojimi vprašanji. Zato pomolčim ter mu nato sledim, ko gre sporočit novico v veliki šotor.

Čeprav je bil vrh pričakovan, je vendarle vnesel dosti nemira v našo bazo. Mica reče Andreju: »Takoj morava gor!« Andrej pa jo le negotovo gleda. Naenkrat se vsem mudi, kot bi bilo presenečenje, da je naposled napočil čas končne zmage. Saj je zato tukaj več kot dvesto ljudi...

In vendar, eno je želja, drugo pa je želja, ki se ti uresniči. Če se pa uresniči želja nekemu, ki je prav tako sposoben, strasten, željan in srečen kot ti, zakaj se ne bi še tebi?

Vendar me nervoza v bazi moti. Zbuja mi vtis nekakšne negotovosti, nekega dvoma, ki grozi, da se bo kmalu razpočil, pa vem, da se ne bo nikoli.

ISKANJE STVARNOSTI

Odpravim se na ledenik za bazo, da bi poiskal okostnjak. Nočem ga najti. Pod pretvezo iskanja se hočem sprehoditi po ledeniški groblji, za katero sem vedel, da mi bo pripravila raznovrstna presenečenja. Hotel sem dobiti nekaj, kar bi me spet postavilo na trdna tla, nekaj podobnega kot okostnjak, morda pa le spomin iz preteklosti.

Hočem najti kakšno razdejanje, ki bi mi pred oči pričaralo divji himalajski vihar, ki buta v našo nemoč in odnaša šotore, ki trga vrvi in zabrisuje sledi, ki tuli skozi meglo in para možgane. Želim si šoka, da bi okostnjak postal resničen, vsakdanji, nekaj, kar ni izjema in spada v pravila igre, ki jo igram. Nekaj, kar bi mi neprijeten okus v ustih, ki sem ga dobil ob novici o okostnjaku, spremenilo v sicer vznemirljiv dogodek trenutne vsakdanjosti, ki je na tem ledeniku in ne lebdi nad njim.

S tesnim srcem zakoračim na enega od ozkih morenskih pasov med vrstama visokih ledenih vzpetin. Pet, deset, tudi dvajset metrov. Za trenutek pomislim, da bi se vrnil po dereze, vendar se nočem vračati. Le previden bom. Če ne bo šlo naprej, ne bom silil prek seraka v naslednji morenski pas, temveč se bom kratko vrnil.

Sem v nezemeljski pokrajini. Korak je čedalje bolj počasen. Bojim se tistega, kar me čaka za ovinkom: resničnosti. In vendar naredim odločilen korak in se naposled najdem pred prizorom, ki sem ga iskal in tudi pričakoval. Dolina se naenkrat razširi, da se najdem v petdeset metrov širokem amfiteatru, ki ga obkrožajo

visoki in strmi ledni odlomi, ki izzivalno stegujejo svoje konice v nebo. In v amfiteatru pravo razdejanje: strgani šotori, stare konzerve, porabljeni kartuše, konci prastarih in preperelih vrvi, kosi blaga, puhovk, zlomljene šotorske palice, scefrane rokavice, razbita očala.

Ogledujem se naokoli. Prav gotovo je okostnjak lahko tukaj... ali kje drugje. To ni niti pomembno. Iskal sem razdejanje in razdejanje sem tudi našel. Hotel sem trdo pristati na trda tla in sem še vedno brez sape. Tudi to je moja sedanja resničnost. Tudi in večkrat predvsem ta. Razdejanje, ki diši po neuspehu in smrti. Do sedaj sem videl le urejene šotore in žive ljudi, ki so korakali in postavili vse na kocko za bližnji uspeh. Sedaj vem, da je neke tu že zdavnaj mrtev človek in raztrgani šotori, ki jih je sem nametala usoda, odložil orkanski veter ali pa golo naključje.

Toda zakaj sem si želel pogleda na to razdejanje? Ker sem hotel spet stopiti v resničnost, ki se mi je izmuznila med prsti. To pa sem lahko storil le s pretresom. Nenadoma sem se spomnil, da potrebujem pretrese, če hočem nadaljevati pot, na katero sem stopil. Na trdo pot ni mogoče stopiti nalahko: to sem pozabil. Starejši ko si, vse bolj si želiš položnejših poti, po katerih lahko stopaš vse bolj nalahko. Kolikor bolj tvoje oči izgubljajo blesk daljnih obzorij in odsev prostranih morij, toliko bolj mora biti morje razburkano, če hočeš preživeti prihod zavedanja, da je vsakemu namenjeno odhajanje.

Spomnim se, kako sem se odpravil na najbolj divje potovanje, kar sem jih kdaj opravil, skozi pragozdove in prek območij, v katera ne sme stopiti tujec, skozi države, kjer ne vedo, kaj pomeni beseda demokracija in še niso nikoli videli človeka z blede poltjo, skozi revščino, kjer kraljujeta nasilje in obup, samo zato, ker sem se doma nekega jutra zavedel, da ni več sija v mojih očeh, da so moji gibi čedalje bolj rutinski in moje želje zmerom bolj vsakdanje.

MRTVI KOREJEC

Moja vrnitev v taborišče dve, ko sem se dokončno odpovedal vrhu, bo ostala za vedno zavita v tančico neopredeljivega. Vem le, da sem bil nekoliko omotičen, po možganih se mi je podila megla, obenem pa nisem čutil nobene teže. Na odpoved nisem hotel misliti: bal sem se, da se mi bo v zavest počasi prikraedel občutek poraza. Po glavi so se mi vrtincih viharji in divji vetrovi, sončni žarki in povodnji, potresi in negibne pokrajine, jaz sem pa le pazil, da bi vsaj za sedaj ostali na robu zavesti, neke med podzavestjo in neizrečeno prepovedano besedo.

Ko s takimi občutki sedim v šotoru in s praznim pogledom zrem na ledenik, videvam le sence, ki hodijo mimo in se izgubljajo na belih širjavah

pod menoj. Nekateri so poskočni in veselo pozdravljajo - ti so bili na vrhu, skoraj pozabil sem, da je danes, po včerajšnjem ugodnem dnevu osvojitve Sagarmate, dan sestopanja -, drugi pa so nekam tihi in mrki ter mi, ko jih pogledam, kvečjemu nejevoljno pomahajo s cepinom. To so poraženci. Skušam odgnati to misel. Tudi jaz sem po splošnih merilih poraženec_____

Na spodnji del ledenika se počasi prikradejo prve sence, ki napovedujejo nepreklicno napredovanje večera in z njim peklenski mraz. Tega se sedaj bojim, ker čutim, da se mi že sedaj čedalje bolj v dušo zajeda mraz, čutim pa, da dvojnemu napadu ne bom kos. Na ledeniku zagledam postavnega človeka, ki mi najprej pomaha, potem me nekam skrivnostno pogleda, nato pa, ne da bi ga karkoli vprašal, se že vzpenja po lahni kamniti drči proti mojemu šotoru.

Ko je pred mano, me le površno pogleda in me takoj vpraša: »Si bil na vrhu?«

»Ne,« mu kratko odgovorim in ob tem ne pokažem nobenega občutka.

»Pa boš šel?« še vrta in se mi prvič zazre v obraz.

»Bom poskušal,« govori bolj moj jezik kot moja duša.

Pred nekaj minutami sem namreč imel zvezo s Silvom, ki je še vedno v taborišču tri. Višje že močno piha, zato je svoj vzpon na Sedlo odložil na jutri. Z njim je tudi Pinzu. Ko sem Silvu rekel, da se odpovedujem napredovanju, mi je zelo vznejevoljen odvrnil: »Kaj si pa predstavljaš?! Jutri navsezgodaj boš lepo prišel na trojko, nato jo bomo skupaj mahnilo proti vrhu...«

»Ja,« mu dahnem, v sebi pa čutim, da blefiram. Vendar pa mi njegovo zaupanje dobro de. »Dobro,« še nadaljuje, »slišiva se na zvezi zvečer in jutri navsezgodaj. Zdravo.«

Konec zveze. Nepreklicno, jaz pa čutim, da svoje obljube, svojih želja ne bom uresničil. Ta odpoved diši po mrzlem vetru, ki zapiha takrat, kadar te hoče spomniti, da je končna postaja človekovega življenja le in samo smrt, pa če se še tako naprezaš, da bi ovrgel to logiko. Zmrzila me je do dna duše, neznan bradati alpinist, ki sedaj nekaj dreza vame, pa me je zalotil v tem stanju šibkosti in duševne krhkosti.

Motilec mojega miru spet dregne v mojo zamaknjenost, ki diši po glavobolu in po roteči prošnji »pustite me pri miru«, me nekam nemirno pogleda. Očitno je, da mu je nerodno, saj je opazil, da mi je njegova družba odveč:

»Oprosti, če te motim (hvala, si mislim), vendar je pomembno (zate, si spet mislim). Sem član francoske mednarodne komercialne odprave, sicer pa Nemeč, in sem bil včeraj na vrhu. Ko sem se vračal, sem na Južnem vrhu videl Korejca, čisto mladega in nebogljenega, kako je zdel v snegu. Natančno sem ga pogledal, ker

je sedel nenavadno, kot bi ga zvijala bolečina, ki je tako neznosna, da mu je vse počasi že vseeno. Obraz je imel spačen, teman, ves zguban in povsem nečloveški, pogled pa je bil podoben pogledu blazneža, ki ima najhujši izbruh, preden se dokončno umiri.«

Nemeč pozorno pogleda, ali mu sledim, in se verjetno malo oddahne, ko vidi, da me njegova zgodba zanima, pa nadaljuje:

»Ko sem tako gledal Korejčka, se je v preblisku jasnosti zazrl vame ter nepričakovano, s skrajnimi močmi skočil pokonci. Zakadil se je proti meni, me divje objel, me krčevito stisnil s svojimi rokami v nor objem ter se mi viharno, z glasom, ki ni imel nič človeškega, večkrat zadri v obraz: 'Daj mi kisik, daj mi kisik!' Divje me je stiskal in mi skušal iztrgati nahrbtnik, v katerem sem imel jeklenko. Ob pogledu na zbegani in divji obraz neuravnovešenca sem se prestrašil in povsem zmedel.

Dal sem mu nahrbtnik s kisikom in skoraj zbežal v dolino. Med potjo se nisem ustavil in ozrl, saj sem se tega norca bal, začel pa sem tudi premišljevat, kakšno neumnost sem naredil. Odstopil sem mu namreč nahrbtnik s kisikom, toda v njem je bilo tudi štiri tisoč dolarjev, kar ni hudo - hujše je, da je bil v njem fotografski aparat z mojimi posnetki z vrha...« Brezizrazni bradati Nemeč - tu so čisto vsi bradati - me spet pogleda z izrazom, češ, sedaj razumeš, zakaj te nadlegujem. Ob njegovi roteči prošnji za razumevanje ostanem povsem neprizadet, nato pa nekoliko negotovo in dvomeče nadaljuje: »Sedaj... sedaj bi te prosil za uslugo... Vem, da je grozno tisto, kar te sprašujem, toda, razumeš, kako je to pomembno zame... Fotografije... Štiri tisoč dolarjev... Če prideš na vrh in tam... vidiš Korejca, mu vzemi iz nahrbtnika fotoaparat in denar.«

Nemeč pomolči. Nerodno mu je, vendar pa se zdaj, ko je izrazil svojo prošnjo, vidno oddahne. »Vem, daje grozno, karte prosim,« ponovi. Jaz pa se čutim popolnoma praznega, brez občutkov in brez misli. Glavo imam popolnoma prazno, ta praznina pa odmeva v odgovoru.

»Ne vem... ne vem, ali bom šel na vrh, morda bodo šli na vrh drugi iz moje odprave... Pridi jutri v našo bazo, mi smo ekspedicija Alpe Adria, saj nas poznaš, Slovenci, Italijani, pa se bomo pogovorili...«

To izrečem tako brezbarvno, da se mi Nemeč le zahvali, odgovori, da se bo zagotovo oglasil, in že hiti navzdol po ledeniku v temo, ki se vse bolj gosti in že skoraj popolnoma osvoji ta dan, poln mraza, nejasnosti in senčne omake.

BISERI POD SNEGOM

Sedaj Johanu razlagam, kako sem se noro in glasno poslavljaval od svojega Nepala, on pa se zamisli nekam v daljavo, malo utiša glas in

začne pripovedovati najbolj živ spomin s poti, ki se sedaj zaključuje:

»Veš, zadnji del grebena pred vrhom Everesta sem prehodil kot v sanjari. Na Južnem vrhu, ko je Sagarmata kot na dlani, sem si bil končno gotov, da bom vrh dosegel. Odvrigel sem prazno kisikovo jeklenko, z lahkoto preplezal Hillarjevo stopnjo, saj je bila čezno napeta vrh - če je ne bi bilo, bi se tam morda polovica tistih, ki se vzpenjajo proti vrhu, obrnila - ter se odpravil svojim sanjam naproti. Pred mano je bila le položna vzpetina, jaz pa sem pobiral svoje bisere pod nogami. Prihajal sem v čudežno deželo, vsak korak mi je bil v užitek, kot da bi se pripravljval na končno slavje in katarzo.

Bil sem srečen, razumeš? Odvrigel sem vse misli, ki so mi težile dušo, moj duh pa je lahkotno plaval nad to čudežno hojo. Nekaj posebnega so zadnji koraki, preden stopiš na točko, od koder te pelje pot samo še navzdol. Prepričan si, da boš prišel, pa se hočeš na ta prihod čim bolj pripraviti.

Počasi sem pobiral stopinje po snegu, nikamor se mi ni mudilo, čedalje bolj sem se utapjal v svetlobi, ki me je naposled vsega obdala. Takrat sem razumel, da sem prispel. Objel sem Mico, Andreja in Lakhpo in se posvetil biserom, ki jih je nekdo že pred davnim časom prinesel na vrh Everesta in so čakali samo mene, da jih odkrijem...«

Gneča na Everestu

Kot piše v reviji Hrvatski planinar **Darko Berljak**, letošnjega 20. maja alpinisti dolgo ne bodo pozabili. Opoldne ta dan je namreč pod Hillarjevo stopnjo kakšnih šestdeset metrov pod vrhom Everesta kar čedna kolona plezalcev v vrsti čakala, da bi prišla na vrsto in lahko nadaljevala vzpon. Ta dan je bilo na vrhu 32 ljudi (do konca sezone pa jih je bilo kar 58), tako da je bila gneča na zadnjem težavnem mestu pod vrhom zares nepopisna. Novozelandčani so hoteli dol, Indijci gor, vmešali so se Čilenci, enemu od Indijcev je zdrsnilo, ujel se je za nogo Novozelandčana in je prav malo manjkalo, pa bi oba po najkrajši poti zletela v globino in dolino. Drug drugega so žalili v vseh jezikih in zraven vzklikali »fašisti«, »lopovi«, »barabe« in podobno.

Prav težko bi tudi bilo drugače, kajti podjetni Nepalci so Everest hkrati prodali trinajstim odpravam, v katerih je bilo 268 alpinistov, kar dvanajst odprav pa je izbralo klasično smer prek Južnega sedla. V baznem taboru so imeli Nizozemci in Španci hud obračun, ko so se sporekli za prostore, kjer naj bi stali šotori in kjer naj bi bila stranišča. Američani in Novozelandčani so na vrh

Johan za hip obmolkne, hoče nadaljevati, pa spet pomolči, kot bi mi hotel povedati: To ti pripovedujem, toda tisto, kar sem tam občutil, je sedaj samo v mojem srcu, ti lahko le slutiš odsev tega blišča... Potem me živo pogleda in končno nadaljuje:

»Pot navzdol ima v sebi nekaj otožnega, jaz pa sem bil lahak kot peresce. To so trenutki, ki jih ne bom nikoli pozabil. To so občutki, ki jih bom za vedno ohranil v duši in ko si jih bom poustvaril, bodo še vedno tako vznemirljivi, božanski in svetli kot takrat, ko sem jih prvič doživel. Samo za te trenutke se je splašalo stopiti na najvišjo točko sveta, na teme boginje matere zemlje Sagarmate...«

Johan me pogleda, češ, saj me razumeš, jaz mu pa te čudovite trenutke zavidam. Zaslužil si jih je, sedaj pa jih bo užival vse življenje. Tako ti jih privoščim, Johan! Dva meseca garanja za nekaj trenutkov. In vendar se je splašalo. Saj se splašajo leta trpljenja za sekundo upanja, saj živimo le zato, da bomo nekega dne lahko rekli: »Priznam, da sem živel...«

In Everest nam je v nekem obdobju našega življenja, ne svetlem ne temnem, ne žalostnem ne veselem, ne srečnem ne nesrečnem, ne odločilnem ne nepomembnem, pač bolj vsakdanjem kot ne, kot se to rado zgodi, pomagal živeti...

vodili kliente po uradni ceni 35000 dolarjev na osebo, drugi pa so imeli podobne, vendar precej cenejše aranžmane, sklenjene na hitro v Katmanduju z ljudmi, ki so se hoteli kar tam pridružiti skupini.

V tej gneči ni nihče nikogar poznal; najbolje se je še znašlo nedoločljivo število »padalcev«, ki so se brez kakršnegakoli dovoljenja in opreme pojavili v višinskih taborih in se vzpenjali skupaj z drugimi, ne da bi v to vložili en sam lasten dolar. Eden od njih, **Jonathan Pratt**, ki se je najbolj delal Angleža, kar je v resnici tudi bil, je celo prišel na vrh. Vendar so ga po vrnitvi odkrili in je dobil enako kazen kot vsi njemu podobni - pet let mu je prepovedano priti v Nepal. Enako se je zgodilo tudi devetim Rusom, ki jim je bila smer po Južnem steburu pretežka in so se preusmerili na klasično smer. Uporaba tuje opreme in tatvina hrane se je povečevala z nadmorsko višino.

Pet ljudi je ta čas na gori umrlo. Dva Indijca sta zmrznila, ker jima ni uspelo priti do tabora na Južnem sedlu, en Japonec je umrl, ko je padel na severovzhodnem grebenu, še en Indijec in nepalski kuhar(!) sta umrla, ko sta šla v reševalno akcijo.

Vsi ti dogodki pa so zasenčili nekatera druga dogajanja. Na Everestu je v tej sezoni

ZAKAJ NA MOUNT MCKINLEYU UMRE TOLIKO ALPINISTOV

MRZLA AMERIŠKA GROBNICA

JOŽEF NYKA

Mount McKinley (6193 m), ki je zadnji čas bolj znan kot Denali, ni le eden od najmočnejših gorskih masivov na zemeljski krogli, ampak tudi eden od najbolj nevarnih. Druga polovica letošnjega maja je to zelo zgovorno potrdila. Kot smo zvedeli od H. Adamsa Carterja, urednika revije American Alpine Journal, je med 15. in 31. majem na pobočjih te gore 11 ljudi izgubilo življenje, in sicer v petih nesrečah.

Gora leži severno od 60. vzporednika in je znana po izredno ostri klimi. Viharji na Denaliju so legendarni in temperature tako nizke, da mora vsak obiskovalec najresneje računati s poškodbami zaradi omrzlin. Temu je treba prišteti še dejavniki, ki ga znanstveniki sicer dobro poznajo, alpinisti pa ga komajda jemljejo resno. Zaradi severne lege ima Mount McKinley bistveno nižji zračni pritisk kot vsi drugi šesttisočaki in so zato tam vplivi višine takšni, kot so v osrednji Aziji na sedemtisočakih.

Medtem ko je bil v Himalaji, nepalski in tibetanski, leta 1991 vzrok smrti v približno 75 odstotkih primerov plaz, je bil na Denaliju najpogostej-

uspelo enemu samemu človeku, da se je nanj povzpel brez uporabe dodatnega kisika. Ta mož je bil šerpa Ang Rita. To je bil njegov že sedmi vzpon na vrh te gore in je v tej konkurenci seveda najboljši na svetu.

Omenimo naj še najhitrejši vzpon in sestop na Everest po klasični smeri. Rekord ima Francoz Marc Batard, ki je za vzpon iz baznega tabora na vrh in za sestop nazaj potreboval natančno 22 ur in 29 minut.

Edini človek, ki se je povzpel na vseh 8872 metrov (to višino omenjajo zadnji čas namesto 8848 metrov, kolikor je veljalo doslej) od morske obale do vrha, je Avstrijec Tim Macartney-Snape, ki je najprej zabredel v morsko vodo Bengalskega zaliva, šel od tod peš v Nepal, nadaljeval po tej državi pot do Everesta in priplezal prav na vrh.

To je vsekakor nenavaden rekord, kakršnih je bilo na Everestu in okoli njega že poprej kar nekaj, o čemer beremo beležke in reportaže v starih knjigah in časopisih.

Neki Maurice Wilson se je leta 1935 preoblekel v Tibetanca, prehodil celoten Tibet ter se začel, opremljen samo s torbo, v kateri je imel le kruh, slanino in fotografski aparat, vzpenjati na Everest. Za vedno je izginil nekje v višini okoli 6000 metrov.

ši vzrok smrti padec (maja letos v več kot 80 odstotkih primerov). Če hočemo biti natančnejši: to je bil neposreden vzrok, kajti neredko sta bila posledica tega izčrpanost, manjša odpornost in šok zaradi mraza. V svojih letnih komentarjih opozarja National Park Service še na neko drugo »Denalijevo uganko«. Čeprav je tujcev (Neameričanov, ki niso iz ZDA) tod vsako leto le približno 35 odstotkov celotnega števila alpinistov, velja skoraj 75 odstotkov reševalnih akcij prav njim. V zadnjem desetletju je bilo 80 odstotkov smrtnih žrtev na gori tujcev - maja letos se je ta odstotek povečal celo na 90: med 11 smrtno ponesrečenimi je bil le en sam alpinist državljan ZDA.

In še ena ugotovitev, ki daje povod za razmišljanje: največja večina teh enajstih smrtnih žrtev vsaj navidez niso bili nikakršni začetniki. Nasprotno: nekateri med njimi so spadali med svetovno elito. Giovanni Calcagno iz Italije, ki je zdrsnil skupaj s soplezalcem 15. maja, je bil priznan pionir vertikal v Alpah, imel pa je tudi zavidanja vredne himalajske izkušnje: tam je splezal na vrhove petih osemtisočakov, med katerimi je bil tudi zloglasni K-2 leta 1986. Ali pa Mugs Stump, edini Američan, ki je 22. maja umrl v eni od ledeniških razpok. V zadnjih letih si je pridobil ime zaradi svojih prekrasnih šolo vzponov. Njegov samotni vzpon prek 2500 metrov visoke zahodne stene antarktične Mount Tyree leta 1989 velja kot eden izmed največjih takšnih dosežkov nasploh. Dne 31. maja pa so v Messnerjevem ozebniku štirje izkušeni in na hud mraz navajeni Kanadčani padli v smrt.

Sicer natančna statistika izpričuje, da je bilo lani, leta 1991, na Mount McKinlevu 935 alpinistov, 557 pa je bilo tako srečnih, da so lahko uživali razgled z vrha. To je kar precej manj kot leta 1990 ali 1989, toda če to primerjamo z vzponi pred 20 leti, je to vendarle petkratno povečanje. Ali bo nova serija nesreč zaustavila naval na goro ali ga vsaj omilila? To si komajda lahko mislimo. Tragedije na gorah prej vlečejo v gore kot odvračajo od njih. Ta fenomen je znan že od leta Gospodovega 1865 - spomnimo se samo Matterhorna.

Toliko časa je tiskarski škrat pustil Planinski vestnik pri miru, da smo že mislili, da je za vedno šel v druga lovišča. V letošnji 11. številki pa se nam je spet oglasil: namesto slike Mont Blanca je na stran 490 podtaknil fotografijo Krnskega jezera. Škrata smo že pokarali, bralcem pa se opravičujemo za to napako.

NI TREBA, DA JE VISOKA GORA, LAHKO JE NIZEK GRIČEK

OGLEDOVANJE SVETEGA DANIJELA

NADA KOSTANJEVIC

Ta reč res ni planinski cilj, a ko ste delali transversalo, ste se večkrat peljali mimo cerkvice sv. Danijela v Sanaboru. In ravno tako kot mene je morda tudi vas zanimalo, kakšna je znotraj, a niste vedeli, koga vprašati za ključ.

Moja soseda Torca (Viktorija), doma iz Sanabora, mi je pravila, da je cerkvica čudovito lepa, da je v oltarju upodobljen Danijel med Levi.

Torca je umrla, a jaz nikakor nisem prišla v Sanabor.

Moj pokojni mož je bil referent za premoženjskopravne zadeve v občini in ker je vedel, kako me zanima vipavska okolica, me je večkrat poslal po kakem manj pomembnem občinskem poslu v kakšno bližnjo vas. Tako naju je s pastorko Marijo poslal v Sanabor, ko je tja vodila še makadamska cesta. Seveda bi lepše bilo iti skozi gozd, a ker sem upala, da bom ustavila kakšen avto, sva šli skozi Vrhpolje in potem po »rajdah«, ki gredo ob rečici Beli. Ob Beli je danes blizu križišča plezalni vrtec, takrat pa ga še ni bilo. Poleti je boljši od Gradiške Ture, ker je v senci in tam ni kač, pod njim pa žubori in teče Bela in tudi če pobere »snoborsko« umazanijo, se do tja že očisti.

DVE DESETLETJI PREDAHA

Ko sva bili že blizu Zavetnikov, predmestja Sanabora, ki premorejo nekaj hiš, dva vikenda in križišče, me vpraša Marija:

»Mati, ali zvoni v Sanaboru poldne?«

»Seveda zvoni!«

»Ali zvoni tudi večno uro?«

»Seveda, če kak Sanaborec umre!«

Ravno tisti hip je doli v Vipavi povozilo enega Sanaborca, kakor sva zvečer izvedeli.

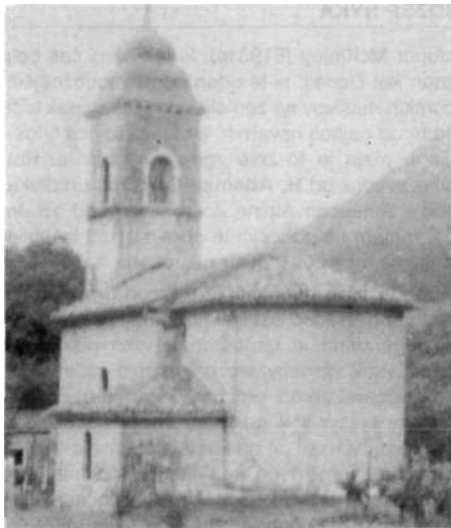
»Mati, ali bova videli sanaborsko cerkev?«

»Seveda, saj gremo po opravih k cerkvnikovemu bratu.«

Pokazala sem ji, kod se gre na Col po cesti, kod po bližnjici. Pokazala sem ji Višnje in Podkraj, cesto, ki gre proti Nanosu.

Ker je cerkvica stran od ceste, sva najprej šli k cerkvnikovemu bratu po opravih. In tam sva dobili cerkvnika - s povito glavo in razpraskan obrazom. Živino je napajal, se vsedel na rob korita, zavrtelo se mu je v glavi in je padel ter se krepko poškodoval.

Ne spominjam se, ali sva opravili, za kar so naju poslali, ali ne. Cerkve sv. Danijela potem še dolgih 20 let nisem videla od znotraj. Lani sredi oktobra pa sem oblekla trenirko, vzela s seboj knjigo o gobah in torbo, v katero bi z malo

Sveti Danijel v Sanaboru, v ozadju Kovk
Foto: Gregor Kostanjevic

dobre volje zlezel kakšen suh človek, in se podala po »ta novi« gozdni cesti nad Vrhpoljem, dokler ta gozdna cesta ne crkne. Pred tem sem šla mimo nekaj lepih jas, na katerih sem dobila pet mini gobic, ki jim ne vem ne imena in ne porekla.

Nato pridem do simpatičnega travnika, na katerem je lovska preža. Tu srečam dva mulca, vsakega z veliko in zelo prazno vrečo. Zaupata mi, da sta našla eno celo gobo doslej, a si je nista upala pobrati, ker ne vesta, če je dobra.

Tu se borovna neha in se začnejo Guršče in Kraji. Borovna je bolj proti jugozahodu, proti severovzhodu in sanaborski kotlini pa je bolj listnat gozd.

V TRENIRKAH NA ŽEGNANJE

Borovna ima burno zgodovino. Nekoč je bila tu goličava, kjer so se pasle ovce. Danes bi v Vipavi že še našel kakšno kozo, ovac pa ne več. Borovno so nasadili z bori za stare Avstrije. Sadili so jo reveži, ki so potrebovali občinsko dovoljenje za poroko. Če je vsadil toliko borov, se je lahko oženil, saj je nekaj koristi naredil, tudi če bi potem družino morala živeti občina.

Prišla sem po Krajski poti na oni ovinek nanoške ceste, s katerega je lep razgled na kotlino, v kateri je Sanabor, in na nasproti ležeče gorske vasi. Ker je z Javornika videti morje, pravijo, da je od tam kralj Albuin prvič zagledal Jadran. Cesto na Nanos je gradila italijanska

vojska in so zato na skalo postavili spominsko ploščo. Nekdo jo je premazal. Le čemu? Saj je cesta prinesla dosti dobrega v te kraje, a v nanoško bitko so šli okupatorji po drugi poti.

Tu sem ob cesti videla smrečje. Saj res, fantiča sta mi povedala, da bodo danes v Sanaboru žegnali zvonove... Malo sem pogledala svojo ne preveč čisto trenirko, svojo torbo, po kateri se je valjalo nekaj gobic, si mislila »korajža velja« ter se po cesti spustila v sanaborsko vas.

Moja prijateljica Pavla je mislila, da jo bo kap, ko me je zagledala v prelepi opravi, a mi je vendar rekla: »Veste kaj, do posvetitve zvonov je še pol ure, vsedite se v cerkveno klop, nihče ne bo videl, kako ste oblečeni...«

Šla sem mimo edinega kozolca v Vipavski dolini, pod tistim gričem, na katerem je nekaj starih francoskih utrd, šla mimo znamenja, ki je čudovito lepo, in se zmuznila v končno tudi meni odprto cerkev. Pred njo sta bila oba lepo okrašena zvonova in nekaj kladiv za pritrkavanje. Ker so se ljudje že začeli zbirati, sem raje smuknila noter. Velika sem in mi zgornjega dela trenirke ni uspelo skriti, toda vsaj hlač in superg ni bilo videti.

Ogledala sem si res lepo oltarno sliko Danijela med levi. Za sliko pa so tri freske: Mojzes, David in Elija, ki mu krokar nosi hrano. Cerkev se imenuje Sv. Danijel ob jezeru, saj je po izročilu bilo tu jezero in si je šele potem rečica Bela utrla pot in je jezero odteklo. Pokopališče je polno lepih spomenikov, kot so jih polna vsa moderna pokopališča. Pravijo pa, da je to eno od najstarejših pokopališč v Vipavski dolini in so nanj pokopavali pokojnike celo iz Črnič.

Med posvetitvijo zvonov in med mašo sem se tiščala v klopi, kolikor sem le mogla. Cerkev je majhna, gneča velika, in tako upam, da sem šla mimo neopazno.

RESNICA PRIDE NA DAN

Toda ko je bilo maše konec, nas je gospod **škof Pirih** povabil k ofru za še ne povsem plačane zvonove...

Denar vedno nosim s seboj, rejenca pravita - »ne vpelji nas v skušnjava, imej solde s seboj, jih vsaj zapravili ne bomo.« Tako sem tudi jaz v vsem sijaju svoje umazane in prevelike trenirke ter pošvedranih telovadnih copat stopila pred nasmejan obraz našega škofa. Vsakemu je dal roko, seveda tudi meni, ko sem položila dar v košarico. Ko pa me je zagledal, se je še bolj nasmejal. Najbrž sva oba pomislila isto: meni bi pristajala kikka, njemu pa hlače, a kaj, ko je bilo ravno obratno...

Po maši so nekateri Sanaborci začeli s kladivi tolči po zvonovih, drugi pa ponujati sladko pecivo in tradicionalno kisló sanaborsko vino ter vročo in okusno kavo.

Tako sem videla Danijela tudi od znotraj in še njega dala v svojo zbirko ogledanih cerkva.

Kdo je podrl kapelico?

V »Delu« z dne 24. septembra na 10. strani pod naslovom »Na Triglavu ni zvonov želja« avtor **Ivan Sivec** med drugim piše o porušenju kapelice na Kredarici: »Madež, ki si ga je **oblast** privoščila leta 1952, ko je **porušila** Aljaževo kapelico na Kredarici...«

Ta navedba ni točna in ni resnična. Tega ni storila tedanja oblast, pač pa je bilo to vsega obsojanja vredno dejanje posameznika. To je raziskal in ugotavljal duhovnik - domačin iz Zg. Radovne, ki o tem pod psevdonimom piše v izseljeniškem argentinskem koledarju 1977 ob 50-letnici smrti triglavskega župnika **Jakoba Aljaža** na strani 93 in 94:

»Že takoj po tistem dnevu, ko je prišla v dolino novica, da kapelice ni več, je bilo popolnoma jasno, kje je iskati krivce. Kasnejše povpraševanje in osebno zanimanje me je privedlo do zaključka, **da krivda ne leži na tedanjih družbenih organizacijah ter da ni osnove, da bi le-te dale kakšen namig ali podporo za storjeno dejanje;** zato drži moja trditev, da je kapelica postala zgolj **žrtev središnih ciljev človeka**, ki je menil, da se s tem dejanjem lahko osebno okoristi in pri družbi rehabiliti-

... - -
dr. Miha Potočnik

100 let ceste v Solčavo in 70 let v Logarsko dolino

K članku »Komu spomenik v Solčavi?« v PV št. 10/92 izpod peresa **Franca Ježovnika** je res potrebno še nekaj dodati. V obravnavanem članku, ki je bil prej objavljen v Savinjskih novicah, sem hotel le opozoriti na stoletnico odprtja Solčave in 70-letnico Logarske doline s Savinjsko dolino, to je s Slovenijo. K naštetim zaslužnim možem je seveda prišteti tudi **Miloša Šmida**, čigar ime je v članku žal izostalo, to pa zato, ker sem prvotni članek v S. N. na zahtevo uredništva moral skrajšati na minimum, in to seveda v škodo stvari. Tako je izostalo ime župnika Šmida, poudarek na zaslugah Savinjske podružnice SPD in Žalca ter še marsikaj. Ponovno tu poudarjam pomen ceste in truda vseh, ki so si za odprtje Savinjskih gora in dolin toliko prizadevali.

Težko si sedaj predstavljamo, kako je bilo pred letom 1895 težko priti v Solčavo ali iz nje v Savinjsko dolino. V Vratih, to je v soteski pri Iglji, je bil prehod le peš zadaj za Iglo skozi dober meter široko špranjo, z vozilom pa po strugi Savinje le ob nizkem vodostaju, sicer pa ne. Zaradi požiga Solčave v letu 1944 je ostalo

le malo pisanega o času pred 100 in več leti. Iskrica tega je pismo **Antona Herleta**, mežnarja in gostilničarja, **Franču Zdolšku**, novemu župniku, kako ga dobiti s pohištvom vred v Solčavo. Tega je potem 23. septembra 1892 nasledil Miloš Šmid, novi župnik, ki je v Solčavi vzdržal do smrti 8. junija 1933. Istega leta je umrl tudi Anton Herle. Oba sta bila gospodarsko napredna, izobražena in vneta za napredek kraja, SPD še v takratnem ustanovitvenem zagonu, snujoč vedno kaj novega - od ceste do novega Friscaufovega doma na Okrešlju. Hiši, kjer je bil doma v Solčavi in ki je znana še iz časov celjskih grofov, se pravi pri Viteziču. Kupil je sosedovo hišo, zgradil novo, odprl gostilno in se predal napredku. Temu je sledila tudi njegova družina Herletovih. Župniku Milošu Šmidu in Antonu Herletu je napisal v svoji spomenici - knjigi Savinjske Alpe - njen sodobnik in sodelavec, predsednik Savinjske podružnice SPD **Fran Kocbek**, lep spomin. Ohranjena pa so njihova dela, ki nas vse zadolžujejo.

K navedbi in proslavi odprtja ceste v Logarsko dolino in prvega avtomobila naj bo zabeležena tudi 80-letnica, ko je avto leta 1912 priropotal v Solčavo. Industrialec **Westen** iz Celja se je tudi takrat vpisal v spominsko knjigo pri Herletu.

Naj še tu ponovim primernost, da bi Solčava, občina Mozirje in Celje z vsemi TD in PD vred ob 100-letnici odprtja Savinjskih Alp postavili zaslužnim možem vsaj skromno obeležje v

* P e m i n *

Valent Vider, Solčava

Indijanske žrtve na gorah

V 10. številki PV je **Miha** Kajzelj opisal prvenstveni vzpon v Illampuju v bolivijski Cordillieri Real. Ob koncu omenja Inke in najdbe na andskih vrhovih, vendar gre za dve napaki, pa jih zaradi boljše razumljivosti skušam popraviti. Res je 24. januarja 1964 **Erich Groch** v bližini vrha Cerro El Toro (6386 m) našel mumificirano truplo mladeniča, starega okrog 20 let. Bilo je skoraj golo in z obrazom obrnjeno proti Cuzcu, nekdanji inkovski prestolnici. Mladenič je bil očitno žrtvovan v verskem obredu in izpostavljen mrazu. Mesec dni po najdbi so truplo prenesli v dolino in je danes shranjeno v univerzitetnem muzeju v argentinskem San Juanu. Tam je tudi center za visokogorska arheološka raziskovanja, ki ga je ustanovil **Antonio Beorchia**.

Osem- do dvanajstletnega dečka (podatki se razlikujejo) pa niso našli pod Cerro El Toro, ampak v bližini Santiaga na Cerro El Plomo (5430 m, po nekaterih virih tudi 6050 m, kar pa verjetno ne bo držalo). Pastirji, ki so bili tudi občasno iskalci arheoloških zakladov, so 1954. leta na južnem pobočju v bližini vrha odkrili sedeče truplo, in sicer zelo dobro ohranjeno;

deček je bil videti, kot da spi, sključen in s prekržanimi nogami, da bi čimbolj ohranil toploto. Obraz je bil namazan z rumenimi obrednimi črtami, ob truplu pa so našli tudi usnjeno torbico z lasnicami in okraski ter figurice lam in igrače. Pretresljivo najdbo so prenesli v Santiago in truplo je danes v hlajeni vitrini naravoslovnega muzeja. Opravili so tudi vrsto raziskav; med drugim so odkrili, da je imel otrok krvno skupino 0, ki je tudi danes zelo pogosta pri Indijancih.

Dejstvo je, da so Inki le izjemoma žrtvovali ljudi - za razliko od Aztekov. To se je dogajalo le ob naravnih katastrofah in slovesnostih. Inki so »osvojili« mnogo vrhov in na njih opravljali verske obrede. Lahko si predstavljamo preseščene obraze alpinistov, ki so po nekaj poskusih decembra 1952 prišli na vrh Llullailaco (6723 m) na čilensko-argentinski meji in tam našli ostanke stavb, pepel, les, keramiko. Leta 1958 je avstrijsko-argentinska odprava pod vodstvom Mathiasa **Rebitscha** tu opravila večja izkopavanja.

Viri: Loren Me Intvre: Incas

Johan Reinhard: High altitude archeology and Andean mountain gods

Jill Neate: Mountaineering in the Andes.

Janez Pretnar, Radovljica

Živalstvo in helikopterski poleti vTNP

Območje TNP je zavarovano kot naravna znamenitost najvišje varstvene kategorije. Po konvenciji IUCN o narodnih parkih je osnovno poslanstvo narodnega parka varstvo in ohranitev prvobitne narave oziroma ustvarjanje pogojev za nastajanje prvobitne narave. Živalstvo ima pri tem posebno mesto. Njegovo varstvo in ohranitev imata v NP prednost pred vsemi človekovimi vplivi in interesi.

Iz literature (raziskav) in tudi tekočih opazovanj je znano, da se zlasti nekatere živalske vrste zelo negativno odzivajo na spremembe v okolju, ki so vezane na človeka. Pri tem ima svoje mesto vnašanje nemira, zlasti hrup različnih motorjev. Hrup, ki ga določena živalska vrsta ne more »nadzorovati«, pomeni zanjo življenjsko ogroženost, povzroči stres in vedenjske motnje. Najmanj, kar takšen hrup povzroči, pa je večkrat tudi brezglavi beg živali, možnost propada ali poškodb določenega števila živali ter večja poraba hrane zaradi izgube energije pri begu.

Za gamse je splošno znano, da doživljajo občutek življenjske ogroženosti, kadar ne morejo kontrolirati sveta pod seboj. Živijo v odprti gorski pokrajini, zato je pri njih občutek ogroženosti pri nizkih preletih zračnih plovil, zlasti na območjih zaprtih dolin in zatrepov, izreden. Zaradi takšnega hrupa so močno prizadete tudi ptice, zlasti ujede. Pri pticah pa ni odločen samo

hrup, ampak že sam pojav njim neznanega zračnega plovila (npr. zmaja, balona).

Čeprav še nimamo širših raziskav o vplivih »zračnega hrupa« na posamezne vrste živali, pa lahko z gotovostjo trdimo, da negativni vplivi so. Zato moramo (zlasti v zavarovanih območjih) nameniti posebno skrb povzročiteljem »zračnega hrupa oziroma onesnaževanja«, torej vsem najrazličnejšim zračnim plovilom. V določenih delih zavarovanega območja moramo »zračni hrup« v celoti izločiti, drugod pa ga omejiti na minimum. Pri omejitvi gre za določitev vrst zračnih plovil, ki jih dovoljujemo, njihovih strogo določenih koridorjev letenja, mest pristajanja ter čas aktivnosti.

Izhodišče pri določanju koridorjev in drugih pogojev helikopterskih preletov je največje možno varstvo živalstva v narodnem parku. Ker gre v TNP za dejavnosti, ki so vezane na helikopterske prevoze (zlasti planinstvo), so ti prevozi upravičeni, vendar izključno za oskrbovanje, predvsem pa reševanje ponesrečencev. Razumljivo je, da bo helikoptersko reševanje povsod, kjerkoli bo potrebno. Vsa druga zračna plovila in z njimi povezane dejavnosti (šport, rekreacija, turizem) s stališča živalstva nimajo prostora v narodnem parku.

Pri izločanju predelov narodnega parka, kjer helikopterski prevozi s stališča varstva in ohranitve živalstva niso sprejemljivi, izhajamo iz opredelitve narodnega parka glede stopnje var-

stvenega območja (rezervati, rezervatno varstvo, naravna in kulturna krajina), letnih stanišč in zimovališč gamsa in kozoroga, območij gnezdišč planinskega orla ter preletov in zadrževanja beloglavih jastrebcev.

Območja rezervatov in rezervatnega varstva avtomatično izločamo iz možnosti za helikopterske prevoze.

Pri izločanju predelov, kjer helikopterski prevozi s stališča živalstva niso sprejemljivi, se omejujemo na štiri živalske vrste iz praktičnih razlogov: preglednosti, poznavanja habitatov, prevladujočega življenjskega okolja nad zgornjo gozdno mejo ter izkustvenega poznavanja vplivov hrupa na te štiri živalske vrste. To pa ne pomeni, da obravnavani vplivi niso moteči tudi za druge živalske vrste.

Predlagana rešitev varovanih območij (mirnih con) ter možnih koridorjev za prelete helikopterskega živalstva ni idealna, ker so različne živalske vrste zastopane na celotnem območju narodnega parka. Zato je predlagana uskladitev interesov, pri čemer pa imata varstvo in ohranitev živalstva prednost.

Za praktično uporabo so vsi našteti podatki vneseni na karto merila 1:50 000. Kartografski prikaz nam pokaže možnosti helikopterskih poletov tako, da so za živalski svet čim manj moteči oziroma ne posegajo v območja tako imenovanih mirnih con.

Na koncu želim poudariti, da se v TNP zavedamo problemov tudi drugih oblik »hrupnega onesnaževanja«, vključno z izvajanjem lova. To so argumenti, ki jih uporabljajo zagovorniki zračnega prometa kar počez. Nima se smisla prepirati o tem, katere oblike hrupa oziroma vznemirjanja živali so bolj (manj) moteče, ker takšno razmišljanje samo zamegljuje postopno reševanje problemov. Bistveno je, da si pri varstvu in razvoju narodnega parka postavimo cilj, ki bo v rezervatno opredeljenih območjih v celoti varoval živalstvo pred vsemi oblikami hrupa, v drugih območjih pa dopuščal le tiste oblike, ki so nujne za vzdrževanje kulturne krajine in potrebne infrastrukture za obiskovalce parka. Za uresničevanje postavljenega cilja pa je pogoj, da v prostor ne vnašamo novih oblik hrupa (ki so po pravilu še agresivnejše), saj je že reševanje obstoječega (zatečenega) stanja dovolj zahtevno in naravnano na »postopno dolgoročnost«.

Miha Marenče,
Triglavski narodni park

Knafelčeve markacije so planinske

»Ker smo obveščeni, da je TVD Partizan Andraž pri Polzeli izpeljal novo pot, ki teče deloma po Savinjski in Šaleški poti, in pri tem uporabil Knafelčeve markacije, je treba vprašati na Savinjski meddržtevni odbor planinskih društev, kdo je dovolil izpeljati pot in uporabiti naše oznake. Opozoriti je potrebno, da se znakov, ki jih za označevanje poti uporablja Planinska zveza Slovenije oziroma njena Komisija za pota, ne sme uporabljati samovoljno, saj PZS odgovarja le za pota, ki jih sama uvede. Skupščino in Upravni odbor je treba opozoriti, da veljajo za izpeljavo novih poti že sprejeta načela.«

To je v zapisniku s svoje novembrske seje zapisala Komisija za pota pri PZS. Prav ima, da protestira: Knafelčeve markacije so oznake, s katerimi zaznamuje svoje poti Planinska zveza Slovenije in naj bi za kakovost tega dela njeni markacisti tudi odgovarjali. Nikakor pa ne morejo prevzeti odgovornosti tudi za oznake, ki so jih delali drugi.

Helio odmev

Spoštovani gospod M. Gombač!

Kljub temu, da Vas ne poznam, cenim Vašo zavzetost za brezhrupen in čist gorski zrak kot prvobitno harmonijo. Prav zato pa Vas moram v zvezi z Vašim pisanjem v PV št. 10 nekoliko dopolniti.

Najprej moram sporočiti, da ne poznam nika-

kršnega javnega upora, še manj protestov upravi Triglavskega narodnega parka (TNP). Osebe in njihovo delo sem vedno spoštoval, saj je njihov obseg delovanja izjemno velik in zadolžitve za 50 objektov TNP ni majhna skrb.

O helikopterju v Alpah pa sta svoje povedali svetovna znanost in stroka. V teh okvirih je bila pred dvema letoma v Kranju okrogla miza o uporabi helikopterja v slovenskih gorah. Prisotni so bili stroka, izvajalci in uporabniki poletov, komisija za GRS, PD, reševalci, pa tudi TNP. Nihče ni bil za helikoptersko karanteno oziroma blokado. Poudarjeno pa je bilo aktivno sodelovanje interesnih področij, saj le tako lahko ustvarimo potrebno usklajenost na gori. Resnična je trditev, da je bilo območje TNP s prisotnostjo helikopterja preobremenjeno, vendar odprimo oči in povejmo, zakaj. Helio mostove transporta smo povzročili planinci, pa tudi TNP, ko je bilo potrebno dostaviti tisoče ton gradbenega materiala in opreme. Priznajmo, da smo prav graditelji objektov in naprav povzročili hrupnost na gori, vendar smo jo pri tem ohranili povsem prvobitno in neokrnjeno. Je ta delovni hrup tako moteč za rekreativce? In kaj naj počno ljudje ob letališčih v Bovcu, Lescah, Slovenj Gradcu, da o Mariboru in Brniku ne govorimo? Kako se s temi ljudmi solidariziramo? Popolnoma nič!

Sodu je izbil dno množični narodni triglavski praznik, 19. avgust, ko se je toliko tisočev resničnih slovenskih domoljubov zbralo na temenu Kredarice. Ob tej mogočni množičnosti je bil helikopter kot reševalno vozilo obvezno prisoten. Kaj in koga bi motilo pet dodatnih poletov, če bi za lastno plačilo prepeljali ostarele, ne več hoje zmožne Slovence, častilce in ljubitelje gora, da bi prisostvovali otvoritvi triglavske kapelice? Ni malo imenitnih Slovencev, ki so si od Himalaje do evropskih Alp privoščili panoramske polete in pristanke. Pri tem v osnovi namiguje tudi na tem področju in razvito in civilizirano mednarodno primerljivost, kajti prireditve nacionalnega pomena in množičnost diktirata, da bi tudi ostarelim in invalidom omogočili prisostvovanje na prireditvah tako velikega formata. Slovenci smo nekoliko čudni - ali pa majhni tudi v tem primeru. Ko smo kot naročniki helikopter potrebovali, nas hrup ni motil, ko pa smo svoj posel opravili oziroma cilj dosegli, hočemo postati ponovno ozaveščeni.

Praktično gledanje teh »cicibanskih izživljanj« se v osnovi nanaša na to, kako imeti ob vsakem času na voljo helikopter in vrhunsko izvežbano posadko s poznavanjem mikro orientacijskih zahtev. Vprašanje, ki ostaja priprto, je, kaj v primeru naravnega gozdnega požara, tudi na območju Parka. Se bodo tudi takrat piloti sproti dogovarjali in seznanjali z lokacijami in vetrovi? Ali, na primer, v reševalnih akcijah, ki so največkrat na meji možnega letenja (slabo vreme,

vidljivost), ko morajo biti posadka in reševalci izjemno izurjeni in morajo poznati svet. Prenevarno je delo na tem področju, da bi prepuščali usodo namišljenim varuhom naravne dediščine v gorah. Prepustiti se bomo morali stroki in uporabni znanosti ter potrebam.

Vse bolj pa nas avtohtone Gorenjce motijo stalni nauki s podpisi iz Ljubljane in drugih južnih, vzhodnih in zahodnih soseščin, kajti ti vedno vsevedni debaterji, gostje v gorenjskih gorah, so prisotni in na obisku le takrat, ko jih je volja, v znoju in potu, težkem in viharнем, pa vedno ostajamo z goro povsem sami.

Franc Ekar, Kranj

Helikopterski preleti v TNP

Območje Julijskih Alp, ne pred zelo dolgo leti imenovano »kraljestvo Zlatoroga«, je danes zavarovano kot Triglavski narodni park. Žal pa je bilo v letih, ko so ga tako poimenovali, bolje varovano in manj obremenjeno, kot je danes.

7. točka 13. člena Zakona o TNP navaja, da je preseganje največje dovoljene ravni hrupa 45dBA podnevi in 40dBA ponoči dovoljeno le pri opravljanju redne dejavnosti v narodnem parku, pri reševanju z letali ali helikopterji, pri aerosnemanju v okviru geodetskih del ter pri uporabi vojaških zračnih plovil v izjemnih razmerah.

Navedena odredba zakona se nanaša tudi in predvsem na helikopterske prelete na območju TNP. Z redno dejavnostjo razumemo samo normalno oskrbovanje in vzdrževanje planinskih postojank ter oskrbovanje stalne meteorološke postaje na Kredarici. Helikopter v prostoru TNP dokaj redno (glede na razmere, kraj in čas) uporablja tudi GRS za reševanje ponesrečencev v gorah. Slovenska vojska (TO) si kot »naslednica« bivše jugoslovanske armade lasti zakonske izjeme, svojo naprednost in evropsko usmerjenost pa bi lahko pokazala z doslednim spoštovanjem Zakona o TNP ne glede na to, da zakon dovoljuje izjeme v izrednih razmerah.

V TNP je 35 planinskih postojank; helikopter je eden od načinov oskrbovanja za devet postojank. Tržaško kočo na Doliču oskrbujejo le s helikopterjem, postojanke okoli Triglava z velikim obiskom, se pravi Planiko, Kredarico in Staničev dom, oskrbujeta nosač s konji in helikopter. Manj problematične kočice so Vodnikov dom, Koča pri Sedmerih jezerih, Prehodavci, Zavetišče pod Špičko in Gomiščkovo zavetišče na Krnu; tam helikopter za oskrbovanje potrebujejo le nekajkrat (1-4-krat) na sezono, sicer kočice oskrbujejo nosači s konji ali peš.

Ne glede na potrebe, upravičene in neupravičene, so helikopterski preleti v parku za živalski svet in ne nazadnje tudi za obiskovalce parka skrajno moteč dejavnik. Anarhije glede časa in izbiranja poti ne more biti več. Helikopter naj

služi le za nujno oskrbovanje in vzdrževanje v okviru normalne zmogljivosti koč, kjer ni druge izbire. Potrebno je spodbujati klasičen način nošnje s konji in na ta način tudi spodbujati prebivalce v naseljih parka (Zg. Radovna, St. Fužina, Trenta, Krn). Tak način oskrbovanja je ekološko sprejemljiv, obenem pa gre za ohranjanje tradicije in dejavnosti ljudi, ki žive v parku.

Z dogovorom za skupno helikoptersko vzletišče na Rudnem polju na Pokljuki smo naredili prvi korak k upostavitvi reda pri helikopterskih preletih in obenem k zmanjšanju preletov v tem prostoru. Koridor Rudno polje-Uskovnica-nad dolino Voje-Velo polje in dalje do posameznih koč je sprejemljiv za oskrbovanje petih postojank okoli Triglava in je morda manj moteč za živalstvo. Koči pri Sedmerih jezerih in na Prehodavcih naj bi oskrbovali skupno po koridorju Rudno polje-Uskovnica-Fužinarske planine-Dolina Sedmerih jezer, medtem ko prelet z Vršiča pod Špičko in s planine Kuhinje na Krn pride v poštev le enkrat do dvakrat na sezono.

V okviru redne meteorološke dejavnosti uporabljajo helikopter za oskrbovanje glavne meteorološke postaje na Kredarici. Vsakih 14 dni redno vse leto menjajo opazovalno ekipo. Večinoma je do sedaj helikopter letel iz Mojstrane. V prihodnje naj bi tudi meteorologi leteli s Pokljuke, ob neugodnih vetrovih z jugovzhoda in severozahoda (podatki HMZ) pa bi uporabljali rezervni koridor iz Mojstrane za Grančičem in visoko nad dolino Vrat do Kredarice. Ta koridor je povezan tudi s helikopterskim reševanjem. Na območju Julijskih Alp je namreč največ helikopterskega reševanja s strani GRS vezano prav na dolino Vrat, nekaj manj pa je reševanja na Vršiču, Kriških podih in v Tamarju (podatki GRS '91). Seveda bodo helikoptersko reševali, kjerkoli bo to nujno potrebno.

Cilj upostavitve »zračnega reda« v TNP je kar najbolj racionalizirati in uskladiti helikopterske prelete, da bi na ta način varstvo in ohranitev živalskega sveta imelo ustrezne pogoje. Obenem pa naj bi zadovoljili tudi tiste nujne človekove potrebe v prostoru, ki morajo biti vedno in povsod podrejene naravovarstvenim.

Martin Šolar, dipl. ing. gozd.
org. varstva narave v TNP

iz planinske literature

Atlas Slovenije ne sodi na polico

Ker planinske karte ne pokrivajo območja vse Slovenije, smo se pred sedmimi leti razveselili prve izdaje Atlasa Slovenije, saj smo z njim prvič dobili na enem mestu zbrane pregledne karte vse Slovenije v merilu 1:50000, obsežen seznam imen krajev, voda, gora ipd. in informa-

tivne zapise o posameznih predelih Slovenije. Če bi bile karte dobre, bi se splačalo atlas celo razrezati in po delih nositi s seboj.

Toda... Veselje je trajalo le do prve preizkušnje atlasa v naravi: senčenje je resda poudarilo plastičnost, vendar tudi zakrilo podrobnosti, na primer poti in kolovoze, ki so bili vrisani z rjavo barvo in se včasih niso dobro ločili od rdeče vrisanih plastnic. Pri visokogorju se je rdeče vrisan skalnat svet sploh izkazal za nepreglednega in je s svojo barvo na zeleni podlagi prej bodel v oči kot pa pomagal k orientaciji. Tako se je uporabnost atlasa za hojo skrčila na minimum: planinske karte so bile itak veliko boljše in z vrisanimi označenimi potmi bolj informativne, »luknje« v ostalih predelih Slovenije pa so začele izpolnjevati preglednejše urejene občinske karte. Seveda je pomenil atlas kljub pomanjkljivostim z vidika uporabe na terenu še vedno temeljno kartografsko delo, ki pa bi lahko dočakalo izboljšave.

Druge, popravljena in dopolnjena izdaja Atlasa Slovenije je izšla novembra letos v sodelovanju Založbe Mladinska knjiga in Geodetskega zavoda Slovenije. Bistvenih uporabnih novosti za hojo pri kartografskem delu ni, zato pa je nekaj drugih bistvenih razlik. Prva je ta, da ni senčenja, zaradi česar dajejo karte izrazito ploskoven vtis. Po različnih barvah lahko bolj natančno kot v prvi izdaji ločimo asfaltirane in makadamske lokalne ceste in gozdne ceste. Stanje zadnjih je popravljeno glede na (velike) spremembe. Poti in kolovozi so sedaj vrisani s črno barvo in zato lahko razvidni. Nasploh je značilna dobra ploskovna preglednost, toda za vtis reliefa določene predela je potreben natančnejši pregled kot prej. Plastnice, vrtačast in skalnat svet so še vedno obarvani rdeče in zato bolj bijejo v oči kot rjavo ali sivo obarvanje na planinskih kartah. Sicer pa so novosti atlasa 12 načrtov slovenskih mest, dve strani praktičnih statističnih podatkov (površina, prebivalstvo, najvišje stene in gore, največja jezera ipd.) ter dopolnjeno in popravljeno imensko kazalo z 52000 imeni, kot tudi karta Slovenije in njena lega v Evropi. Tako kot v prvi izdaji je precejšen pomen v 18 ilustriranih poglavjih, ki predstavijo posamezne pokrajinske predele Slovenije.

Kot celota je atlas natančna predstavitev Slovenije, vendar ne sodi na vsako knjižno polico, kot se ponavadi za taka dela reče. Sodi v roke, na pot, v uporabo. To je »učbenik« o naši majhni deželi, ki pokaže, kako velika je, koliko je krajev, ki jih ne poznamo, in še več tistih, za katere ne vemo, da sploh obstajajo. Kljub vsemu: Atlas Slovenije je dobrodošel spremljivalec v avtu in na izletih v obljudene kraje. Širi obzorja, toda kadar se bomo odpravili v gore, grape in gozdove, bomo vseeno, če bo le možno, raje segli po planinskih kartah.

Ledeniki Severne Amerike

Ameriška založba Fulcrum Publishing (350 Indiana Street, Suite 350, Golden Colorado 80401, USA) je letos izdala priročnik **Sue A. Ferguson** Ledeniki Severne Amerike (176 strani, 14,95 USD).

Slovenci nimamo svojih ledenikov; kot alpinisti, smučarji, odpravarji in pohodniki pa se z njimi srečujemo vse pogosteje, zato bo prav, da o njih vemo kaj več.

S. Ferguson je knjigo posvetila ledenikom Severne Amerike, vendar se ti v fizikalnih osnovah ne razlikujejo od ledenikov na drugih celinah in v drugih predelih. Vsebina je stvarna, razumljiva, včasih hudomušno predstavljena, da bi bila laikom lažje dostopna.

V prvih osmih poglavjih se seznanimo z osnovnimi fizikalnimi pojavi, ki spremljajo nastanek ledenika. Tistim, ki so predelali kakšno knjigo o snegu in plazovih, bodo nekateri pojmi že znani. Sicer pa nas pisateljica pouči, kako ločiti ledenik od snežišča, kako iz neznanske množice snežnih kristalov nastaja led, kako ledeniki preminejo. Seznanimo se z mehanizmi gibanja ledenikov, z nastajanjem vsakovrstnih ledeniških razpok, serakov, ledeniških mlinov, z zadrževanjem voda v osrčju ledenih velikano, z ledeniški »gobami«, s podori ledu, kamenja in serakov, z nastankom in vrstami moren, ledeniških jezer, močvar in še marsičem.

Kdor ima opravka z ledeniki, ve, da so srečanja z njimi lahko več kot zahtevna. Spričo tega se 9. in 10. poglavje ukvarjata s hojo po ledenikih in potrebno osebno in tehnično opremo, kar nam je več ali manj znano iz priročnikov o hoji in gibanju v ledeniških gorah oziroma v zimskih razmerah.

V prilogah se srečamo s poučnim, kratkim popisom severnoameriških ledenikov ter z glosarjem (slovar z razlago) manj znanih pojmov s področja vede o snegu in ledenikih.

Poučno branje priporočam; spoznavajmo svet, ki mu poklanjamo svojo pozornost in naklonje-

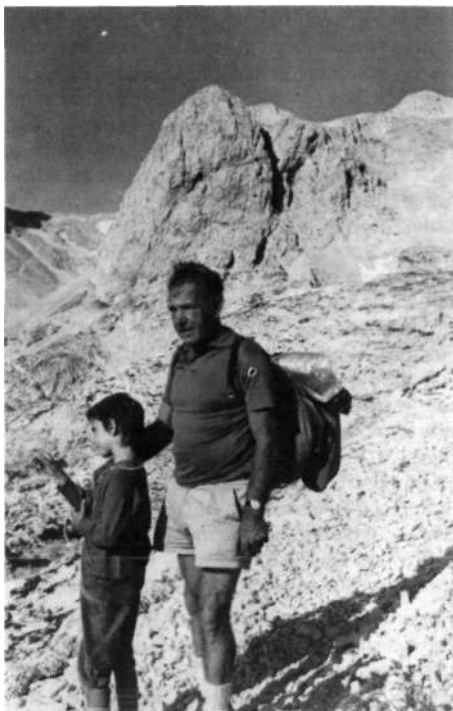
Pavle Šegula

društvene novice

Borisu Jurci v spomin (3. 3. 1910-29. 6. 1990)

Ko se približujemo stoti obletnici delovanja planinske organizacije v Sloveniji, se moramo v tem letu slavja spomniti vsaj nekaterih vidnih in prizadevnih organizatorjev planinstva, ki doslej pozabljeni niso našli poti v javna glasila. Sem nesporno sodi **Boris Jurca**, ki je dolga leta javno deloval v Kopru, bil povezan v PD Koper in dva mandata predsedoval temu društvu.

Iz družinske kronike Jurčevih in iz pripovedi

Borisove soproge **Irme Jurca** povzemam nekaj izsekov iz življenja tega planinca.

Borisa Jurco, rojenega v Logatcu, so planine prevzele že kot otroka, ko je kot šolarček hodil na počitnice k teti v Kranjsko Goro in se tam s pastirci in vrstniki podil za ovčami po Vršiču in Slemenu. V dijaških letih je postal član PD v Mariboru; takrat je obiskoval pohorske vrhove, zlasti so več veljale zimsko-smučarske ture na Pohorju. Med tednom je zahajal v telovadnico Sokola, kjer se je zbiralo domoljubno in napredno dijaštvo. Sokolu in kasneje Partizanu je ostal vseskozi zvest.

Sledila so leta druge vojne in z njo povezano gorje. Najprej je leta 1941 doživel izgnanstvo vse družine v Srbijo, zatem partizanska leta in končno srečno vrnitev v Slovenijo leta 1945. Zadnja vojna zima v Bosni mu je pustila pomrznite noge, kar je trajno čutil, vendar ga to ni odvrnilo od hribov. Nasprotno, gore so mu pomagale vrniti moč, zato se je vseskozi zatekal v njihovo varstvo. Sledila je povojna obnova domovine. Službena pot ga je v petdesetih letih pripeljala v Slovensko Primorje, v Koper, kjer je kot finančni strokovnjak oziroma načelnik za finance deloval v takratnem OLO (okraj) Koper. Sodelavci se ga spominjajo kot skromnega, poštenega tovariša, izredno delovnega, natančnega, toda dostopnega za vse pobude in probleme.

V takratnem Kopru, ki je postal sedež več upravnopolitičnih, gospodarskih in kulturnih institucij, so se razvijale tudi druge dejavnosti na

kulturnem in športno-rekreacijskem področju. To okolje je pritegnilo čutečega planinca Borisa Jurco. Povezal se je z mladim planinskim društvom, ki je delovalo v skromnih razmerah, toda z velikimi načrti. Planinsko navdušeni Boris je poprijel za vsako delo v društvu, zlasti pri dograditvi in prvi prenovi Tumove kočice na Slavniku. Čeprav so bili takratni prevozi sila oteženi, je velikokrat po službi, tudi trikrat tedensko, odhajal na delovno akcijo na Slavnik.

Planinskemu društvu Koper je predsedoval dva mandata. Bil je tudi večletni član nadzornega odbora, preglednik računov ter blagajne društva in sploh »vest poštenosti« v društvu.

Boris Jurca je aktivno deloval tudi v Telesnozvojnem društvu (TVD) Partizan Koper in najmanj 10 let predsednikoval temu društvu. Istčasno je bil blagajnik Okrajne zveze TVD Partizan Koper, ki je vključevalo 27 teh društev. Vsem tem društvom je pomagal pri vodenju finančno-gospodarskih opravkov in skrbel za njihovo pravilno in racionalno porabo sredstev.

Kot zanimivost navajam, da je Boris Jurca v takratnem času nekje iztaknil stare, predvojne letnike Planinskih vestnikov in kot blagajnik Okrajne zveze Partizan Koper vplival na to, da je le-ta odkupila te komplete Planinskih vestnikov in tudi dosegel, da so zbirko poklonili Planinskemu društvu Koper, ki ima sedaj med redkimi društvi v Sloveniji celotno zbirko PV od prve številke dalje.

Miloš Stergar, tajnik takratne Okrajne zveze Partizan Koper, ki je tesno sodeloval z blagajnikom Jurco, navdušeno pripoveduje o tistih časih, ko je kipela mladost in ko so bili tekmovalci v telovadnici kot ena sama širša družina.

Vse dopuste je preživljal v domačih gorah. Najljubše mu je bilo Posočje, saj je prepešočil pot ob Soči od izvira domala do izvila. Zahajal je na mogočen Mangart, ki ga je imel srčno rad, na Kanin, ko še ni bilo žičnice in ko je tam še stala stara Skalarjeva kočica in ko je ta vrh malokdo obiskal - takrat si srečal le graničarje. Po vrnitvi s Kanina je večkrat dejal: »Če hočeš doživeti tišino, pojdi na Kanin!« V dolgih letih planinarjenja je prepešočil Julijce, Kamniške, Karavanke, prekriziral mnoga brezpotja, prehodil celotno slovensko planinsko pot, ampak brez pobiranja žigov.

Z gora se je vračal poln moči in globokih doživetij. Vse to je prenašal na svojo družino. Na skoraj vseh teh poteh ga je spremljala njegova življenjska sopotnica Irma. Vse te radosti je doživljal bodisi z njo bodisi s svojimi vnuki. Med šolskimi počitnicami je dedek Boris vrsto let vodil svoje vnuke v gore. Po končani turi je običajno zbral miren kotiček in doživljal planine v krogu svoji najbližjih. Njegov zadnji vzpon v visokogorje je bil leta 1982 (pri 72 letih), ko je 8-letnega vnuka Borisa prvič popeljal na Triglav.

Množičnih pohodov v visokogorja ni maral, najbolje se je počutil v manjši družbi planincev-vrstnikov, ki so znali doživljati gore z dušo in srcem.

V zadnjih letih življenja, ko gaje načela bolezen, je še obiskoval Bohinj, Tamar, Vršič, Logarsko dolino. Tu se je srečen sprehajal in iz počivališč z daljnogledom opazoval stene, iskal gamse v njih ter še najbolj steze in poti, ki jih je nekoč prehodil.

Tako se je iztekla življenjska pot tega velikega ljubitelja slovenske zemlje in njenih gora. Na njegovo željo je bil pogreb le v družinskem krogu in njegov pepel raztresen na ljubljanskih Žalah - torej v prostranstvo pod zvezdami.

Boris Jurca je živel skromno in preprosto, nikoli ni silil v ospredje. Sodelavci so ga cenili, okloga ga je spoštovala. Sedaj je na pobudo njegovih planinskih tovarišev nastal ta zapis o človeku, ki se je s svojim delom globoko zapisal v planinske in športne vrste in zato naj bo njegovo delo širše predstavljeno, saj je žrtvoval veliko prostega časa tej dejavnosti in pri tem ni nikoli dobil kakšnega posebnega priznanja.

Naj navedem njegovo razmišljanje: »Človeško življenje in trpljenje mine, lepota gora ostane in to dobro dene in me pomirja!« To globoko misel je planinec Boris zapustil nam zanamcem -

h v a l a m u !

Karlo Kocjančič

In memoriam: Miran Brezovnik

V Savinjskem MDO smo letos izgubili že drugega markacista, **Mirana Brezovnika** (rojen 30. 4. 1965). Mlado planinsko društvo Rečica ob Savinji je v svojem razvoju poskrbelo za kadre, za PLV in markaciste.

7. republiški tečaj za markaciste (Svetina 1987) je uspešno končal tudi Miran. Vsi trije markacisti so vzorno skrbeli za svoja planinska pota. Mirana bodo pogrešali še na drugih področjih dela v domačem kraju. V zadnjem času je delal v Nemčiji, kjer je 30. 7. 1992 umrl. Od njega smo se v velikem številu poslovili 10. avgusta 1992 na domačem pokopališču ob vznožju Golt. Pota bodo še vodila na Golte, tudi čez Ston, kjer smo skupno razvili društveni prapor. Obnavljali bomo markacije ob spomenu nate.

B. J.

Duhovne vaje za alpiniste

V petek in soboto, 2. in 3. oktobra letos, smo imeli ljubitelji gora v Češki koči nad Zg. Jezer-skim prvič v Sloveniji duhovne vaje za alpiniste.

Družbo 25 zbranih iz Slovenije (Gorenjske, Dolenjske, Primorske) je vodil duhovnik **Vinko Kobal** iz Godoviča.

Alpinistični duh se kljub dežju ni spremenil.

Alpinist je človek, ki išče odgovore o življenju sam v gorah. Je človek, ki pleza zato, ker tako živi. Zato postaja posebež, ki ga družba največkrat ne razume. V družbi postaja tujec.

Tišina gora in naveza ga notranje bogatita in napolnjujeta z mirom, ki mu daje moči v dolini. Prijateljstvo v navezi postane odgovornost za drugega.

Alpinizem je »hoja po robu«, kjer šele zares v polnosti zaživiš zaradi tveganja.

Kot pravi **Nejc Zaplotnik**: »... Ješ, ko si lačen, piješ, ko si žejen, spiš, ko si utrujen.«

Izkušnje so potrebne, da odkriješ zmernost v tem, koliko se smeš izpostavljati.

Vse to in še mnogo več je bila naša tema.

Svoja razmišljanja smo zaključili z Nejčevim:

»Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo

dosegel, kdor pa najde pot, bo cilj vedno nosil v sebi.«

Zvečer in zjutraj smo se zbrali k skupni molitvi Stvarstvu. Ob koncu srečanja je bila sv. maša.

Udeleženci duhovnih vaj smo bili navdušeni nad medsebojno izmenjavo izkušenj. Trudili se bomo, da bi taka srečanja postala tradicija.

Renata Mezeg

PD Brda postaja član PZS

Planinska skupina Planinskega društva Nova Gorica, ki je delovala na območju Goriških Brd, je letošnjega 28. februarja na ustanovnem občnem zboru ustanovila samostojno planinsko društvo Brda s sedežem v Dobrovem. Deluje na območjih krajevnih skupnosti Medana, Dobrovo in Kojsko v občini Nova Gorica, zdaj pa je zaprosilo za sprejem v članstvo Planinske zveze Slovenije. Upravni odbor PZS temu ne nasprotuje, če bo PD Brda do konca letošnjega leta uredilo s PD Nova Gorica vsa finančna in materialna vprašanja, ki se nanašajo na delova-

70 let GRS Kamnik

Postaja Gorske reševalne službe iz Kamnika je 17. oktobra v dvorani nad kavarno Veronika v Kamniku proslavila 70-letnico svojega delovanja, ob tej priložnosti pa je načelnik kamniških gorskih reševalcev **Cene Grilj** iz rok predsednika predsedstva Republike Slovenije **Milana Kučana** prejel visoko državno odlikovanje - častni znak svobode Republike Slovenije, s katerim je gorske reševalce odlikovalo Predsedstvo Republike Slovenije za izjemne zasluge pri razvoju planinstva in

varovanja človeških življenj, kot je v priložnostnem nagovoru povedal Milan Kučan. V slavnostnem delu je načelnik GRS Kamnik **Grilj** na kratko predstavil delovanje kamniških gorskih reševalcev, v kulturnem sporedu pa so nastopili pevski zbor Solidarnost iz Kamnika, citrar **Tomaž Plahutnik**ter pevcu **Janez Majcenovič** in **Rok Lap**. Slavnostnemu delu ob tem jubileju so prisostvovali predstavniki najvišjih občinskih organov občin Kamnik in Domžale ter član predsedstva Republike Slovenije **dr. Matjaž Kmecl** in načelnik GRS Slovenije **Danilo Škerbinek**. Po uradnem delu so udeleženci proslave ostali še kakšno uro v dvorani na prijateljskem pogovoru.

Milan Kučan predaja Cenetu Grilju odlikovanje za GRS Kamnik
Foto: Slavko Šetina

nje planinske skupine Brda v okviru PD Nova Gorica, če bo zagotovilo, da bo Zavetišče na Koradi, ki je obvezna točka razširjene slovenske poti, redno odprto in oskrbovano ob sobotah, nedeljah in praznikih od 20. aprila do 31. oktobra, če bo v koči zagotovljeno prenočevanje od sobote na nedeljo in če se bo dogovorilo o oskrbovanju nekaterih planinskih poti, ki povezujejo Korado z izhodiščnimi točkami. Če bodo ti pogoji izpolnjeni, bo PD Brda postalo član PZS.

Dan veznih poti PD Zabukovica

V Planinskem društvu Zabukovica vsako leto priredijo »Dan veznih poti«, na katerih podelijo članom značke za prehojene poti. Letos so načrtovali, da bodo to prireditev vključili v proslavo 20. obletnice Savinjske planinske poti in v proslavo 25-letnice izgradnje koče na Homu. Žal je izredno slabo vreme preprečilo načrte. Obletnica Savinjske planinske poti je bila, vse drugo je preprečila huda nevihta. Različne dnevnik in značke so podelili v koči, javno so podelili samo dve znački, »ciciban planinec« ter srebrno in zlato značko »mladi planinec«. Obrobje Spodnje Savinjske doline prepletajo različne vezne poti. 15. oktobra 1972 je bila odprta Savinjska planinska pot, pot Po poteh Vinske gore je bila odprta 24. 7. 1983 in letos septembra je bila odprta pot Po poteh Andraža (6. 9. 1992).

Prvotna Savinjska planinska pot je segala do Resevne. Spremenjena trasa vodi samo po obrobju Spodnje Savinjske doline, iz Gozdnika se spusti na Bukovico in naprej na Brnico; stari grad Žovnek, Mrzlica, Šmohor, Tovst, Svetina in Resevna so neobvezne točke, ki bodo vseka-kor opisane v Vodniku, ki ga pripravljajo. Gozdniku (1090m), kamor so paninci prinesli žig leta 1971 in leta 1972 zgradili na vrhu bivak, in Kamniku (857 m), kjer so na vrhu planinci pustili žig leta 1972 in leta 1974 na vrhu zgradili bivak, se sedaj pridružuje Kotečnik (772 m); žig na vrh so planinci prinesli že pred leti, in sicer na enem izmed pohodov po mejah KS Liboje. V pot se je vključila Bukovica (vrh 584 m). Pod vrhom je nova planinska postojanka; letos je dvajset let, odkar je 15. januarja 1972 **inž. Mikek** na občnem zboru PD Zabukovica poročal, da predvidevajo izgradnjo koče na Bukovici. Novo kočo je zgradilo PD Žalec, med neumornimi graditelji koče je **Florijan Šon**, ki je bil leta 1972 glavni pobudnik za Savinjsko planinsko pot.

V pot je vključena planinska koča PD Tabor-Zajčeva koča, pod Krvavico, Brnica nad Libojami - in še nekatere druge spremembe je doživela pot. Sedaj je še bolj poudarjen namen poti: odkriti lepote naše domovine, obrobja Savinjske doline. Pot je v dvajsetih letih prehodilo 1522

DNEVNIK

MEDDRUŠTVENI ODBOR ZA SPP
PRI PD ZABUKOVICA 63302 GRIŽE

SPONZOR

KOVINOTEHNA

pohodnikov. Po poti so hodili in hodijo organizirane skupine. Med najbolj organiziranimi skupinami, ki so pot opravile, so bili člani PD Ljubljana Matica, ki so pot končali 5. maja 1974 na Homu. Med drugimi je tedaj prejel značko zdaj že pokojni **Albert Medic**, rojen 2. junija 1891: 83-letni možakar si je ponosno pripel značko Savinjske poti na svoj klobuk.

7. novembra 1981 je bilo že tradicionalno srečanje osnovnih šol: Štore, »Veljko Vlahovič« Celje in »Nada Cilenšek« Griže; tedaj so podelili 36 značk Savinjske poti; letos hodijo po poti učenci Osnovne šole Griže, 20 do 30 jih bo zaključilo pot, hodijo starejši planinci iz Vinske gore, njihovi pionirji hodijo po domači Vinskogorski poti, po poti hodijo učenci Osnovne šole Žalec v okviru šole v naravi.

Druga pot, ki nam je odprla do sedaj planinsko neznano območje (razen manjšega dela, ki ga pokriva Šaleška planinska pot), je vezna pot »Po poteh Vinske gore«. Pot je do sedaj v devetih letih prehodilo 530 pohodnikov, 66 do 70 na leto, to je toliko, kot jih povprečno hodi po Savinjski planinski poti.

Andraška pot je najmlajša.

Tako nastajajo nove akcije planincev. Tu, na naših gričih, kjer se bleščijo skromne cerkvice, na samotnih razpotjih, kjer stojijo skromne kapelice, kjer stojijo osamljeni križi, tu, v naših skritih dolinah, kjer stojijo spomeniki, ki spominjajo na boj našega naroda za svobodo, nastajajo nove planinske poti.

Ko tako pišemo in govorimo o naših veznih poteh, ne moremo mimo dejstva, da nam Sevcnik na Andraški poti odkriva nove prečudovite razglede na dolino. Kdor bo sedel na jaso pod Sevcnikom, nad domačijo Jan, in se ozrl proti dolini, ne bo nikoli pozabil prečudovitega razgle-da. Kdor bo šel po Vinskogorski poti in iz Ramšakovega vrha pogledal proti Savinjski ali Šaleški dolini, bo odkril novo lepoto, ki mu je bila do sedaj neznana.

Upajmo da se je in se bo kateremu od tistih, ki so in ki bodo hodili po teh poteh, vtisnil v spomin ta del slovenske zemlje, da se bo še rad vračal in jo bo razkazoval še drugim. Morda bo skušal še enkrat doživeti Dobrovlje, morda bo skušal še enkrat sestiti na Kravico, nad rdečo steno, in premišljevati o usodi Veronike, mogoče se bo še enkrat povzpel na Goro Oljko in bo občudoval prečudovite razglede, mogoče bo še enkrat obiskal Pot po poteh Vinske gore in občudoval iz Gonžerjeve peči kotlino pod sabo, mogoče bo šel po učni gozdni poti nad kraško jamo Pekel - pot smo sedaj vključili v Savinjsko pot - in še mnogo je takih poti. Prepričani smo, da te naše poti izpolnjujejo željo g. **Dobnika**, izrečeno na proslavi:

>... Ne samo, da so zanimive iz rekreacijskih nagibov pohodnikov iz bližnje okolice; poti naj bi pomagale usmerjati planince z nekaterih preobremenjenih gorskih območij in iz prenapoljenih planinskih postojank tudi na druga, prav tako lepa in zanimiva gorstva, ki jih planinci malo obiskujejo, kjer bi spoznali svojo domovino, ljudi, zgodovino, kulturo in naravne zanimivosti ter s tem širili svoje obzorje.«

Pri ureditvi in vzdrževanju teh veznih poti so težave. Iščejo sponzorje. Pri Andraški poti je, na primer, veliko pomagala Krajevna skupnost Andraž, pot so uredili pod okriljem ŠD Partizan Andraž, ogromno je bilo težav pri Savinjski planinski poti. Bila so društva, ki se niso ali so se zelo težko vključila v novo ureditev poti, bilo je vprašanje, kako natisniti dnevnik, vendar se je našel sponzor - Kovinotehna - in pod njegovim geslom »Nemogoče je mogoče« je nastala spremenjena pot.

Potreben bo Vodnik - kako do njega? Ali niso planinski vodniki tudi turistični vodniki, vsi pa govorimo, da nimamo turističnih vodnikov? Nam bo kdo pomagal? Edini, ki nam je do sedaj stopil nasproti, je Skupščina občine Žalec, ki nam je nakazala manjši del sredstev. Hvala, začetek je tu!

Dan veznih poti je sicer pregnal dež, ostale pa so poti in spomini tistih, ki so jih že prehodili.

Franc Ježovnik

25 let PD Žalec

V nedeljo, 25. oktobra letos ob 11. uri, je bila na Bukovici pri planinskem domu proslava ob 25-letnici obstoja planinskega društva Žalec (ust. 9. 6. 1967). O delovanju društva v tem času je spregovoril predsednik **Janez Meglic**.

Spomniti se velja, da so Žalčani pričeli zgodaj s planinsko dejavnostjo in so postavili prvo kočjo na Mrzlici že leta 1899, ki so jo upravljali 30 let. Poimenovana je bila po žalskem županu **Janezu Hausenbichierju**. Žalsko planinsko društvo sedaj upravlja dve planinski postojanki, na Gori (567 m) in na Bukovici (584 m). V zadnji

so za ta jubilej v podstrešnih prostorih opremili skupna ležišča. Na Bukovici stoji še stara lese-na postojanka, ki je v gozdu malo nižje. Predsednik se je v svojem govoru zahvalil vsem, ki so delali in delajo v društvu, ki so pomagali pri gradnji, nekateri celo z nad tisoč urami (pol letne delovne obveznosti!), ter vsem, ki so finančno ali materialno pomagali, da so dokončali dom.

Med gosti so bili podpredsednik PZS **Jože Dobnik**, ki je tudi spregovoril zbranim, predsednik Savinjskega MDO **Andrej Kuzman**, **Adi Vidmajer**, župan **Milan Dobnik**, predsednik izvršnega sveta **Boris Kranjc**, pa še nekaj drugih. Od sosednjih PD sta bila predsednika Prebolca **Milan Sušak** in Zabukovice **Srečko Čulk**, predstavniki PD Polzela in Šempetra in vsaj še dva prejšnja predsednika PD Žalec.

Na proslavi so sodelovale učenke OŠ Petrovčce, ki so zapele in prebrale nekaj zanimivih odlomkov iz planinskih spisov. Na koncu je **Marija Sirk** (PLV) pripravila prisrčen sprejem mladih v planinsko organizacijo. Vsak je moral odgovoriti na preprosto vprašanje iz planinstva. Kdor je pravilno odgovoril, je pri krstu dobil le en udarec z vrstico, nekateri pa so si jih prislužili več.

Vreme je bilo še dokaj dobro, mnogo boljše kot prejšnjo nedeljo na sosednjem Homu ob 20-letnici Savinjske planinske poti, v katero je sedaj vključena tudi Bukovica.

Pečice-Podsreda-Pečice

V organizaciji Športne zveze in Planinskega društva iz Brežic je bil v lepem vremenu planinski pohod iz Pečic (421 m) skozi Podsredo nazaj v Pečice. Poleg tega je bilo tudi tekmovanje v orientaciji. Tisto nedeljo, 25. oktobra, se je v lepem vremenu zbralo veliko planincev, pripadnikov Teritorialne obrambe Slovenije, otrok in mladine, poleg tega po so imeli še lovci svoj lovski dan. V zgodovinskem starem kraju Podsreda so si udeleženci ogledali tamkajšnji muzej, kjer so med drugim razstavljeni predmeti iz stekla. Muzej urejajo, notranjost pa je že zdaj zelo lepa. V okolici je dosti vinogradov in sadovnjakov, od katerih so nekateri plantažni.

Na pohodu so bili tudi hrvaški planinci, ki so prišli iz Dobove skozi Globoko do vasi Pečice, nekaj planincev iz PD Zagreb Matica pa je nadaljevalo pot proti Zagorju ob Savi, od koder so se podali na Zasavsko planinsko pot, ki pelje iz Kumrovca prek Svete gore na Kum. Zagrebčani so se vrnili do Dobove z avtobusom in se od tod odpeljali prek mejnega prehoda pri Šenkovcu na hrvaški strani Sotle, kajti vlak tod ob nedeljah ne vozi. Domačini so Zagrebčane povabili, naj pridejo na martinovanje v Arnovo selo nedaleč od Brežic 8. novembra, pred slovesom pa so gostom postregli še s kavo.

Josip Sakoman

Andraška pot

Ob zaključku tedna športa je planinska sekcija »ŠD Partizan« iz Andraža nad Polzelo odprla svojo krožno planinsko pot ob mejah KS »**Po poteh Andraža**«. Ima 14 kontrolnih točk z žigi, dolga pa je 8 do 9 ur, a če jo »preletiš« v enem dnevu, sploh ne opaziš slikovite pokrajine pod sabo in gorovja na severu. Ko si pot zaključil, imaš še najmanj uro hoda do kakršnekoli postaje, če seveda nisi domačin ali pa s svojim prevozom.

Kontrolna kartončka sem kupil na Gori Oljki (24. 10. je bila kostanjeva sobota), saj ni nujno, da se pot prične prav v Andražu. Hodil sem v obratni smeri, zaradi tega pa so bile tudi težave. Markacist je hodil v smeri urinega kazalca, pa je verjetno pozabil: če hodiš v obratni smeri, niso vedno vidne markacije na pomembnih odsekih oziroma križiščih, konkretno pri Pepču. Teh težav je kar precej; govoril sem z nekaterimi domačini o njih: vsaka povedana napaka jim je dobrodošla, saj jih bodo sporočili odgovornim, tako da bo sčasoma pot brezhibna v obe smeri.

Pohvaliti pa je treba traso poti; je zelo razgibana in slikovita, še posebno sedaj v jeseni, ko se nam gobe smejejo skoraj pod nogami.

stane

»Zimzelen« pri Triglavskih jezerih

V Žalcu že dobro leto in pol deluje skupina starejših in upokoencev. Dejavnost skupine je usmerjena v krepitev prijateljstva in sožitja med ljudmi. Telesno kondicijo terjamo od sebe in se usmerjamo v zdrav način življenja. Živahno duševnost ohranjamo z razmišljanji, pogovori o slovenskih običajih, s prebiranjem leposlovja, seznanjanjem z našimi kulturniki ipd. Radi skupaj zapojemo ter pesem »odnesemo« na svoje domove, pa tudi v planine. Eden od elementov dejavnosti skupine je namreč planinstvo. Skrbimo, da bomo tudi v visoki starosti čili in zdravi ter neodvisni od pomoči drugih.

Letošnjega septembra smo se odpravili na načrtovani vzpon k Triglavskim jezerom. Začetni strah in bojazen, ali bodo članice zaradi starosti to zmogle, je bil med pripravami presežen. Del skupine se je povzpelo do jezera, del pa si je ogledal slap Savico ter ob vznožju obujal spomine na že osvojene vrhove, prisluškoval notranjemu klicu in doživljal prijeten nemir.

Daleč od mestnega hrupa, v prijetni družbi prijateljev, smo našli duhovni mir in energijo za nadaljnje bivanje v vsakdanjem hrupu mestnega življenja. Besedam »Še enkrat v življenju videti in doživeti veličino Triglavskih jezer« so se po vrnitvi v dolino pridružile »Čez tri leta gremo spet!«

Najstarejši sta bili **Slavka Turk (70 let)** in

Marija Rupar (79 let). Marija v utrinkih napiše:

»Pohod je bil zame najlepši v mojem življenju.«

Helena Čufer pa navaja: »Ko sem prišla domov, nisem čutila nobene utrujenosti, nasprotno, tisti večer sem še do polnoči z neverjetno bistrostjo reševala križanke.« Ta izjava še kako potrjuje ugotovitve strokovnjakov, da so med hojo misli jasnejše. Krst štirih članic pri Triglavskih jezerih bo ostal v nepozabnem spominu ne le krščenkam in botrom, ampak vsem udeležencem pohoda.

Zimzelen iz Žalca pri Triglavskih jezerih

Dokler živimo, ni nič prepozno; to je geslo skupine »Zimzelen« ob himni »Sem deklica mlada, vesela«, ki jo radi zapojemo.

Irena Potočnik

Poštarska slavnost na Vršiču

Člani upravnega odbora Planinskega društva PTT Ljubljana so se 22. septembra na svoji redni seji zbrali v Poštarskem domu na Vršiču. Osrednja točka seje je bila obravnava osnutka programa 40-letnice planinskega društva in 40. obletnice Doma na Vršiču, ki ju bodo planinci-poštari iz Ljubljane praznovali prihodnje leto. Razpravljali so tudi o problematiki in nadaljnjem delovanju odseka za varstvo narave.

Po končani seji je bila v domu še skromna slovesnost, na kateri so se ptt planinci zahvalili bivšemu glavnemu direktorju Sestavljenega ptt podjetja Slovenije **Milošu Mitiču** za dolgoletno

tvorno pomoč planinskemu društvu in mu ob tej priložnosti podarili sliko slikarske kolonije na Vršiču, delo **Marije Tratarjeve**. Obeležili pa so še 80-letnico svojega častnega člana **Jožeta Praprotnika**, ki je tvorno deloval tudi v PD PTT Ljubljana. Slavnosti sta se udeležili tudi v. d. glavnega direktorja SP PTT Slovenije **Julijana Žibert** in direktorica PTT podjetja Ljubljana **Štefanija Žagmeister**.

(ptt novice)

500 planincev na lički

Tretjo nedeljo v septembru, letošnjega 20. septembra, se nas je poln avtobus planincev iz planinske skupine OŠ Dragotina Ketteja in OŠ Antona Žnidaršiča iz Ilirske Bistrice odpravilo na 9. spominski pohod na Učko (1396 m). Pridružila se nam je še manjša skupina planincev iz Sežane in dve planinki iz PD Ljubljana Matiča. Avtobus nas je pripeljal do planinske kočice na Poklonu, kjer je bilo ob našem prihodu že zelo živahno. Na Učko so se namreč odpravljali tudi planinci iz Istre in drugih predelov Hrvaške. Kot smo pozneje ugotovili, je bila naša skupina članov PD Snežnik iz Ilirske Bistrice največja na tem pohodu.

Na čelu z **Igorjem Primcem** in **Ambrožem Valencičem**, našima mladinskima vodnikoma, smo se po ozki stezici odpravili na vrh Učke. Lepo je bilo hoditi v senci mogočnih dreves in ob hlajenju nežnega vetra z morja, ki se je lesketalo v daljavi. Tako smo brez prevelikih muk prispeli na vrh. Kar 500 planincev nas je občudovalo razgled na modro morje in gričevnat svet na drugi strani Učke. Naša skupina je bila še posebno ponosna na mogočno goro na vzhodu, ki je točno 500 metrov višja od Učke, na naš Snežnik.

Ko smo pomalicali, se naučili svežega zraka in seveda posneli skupinsko fotografijo, smo se začeli spuščati po isti poti in smo kmalu prispeli na Poklon. Tam smo planinci, ki smo bili prvič na Učki, dobili izkaznice in žig, drugi pa tudi značke za večkratno udeležbo. Toda izleta še ni bilo konec. Z avtobusom smo se odpeljali v Preluko in se letos še zadnjič okopali v Jadranskem morju. Kar zmrzati me, ko se spomnim tiste ledene vode. Toda bilo je lepo in upam, da bomo podobno lep izlet kmalu ponovili.

Anja Pirih

Mladi v gorah

Že vrsto let v naši šoli namenjamo prvi športni dan obiskom gora in vrhov v naši občini. Seveda smo tega najbolj veseli planinci, saj je to priložnost, da v svoje vrste povabimo tudi neplanince. Učenci nižjih razredov navadno obiščejo bližnje vzpetine, kot so Gradišče, Stražico, Ravnice, Zemon in druge, učenci višjih razredov pa si zadamo zahtevnejše cilje: Ahec, Žabnik v Čičariji, Snežnik, mi osmošolci pa smo letos

obiskali 1299 metrov visoko Orlovico, kamor nas je peljal gozdar **Danilo Štefancič**, ki nam je o gozdovih povedal veliko zanimivega. Orlovica je razgleden vrh, saj smo v lepem vremenu občudovali Kvarnerski zaliv, južni del Istre, predvsem pa zanimivo ledeniško dolino Gomance. Zanimivost tega vrha so ostanki lepo vidnih opazovalnic italijanske vojske, ki so jih zgradili pred drugo svetovno vojno.

Na Gomancih rastejo ob gozdarskem naselju tri najdebelejše bukke v snežniških gozdovih, ki jih gozdarji imenujejo »trije kralji«.

Za vse je bilo še posebno zanimivo mesto Jarmovca, kjer se je 8. oktobra 1948 ponesrečil primorski pilot **Josip Krizaj**. Bil je legendarni pilot v španski revoluciji in pri nas pri partizanih. Njegovi soborci in bistriški planinci so mu pred dvema letoma postavili lep spomenik - letalsko krilo in spominsko ploščo. Spomenik stoji ob evropski pešpoti E6-SLO, ki vodi okrog Snež-

Andreja Kalčič

Blegoško popoldne

Okrog 150 ljubiteljev gora, še posebno Blegoša, se je sredi septembra zbralo pri planinski koči pod vrhom Blegoša na prireditvi škofjeloškega planinskega društva z naslovom Blegoško popoldne. Nastopili so basist **Rok Lap** s planinskimi pesmimi ob spremljavi citraša **Tomaža Plahutnika**, slišali pa smo tudi ganljiv recital iz Tavčarjevega Cvetja v jeseni iz uredbi **Jožeta Drabika**.

Planinska pesem se je tisto toplo sobotno popoldne, ko je vrh Blegoša kar žarel v zadnjih sončnih žarkih, slišala daleč naokrog. Odmevala je od ostankov bunkerjev.

V tem čudovitem, prekrasem okolju v deželici Tavčarjevega Cvetja v jeseni je škoda, da je v okolici planinskega doma, ki bi se lahko imenoval tudi po pisatelju **Ivanu Tavčarju**, bilo toliko pločevinastih konjičkov. Poudariti moramo, da so prireditve Blegoško popoldne organizirali v tednu športa v Sloveniji. No, nekaj je bilo tudi pravih planincev, ki so iz različnih strani na Blegoš pripešali, pet pa se nas je pripeljalo s kolesom.

Mogoče pa bodo zapornice, ki so postavljene nekaj metrov pod planinskim domom, drugo leto ob kakšni podobni prireditvi le služile svojemu namenu. Škofjeloški planinci so mi povedali, da so to soboto dopoldne popravljali cesto in se jih je zato toliko pripeljalo z avtomobili.

Franci Erzín

Kdo je izgubil očala?

V Pogačnikovem domu najdena očala z dioptrijo (svetlo-rjav okvir s kovinskim držajem) dobi lastnik pri PD Radovljica.

Javni razpis za izbiro vodij taborov mladinske komisije PZS za leto 1993

Mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije **bo v letu 1993 razpisala naslednje taborne:**

1. Cicibanski tabor
2. Tabor osnovnošolcev od 1. do 4. razreda
3. Tabor osnovnošolcev od 5. do 8. razreda
4. Študentski tabor
5. Delovni tabor
6. Tabor UIAA od 18. do 25. leta.

Za organizacijo in izvedbo taborov išče MK PZS vodje teh akcij. Na razpis se lahko prijavijo vsi, ki se ukvarjajo z vzgojnoizobraževalnim delom v PD, v VVO in šolah.

Kraj in čas taborov ni določen, datumi so določeni le, če bo tabor v VIC Bavšica. Udeležence akcij bomo izbirali na podlagi javnega razpisa »Pomlad - poletje 93«.

Vodja tabora mora upoštevati vodniške standarde in zagotoviti prisotnost drugega osebja v vodstvu (zdravnik, kuharica...). Na željo vodje lahko manjkajoči del vodstva dopolni MK PZS. Rok za prijavo je 17. 12. 1992, Prijave pošljite na naslov MK PZS, Dvofakova 9, 61000 Ljubljana.

S kandidati bomo sklenili pogodbe.

MK PZS bo o izbiri vodij taborov kandidate pismeno obvestila.

Pogoji:

- Na razpis za vodjo tabora se javijo kandidati, ki so dopolnili starost 18 let in imajo

določeno planinsko izobrazbo (MPV, PI, mentor, AI, PLV).

- Vloga naj vsebuje: podatke o kandidatu (ime in priimek, rojstni datum, naslov, telefon, poklic in navedba planinske izobrazbe), predlog vodstva (imena in priimki, naslovi, poklici), navedbo tabora, za katerega kandidira, program tabora, kraj in čas tabora (cilje izletov, vsebino prostočasnih dejavnosti) in finančno konstrukcijo tabora.

- Vodja tabora je mandatar in nosilec projekta. Dolžan je pripraviti razpis tabora, spremljati in koordinirati pripravo tabora, pripraviti predračun akcije in kakovostno izvesti akcijo po predloženem programu. Po akciji vodja predloži pisno poročilo in o taboru poroča v analizi septembra 1993. Vodstva taborov dobe izplačane dnevnice po oddanem poročilu in zaključnem finančnem obračunu.

Prednost pri izbiri imajo kandidati, ki bodo v programu ponudili inovativne vsebinske, metodične in organizacijske oblike izvedbe tabora, še zlasti pri vključevanju planinske šole v program tabora.

K sodelovanju predvsem vabimo utečene vodniške ekipe MO PD Slovenije, ki razpolagajo s taborno opremo in so pripravljene organizirati tabor na enem izmed številnih tabornih prostorov v Sloveniji.

Predsednik MK PZS:
Borut Peršolja, l. r.

Dragi planinci!

Obogatite svoje sprehode po naši lepi deželi s knjižicami iz zbirke KULTURNI IN NARAVNI SPOMENIKI SLOVENIJE. Predstavljamo vam 40 izmed več kot 100 naslovov, ki so trenutno na voljo. Cena posamezne knjižice je 52,50 SIT razen najnovejših, ki so dražje in smo jim ceno pripisali. Avtorji so naši znani strokovnjaki, vse knjižice pa popestrujejo številne fotografije in risbe.

Naročite lahko posamezne naslove ali pa se odločite, da postanete naš stalni naročnik. Izpolnjeno naročilnico pošljite na naš naslov: ZALOŽBA OBZORJA MARIBOR, Služba prodaje knjig, 62000 Maribor, Gosposka 3. Za dodatne informacije pokličite telefonsko številko (062) 28 881. Radi bi vas opozorili, da znaša najmanjši obrok 700,00 SIT. Manjše število vodnikov lahko naročite v vsaki slovenski knjigarni.

Na izletih vam želimo veliko lepih doživetij in novih spoznanj!

1. I. Stopar: ROGATEC	22. C. Avguštin: ŠKOFJA LOKA
2. J. Curk: MARIBORSKO POHORJE	23. J. Curk: LENART
3. B. Marušič: ŠENTVIŠKA PLANOTA	24. Marine, Rihteršič, Strgar: DONAČKA GORA
4. A. Valič: ARHEOLOŠKI SPOMENIKI GORENJSKE	25. M. Slabe: POLHOV GRADEC
5. S. Bračko: HRASTNIK	26. N. Praprotnik: JULIANA, 126,00 SIT
6. Meze, Ramovš: LOGARSKA DOLINA	27. D. Vuga: SOŠKA FRONTA, 367,50 SIT
7. I. Stopar: VITANJE	28. M. Petrič: RATEČE, 262,00 SIT
8. J. Gregori: ZELENCI, IZVIR SAVE DOLINKE	29. Gspan, Kastelic, Šarf, Makarovič: MULJAVA
9. več avtorjev: HUDA LUKNJA	30. B. Reisp: TURJAK
10. D. Vuga: LJUBLJANSKO BARJE	31. I. Stopar: DOBRNA
11. Knez, Bogataj: PO DOLINI ZGORNJE KRKE	32. J. Dular: VINICA
12. I. Vidali: MENGEŠ	33. T. Traven: RAŠICA
13. D. Vuga: VIPAVSKA DOLINA	34. B. Reisp: BLEJSKI GRAD
14. Kopač, Zupančič, Curk: VRHNIKA	35. J. Curk: GORNJA RADGONA
15. J. Curk: DRAVOGRAD	36. J. Curk: LJTOMER Z OKOLICO, 147,00 SIT
16. T. Brate: IDRIJSKE KLAVŽE	37. D. Vuga: MAGDALENSKA GORA
17. T. Sušnik: KOTLJE	38. T. Brate: LOKOMOTIVE BOHINJSKE ŽELEZNICE, 147,00 SIT
18. J. Mikuž: KOPER	39. B. Reisp: GRAD FUŽINE, 126,00 SIT
19. J. Curk: RAVNE NA KOROŠKEM	40. I. Stopar: MESTO CELJE IN NJEGOVI SPOMENIKI, 147,00SIT
20. P. Skoberne: TRIGLAV	
21. A. Novak: KRANJSKA GORA	

V zbirki DOMAČE IN TUJE GORE sta vam na voljo še dve knjigi:

Staža Černič: POTI V BREZPOTJA, 698,20 SIT

dr. Rafko Dolhar: ROMANJE V JULIJCE, 955,50 SIT

Tik pred izidom pa je knjiga

dr. Dušan Jelinčič: BISERI POD SNEGOM, 1995,00 SIT

Če postanete stalni naročnik zbirke, boste najnovejšo knjigo dobili z 20% popustom.

NAROČILNICA

1. Rad bi postal stalni naročnik zbirke DOMAČE IN TUJE GORE

2. Naročam knjigo Dušan Jelinčič: BISERI POD SNEGOM

3. Naročam knjige po zaporednih številkah: _____

Naročnik: _____

Naslov: _____

Zaposlen(a): _____

Matična številka občana: _____

Reg. št. osebne izkaznice: _____ **izdane pri:** _____

Plačal(a) bom: A) v enkratnem znesku

B) v obrokih (najmanjši obrok je 700,00 SIT)